

Mer eller mindre norsk

*En sociolingvistisk undersøkelse av unges toleranse for
(en utvidet) norsk talemålsvariasjon*

Kristin Myklestu

Masteroppgave ved Institutt for lingvistiske og nordiske studier,
Det humanistiske fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

Våren 2015

Mer eller mindre norsk

*En sociolingvistisk undersøkelse av unges toleranse for
(en utvidet) norsk talemålsvariasjon*

Kristin Myklestu

Masteroppgave ved Institutt for lingvistiske og nordiske studier,
Det humanistiske fakultet

Universitetet i Oslo

Våren 2015

Antall tegn i denne oppgaven er 187 992 (uten mellomrom), og oppfyller dermed kravene for 60 studiepoengs masteroppgave (i NOAS4190), som skal være mellom 184 000 og 276 000 tegn.

© Kristin Myklestu

2015

Mer eller mindre norsk.

En sosiolingvistisk undersøkelse

av unges toleranse

for (en utvidet) norsk

talemålsvariasjon.

Kristin Myklestu

<http://www.duo.uio.no>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Denne masteroppgaven er ett av delprosjektene til forskningsprosjektet *Hva skal til for å høres – og se – ut som du hører til. Forestillinger om dialektale identiteter i det senmoderne Norge* ved MultiLing (UiO). Oppgaven er en kvantitativ studie av unges holdninger til dialekter og utenlandsk aksent. Målet har vært å kartlegge toleranse for dialekter og utenlandsk aksent blant unge i ulike deler av Norge i 2015. Oppgavens tittel, *Mer eller mindre norsk. En sosiolingvistisk undersøkelse av unges toleranse for (en utvidet) norsk talemålsvariasjon*, etterspør blant annet om toleransen for talespråklig variasjon strekker seg utover den tradisjonelle talemålsvariasjonen i Norge. Hovedproblemstillingen for prosjektet er *Vil en person med innvandrerbakgrunn som snakker aksentpreget regnes som ”mer norsk” og vurderes mer positivt hvis vedkommende snakker en annen dialekt enn standard østnorsk?* Jeg har flere forskningsspørsmål som konkretiserer problemstillingen. Disse dreier seg blant annet om hvilke dialekter som regnes som ”mest norsk” og som mest positive, og om sammenhengen mellom holdninger til dialekter og utenlandsk aksent.

I oppgaven blir de unges holdninger undersøkt både ved hjelp av direkte og indirekte metoder. Den direkte delen besto av et nettbasert spørreskjema og den indirekte delen besto av en tidligere utprøvd variant av den tradisjonelle masketesten. En *verbal-visuell masketest* ble utformet og gjennomført på 146 elever på Vg3-trinn ved seks skoler fordelt på Oslo, Valdres, Bergen og Hardanger. Feltarbeidet ble gjennomført vinteren 2014/2015.

Masketesten er utarbeidet med inspirasjon i Zahn & Hoppers (1985) tre holdningsdimensjoner *status og kompetanse, attraktivitet og dynamisme*. Testen besto av 12 kombinasjoner av ansikter og stemmer. Av disse var to og to ansikter knyttet til hver stemme, slik at hver stemme opptrådte i kombinasjon med et tradisjonelt norsk og et ikke-norsk-utseende ansikt. Stemmene i testen hadde utenlandsk aksent. Alle de ikke-norske ansiktene hadde pakistansk bakgrunn. Stemmene hadde svak aksent med urdu/punjabi som førstespråk. I tillegg til den utenlandske aksenten, hadde alle stemmene ulike dialekter. Hvilke aksentpregede dialekter som ble brukt, varierte noe etter hvor undersøkelsen ble gjennomført, slik at den lokale dialekten alltid var representert. I tillegg var urbane, moderne varianter av oslo - og bergensdialekten alltid med.

Hovedfunnene i de to undersøkelsen samlet bekrefter at det er høy toleranse for innenlandsk variasjon. Ungdommene som har deltatt i denne undersøkelsen, er svært tolerante til til norske dialekter og også svært tolerante til utenlandsk aksent. Det kan altså se ut til at toleransen for den norske talemålsvariasjonen strekker seg ut over

førstespråksvarietetene i dette materialet. Dette bekrefter det som tidligere holdningsstudier, utført ved hjelp av direkte metoder har vist (Kulbrandstad 2008, NRK 2009). I tillegg viser seg at ansikt ser ut til å være mer viktig enn stemme når informantene skal vurdere hvor norske personene i masketesten er.

Ett av forskningsspørsmålene i denne studien er om en person vil regnes som mer norsk hvis vedkommende har en annen aksentpreget dialekt enn oslomål. Mine resultater viser at man regnes som *mer* norsk jo mindre tydelig aksent man har.

Ungdommene plasserer noen av dialektene i masketesten geografisk feil, men de hører at det handler om bygd eller by. At informantene plasserer aksentene riktig, stemmer godt overens med det tidligere studier har vist om gjenkjenning av etablerte innvandrergupper og deres måter å snakke målspråket på (Cunningham-Andersson 1997, Boyd 2004, Kulbrandstad 2006a).

Svært mange av informantene plasserer valdresdialekten som totendialekt, og det kommer tydelig fram hvilke stereotype oppfatninger informantene har av både valdres- og totendialekten. Videre ser vi at informantenes egne beskrivelser av personene med henholdsvis urbane og ikke-urbane dialekter, tydelig gjenspeiler det tidligere studier har vist, at standard- og hovedstadsmål gjerne regnes som statusvarieteter, mens regionale dialekter gjerne regnes som attraktive. Dette stemmer dessuten godt overens dimensjonsinndelingen i masketesten. Det kan se ut til at de ikke-urbane dialektene på et vis opphever ”ikke-norskheten” som ligger i den utenlandske aksenten.

Forord

Takk! Unn Røyneland for solid veiledning, mye latter, godt samarbeid og muligheten til å få være en del av et større og spennende prosjekt. Jeg har lært enormt mye av prosessen. MultiLing for vitenskapelig assistentstilling, og dermed muligheten til å prioritere studier framfor lærerjobb ved siden av masterarbeidet. Ungdom landet over for alle stemme- og bildebidrag. En ekstra spesiell takk til mine tidligere elever. Dere har vært gull verdt (for denne og for flere andre tidligere oppgaver). All videreformidling og hjelp fra lærere og andre personer landet rundt. Skoler, lærere og elever som tok seg tid til pretester og pilottester, og som bidro med nyttige tilbakemeldinger. Alle informantskoler, -klasser og -elever. Lars Anders Kulbrandstad, Nicolai Pharao og Marie Maegaard for gode faglige samtaler. SONE 2014 og 2015 for metodisk diskusjon og verdifulle tilbakemeldinger. Bård Uri Jensen for totalt uvurderlig statistikkhjelp. Diverse ansatte ved ILN og MultiLing for å ha satt av tid til rådgiving underveis. Ragni for deling av akademiske og mentale utfordringer hele det siste året. Jorunn for godt samarbeid i forkant av SONE-konferansen 2015. Kjersti, Mari og Oda for praktiske råd rundt skriveprosessen. Det har gjort jobben min bittelitt enklere enn det deres var for et år siden. Jeg er takknemlig for å også kunne kalle dere gode venner. Sara Marie Niday for korrekturlesing. Familien min. Vennene mine. Thomas. Mira for lufting av kropp og sinn. Lille deg i magen min som har vokst i takt med oppgaven: takk for påminnelsen om at det kommer et liv etter innlevering. Alle jeg måtte ha glemt. Takk!

”Remember you will have to eat, sleep and breathe this project, perhaps for several months, so do yourself the favor of choosing something that you can live with, enjoy and know that you are doing well” (Wray og Bloomer 2012: 95)

Innholdsfortegnelse

Sammendrag

Forord

1	Innledning.....	1
1.1	Innledning.....	1
1.2	Tema, motivasjon og oppgavens formål.....	1
1.3	Problemstilling, forskningsspørsmål og forventninger.....	2
1.3.1	Bakgrunn.....	2
1.3.2	Problemstilling og forskningsspørsmål.....	4
1.4	Begrepsavklaring.....	5
1.5	Tidligere forskning.....	6
1.5.1	I Norge.....	7
1.5.2	I Skandinavia.....	11
1.5.3	Internasjonalt.....	12
1.6	Oppgavens struktur.....	13
1.7	Oppsummering av kapittelet.....	14
2	Bakgrunn.....	16
2.1	Innledning.....	16
2.2	Det moderne norske språklandskapet.....	16
2.2.1	Globalisering.....	16
2.2.2	Det flerkulturelle og flerspråklige Norge.....	17
2.3	Holdninger til innvandring og innvandrere.....	18
2.4	Dialekt vs. standard.....	19
2.5	Oppsummering av kapittelet.....	20
3	Teori.....	21
3.1	Innledning.....	21
3.2	Holdninger generelt.....	21
3.3	Språkholdninger spesielt.....	21
3.3.1	Mentalistiske definisjoner på språkholdinger.....	22
3.3.2	Språket som symbolsk kapital.....	24
3.3.3	Språkets indeksikalitet og språklige stereotyper.....	24
3.4	Andrespråksfonologi.....	25
3.5	Oppsummering av kapittelet.....	28
4	Metode.....	29
4.1	Innledning.....	29
4.2	Mine metodiske valgmuligheter og valg.....	29
4.2.1	Kvantitativ metode.....	29
4.2.2	Direkte og indirekte tilnærminger.....	30
4.2.3	Masketester.....	31
4.2.4	Metodetriangulering.....	32
4.3	En verbal-visuell masketest.....	33
4.3.1	Lyd og bilde.....	33
4.3.2	Pretest.....	33
4.3.3	En presentasjon av designet.....	35
4.3.4	Dialektene.....	37
4.3.5	Ansiktene.....	37

4.3.6	Teksten	38
4.3.7	Stemmene	39
4.3.8	Aksentene.....	39
4.3.9	Utvalget.....	40
4.3.10	Dimensjonene og evalueringsskjemaet.....	44
4.4	Spørreskjemaet	47
4.4.1	Innholdet i spørreskjemaet.....	48
4.4.2	Likert-skalaer	49
4.4.3	Lukkede spørsmål	49
4.5	Gjennomføring.....	49
4.5.1	Fallgruver ved spørreskjema.....	51
4.5.2	Undersøkelsens omfang.....	51
4.5.3	Skalaer i masketesten og i spørreskjemaet.....	53
4.5.4	Etiske hensyn, informasjon, samtykke.....	53
4.5.5	En feil i masketestutformingen.....	53
4.6	Validitet og reliabilitet.....	54
4.7	Oppsummering av kapittelet.....	55
5	Resultater og analyse.....	57
5.1	Innledning.....	57
5.2	Databehandling.....	57
5.2.1	Masketesten	57
5.2.2	Spørreskjemaet.....	58
5.3	Begreper og beregningsmåter brukt	59
5.3.1	Korrelasjonsanalyse: Cronbachs alfa og Pearsons korrelasjonskoeffisient.....	59
5.3.2	Normalfordeling.....	59
5.3.3	Signifikans og p-verdier	60
5.3.4	Standardavvik	60
5.4	Resultater fra masketesten – registrerte holdninger.....	60
5.4.1	Korrelasjoner innenfor hver dimensjon.....	61
5.4.2	Korrelasjoner <i>mellom</i> dimensjonene.....	61
5.4.3	Vurdering av stemmene i masketesten.....	62
5.4.4	Vurderinger fordelt etter informantsted.....	64
5.5	Resultater fra spørreskjemaet – rapporterte holdninger	67
5.5.1	Korrelasjoner innenfor hver holdningskategori.....	67
5.6	Problemstilling og forskningsspørsmål.....	70
5.6.1	Forskningsspørsmål 1	71
5.6.2	Forskningsspørsmål 2	72
5.6.3	Forskningsspørsmål 3	75
5.6.4	Forskningsspørsmål 4	77
5.6.5	Forskningsspørsmål 5	80
5.6.6	Forskningsspørsmål 6	83
5.6.7	Forskningsspørsmål 7	87
5.7	Noen flere funn	91
5.7.1	Geografisk plassering av dialektene og aksentene i masketesten.....	92
5.7.2	Stereotypier	93
5.7.3	En alternativ dimensjonsinndeling.....	94
6	Avslutning.....	96
6.1	Innledning.....	96
6.2	Funn.....	96
6.2.1	Resultater fra masketesten – registrerte holdninger.....	96
6.2.2	Resultater fra spørreskjemaet – rapporterte holdninger	97
6.2.3	Svar på forskningsspørsmål 1	97
6.2.4	Svar på forskningsspørsmål 2	97

6.2.5	Svar på forskningsspørsmål 3	98
6.2.6	Svar på forskningsspørsmål 4	99
6.2.7	Svar på forskningsspørsmål 5	99
6.2.8	Svar på forskningsspørsmål 6	99
6.2.9	Svar på forskningsspørsmål 7	100
6.2.10	Noen flere funn	100
6.3	Konklusjon	101
6.4	Videre forskning	102
6.5	Siste ord	103
Litteraturliste		104
Vedlegg		111

Vedlegg 1: Pretest

Vedlegg 2: Masketesten

Vedlegg 3: Tekst til masketesten

Vedlegg 4: Evalueringsskjema til masketesten

Vedlegg 5: Spørreskjemaet

Vedlegg 6: Kategorier i Kulbrandstads (2008) undersøkelse

Vedlegg 7: Henvendelse til skoler/skoleledelse

Vedlegg 8: Informasjon til stemme- og bildemodeller

Vedlegg 9: Samtykkeskjema til stemme- og bildemodeller

Vedlegg 10: Informasjon til informanter

Vedlegg 11: Samtykkeskjema til informanter

Vedlegg 12: Masketesttabbe

Vedlegg 13: Påstander fra spørreskjemaet vendt for koding

Vedlegg 14: Vurdering av norskhet, urbane/ikke-urbane og Oslo/ikke-Oslo-dialekter

Vedlegg 15: Vurdering av attraktivitet, urbane/ikke-urbane dialekter

Vedlegg 16: Vurdering av dynamisme, urbane/ikke-urbane dialekter

1 Innledning

1.1 Innledning

Denne masteroppgaven er ett av delprosjektene til forskningsprosjektet *Hva skal til for å høres – og se – ut som du hører til. Forestillinger om dialektale identiteter i det senmoderne Norge* ved MultiLing (UiO) med Unn Røyneland som prosjektleder. Selv tilhører jeg studieretningen Norsk som andrespråk, og jeg vil se på hvilke holdninger unge i Norge har til aksentpreget norsk. Metodene jeg har brukt, og som presenteres i denne oppgaven, er utviklet i fellesskap med Røyneland og Ragni Vik Johnsen, som har brukt de samme metodene i sine delprosjekter.

I dette kapittelet vil jeg si noe om min motivasjon for å undersøke språkholdninger hos unge, i tillegg til å presentere prosjektets tema og formål. Min overordnede problemstilling og mine formulerte forskningsspørsmål introduseres her. Jeg vil også legge fram en del forskning som er relevant for mitt masterprosjekt, og gi en rask oversikt over oppgavens struktur.

1.2 Tema, motivasjon og oppgavens formål

Mye av det jeg har undersøkt i denne masteroppgaven gjenspeiles i oppgavens tittel. *Mer eller mindre norsk* viser til et element i det metodiske opplegget som har blitt brukt, der informanter blant annet har vurdert norskheten til en rekke personer på en skala fra ikke norsk til norsk. Resten av tittelen, *En sosiolingvistisk undersøkelse av unges toleranse for (en utvidet) norsk talemålsvariasjon*, er i og for seg gjennomslutning, kanskje med unntak av formuleringen *(en utvidet) norsk talemålsvariasjon*. I dette legger jeg spørsmålet som blant andre Lars Anders Kulbrandstad (2009, 2008) har stilt før meg, nemlig om det er noen tendens til at den tradisjonelle toleransen for talespråklig variasjon strekker seg utover den tradisjonelle toleransen for talespråklig variasjon

Temaet for denne masteroppgaven er språkholdninger og mer spesifikt unges holdninger til dialekter og utenlandsk aksent. Jeg har brukt en todelt undersøkelse som måler bevisste og ubevisste holdninger til talespråklig variasjon med direkte så vel som indirekte metoder. Formålet med undersøkelsen har først og fremst vært å kartlegge toleranse for dialekter og utenlandsk aksent blant unge i Norge i 2015. Dette har krevet en kvantitativ tilnærming.

Jeg har i mange år jobbet som lærer på svært flerkulturelle skoler. I tillegg har jeg selv vokst opp med en forelder som ikke er norsk, og har personlig erfaring med en tospråklig og aksentspråklig familie, og dessuten med egen aksent ved tsjekkisk som andrespråk. Alt dette har vært med på å bygge opp en motivasjon for å jobbe med holdninger til flerspråklighet og aksentpreget språk.

1.3 Problemstilling, forskningsspørsmål og forventninger

1.3.1 Bakgrunn

Når jeg har formulert problemstillingen og forskningsspørsmålene som kommer fram nedenfor, har jeg basert meg på tidligere forskning. I litteraturen beskrives det hvordan kvantitativ forskning oftest er deduktiv, og at man i kvantitative studier baserer seg på allerede kjent teori når man danner nye hypoteser og forskningsspørsmål (Hellevik 1991, Litosseliti 2010, Wray og Bloomer 2012). Jeg vil gå nærmere inn på hvorfor min studie kan beskrives som kvantitativ i kapittel 4. I prosjektet har jeg tatt utgangspunkt i kjent teori, i tillegg til i funn og metodiske erfaringer som andre har gjort tidligere. Et viktig utgangspunkt for forskningsspørsmålene er holdninger til dialekter generelt, og til urbane og ikke-urbane dialekter spesielt. I de følgende avsnittene vil jeg først presentere noe av bakgrunnen for formuleringen av den overordnede problemstillingen for prosjektet, og noe av bakgrunnen jeg har hatt for å stille de spørsmålene jeg gjør i mitt prosjekt.

Koblingen mellom geografiske steder og språk

Den økende globaliseringen¹ og mobiliteten som følger med senmoderniteten, gjør at språk ikke lenger hører til bestemte geografiske steder og til bestemte mennesker. Dette vil nødvendigvis utfordre den koblingen som tradisjonelt har vært gjort mellom språk og geografi, også (kanskje *særlig*) i dialektologien (Johnstone 2010, Blommaert 2010), og ideen om at språk hører hjemme i visse territorier, og til bestemte etniske grupper. Når folk tar med seg sine respektive språk innenfor og på tvers av landegrenser, blir det forestilte forholdet mellom språk som noe geografisk betinget utfordret (om filosof Johan Gottfried von Herden sin ide om ett språk, én nasjon, ett folk se f.eks. Mæhlum og Røyneland 2009). Peter Auer (2013) er kritisk til hvordan dialektologien har hatt en overforenklet forestilling av forholdet mellom språk og rom. Når vi i problemstillingen til hovedprosjektet spør om *hvilke*

---

¹ Jeg kommer nærmere inn på globaliseringsbegrepet i kapittel 2.2.1

forestillinger de unge har til forhold mellom språk, kropp og sted, ønsker vi blant annet å undersøke slike forestillinger om koblinger mellom språk og nasjon hos unge i 2015.

Historisk bakgrunn

De norske dialektene fikk en nasjonal legitimitet mens skriftspråket i landet var dansk. Så lenge hovedstaden lå i København, og landet ikke hadde noe sterkt urbant sentrum, fikk bygdefolk en sterk sosial posisjon, og den norske bonden ble symbolet på det mest typiske, ekte og opprinnelige som var bevart etter den lange unionsperioden med Danmark (se f.eks. Mæhlum og Røyneland 2009). Mæhlum og Røyneland (2011: 70-71) beskriver hvordan forskning på byenes talemål lenge ble bortprioritert til fordel for ”de fullkomne dialektene, som en først og fremst fant i norske fjell og daler”, og hvordan bymålene ble betraktet som besudlet av dansk skrift. Selv om hovedstaden og dens kultur fikk et stempel som dansk og uten norsk identitet etter unionsoppløsningen, ble byen imidlertid også assosiert med positive kvaliteter som modernitet, sivilisasjon og dannelses.

En utvidet norsk talemålsvariasjon

Som følge av økt internasjonal mobilitet har etterhvert også flerspråklighet og norsk med utenlandsk aksent blitt etablerte deler av det norske språklandskapet. Et interessant spørsmål er om den tradisjonelle toleransen for talespråklig variasjon nå også vil omfatte norsk snakket med utenlandsk aksent. Svendsen (2006: 242) beskriver hvordan restene av enspråklighetstenkningen fra nasjonsbyggingstiden til tider fortsatt kommer til syne i det flerspråklige (og *offisielt* pluralistisk ideologiske) Norge, og hun kaller det ”(r)enhetsideologiske overlegninger” når hun viser til tradisjonell enspråklighetstenkning med rom for bare visse typer språklig variasjon. Steven Walton (2006) konkluderer med at aksentpreget norsk ikke på langt nær har samme status som innenlandsk variasjon har i Norge. Han beskriver hvordan toleransen for norsk snakket med utenlandsk aksent er ekstremt liten, og at det i det språktolerante Norge er utlendingene som er de eneste som ”snakker feil”. Walton trekker inn kombinasjonen dialektal aksent når han understreker at ”Dersom utlendingene til alt overmål greier å skaffe seg en uttale som er dialektal heller enn bokmålspreget, blir dette som regel vurdert som sjarmerende og som resultat av særskilt integreringsvilje og et unormalt positivt sinnelag” (Walton 2006: 213-214). Enkelte studier har imidlertid vist en relativt høy toleranse for aksentpreget norsk (Kulbrandstad 2008, NRK 2009).

Med det som har blitt presentert i dette delkapittelet som bakgrunn, har jeg hatt et utgangspunkt for å spørre om man blir akseptert som mer norsk hvis man har en annen dialekt enn standard østnorsk, selv om denne har aksent, og om dialekt vil kunne vil veie opp for både den utenlandske aksenten og det utenlandske utseendet til en person.

1.3.2 Problemstilling og forskningsspørsmål

Jeg har formulert følgende problemstilling for min del av prosjektet: *Vil en person med innvandrerbakgrunn som snakker aksentpreget regnes som "mer norsk" og vurderes mer positivt hvis vedkommende snakker en annen dialekt enn standard østnorsk?* Denne problemstillingen har jeg konkretisert i flere forskningsspørsmål, som presentert nedenfor.

Forskningsspørsmål 1: Regnes en person som snakker norsk med aksent som mer norsk hvis vedkommende har et norsk utseende enn hvis vedkommende har et utenlandsk utseende?

Forskningsspørsmål 2: Får en person som snakker norsk med aksent mer positive vurderinger hvis vedkommende har et norsk utseende enn hvis vedkommende har et utenlandsk utseende?

Forskningsspørsmål 3: Hvilke dialekter vurderes som mest "norske"?

Forskningsspørsmål 4: Hvilke dialekter vurderes mest positivt?

Forskningsspørsmål 5: Hvilke felles bakgrunnsvariabler kan man finne hos de som viser en høy toleranse for språklig variasjon?

Forskningsspørsmål 6: Er det noen sammenheng mellom toleranse for dialekter og toleranse for utenlandsk aksent i dette materialet?

Forskningsspørsmål 7: Er det noen sammenheng mellom registrerte og rapporterte holdninger til dialekter og utenlandsk aksent i dette materialet?

1.4 Begrepsavklaring

Aksent

Mens førstespråksaksenter kun skiller seg fra hverandre fonologisk og leksikalt (som for eksempel amerikansk og britisk engelsk), skiller dialekter seg fra hverandre også morfologisk, syntaktisk og semantisk. Når en person lærer et språk som andre- eller fremmedspråk, og førstespråkets fonologi bryter gjennom og høres i uttalen av målspråket kalles det andrespråksaksent (Lippi-Green 2012: 46). I denne oppgaven vil også begrepet innenlandsk aksent brukes om dialekter. Andrespråksaksent vil bli referert til som utenlandsk aksent.

Aksent defineres etter forskjeller fra den lokale talen. Disse forskjellene kan i teorien identifiseres og beskrives prosodisk og fonologisk, men i følge Lippi-Green (Lippi-Green 2012: 45) er det ikke slike beskrivelser som er viktig. Hun viser til det perspektivet som de fleste studier rundt aksent også har: "[...] listeners' judgements are the only meaningful window into accentedness and comprehensibility" (2012: 45). Med språkholdninger som tema, har denne oppgaven lytterens vurdering av utenlandsk aksent som fokus.

Innlærerspråk/mellomspråk og multietnolektisk tale

Stemmene som er brukt i min språkholdningsundersøkelse beskriver jeg som *norsk med utenlandsk aksent*, og de kan verken regnes som multietnolektiske eller mellomspråklige. Begrepene *innlærerspråk* og *mellomspråk* brukes side om side i litteraturen, men begge disse betegner et språkssystem i utvikling og har gjerne (i begynnervariateten) forenklede trekk som manglende bøyning eller fravær av setningsledd (Berggren 1999). Mens mellomspråk/innlærerspråk kjennetegnes av mange forenklinger og grammatiske avvik, begrenser multietnolektisk tale seg til færre, for eksempel manglende inversjon og overforbruk av maskulint genus (Opsahl og Nistov 2010). Denne talen er ikke bare farget av *talerens* førstespråk, men av det flerspråklige *miljøet* den har blitt til i (Quist 2012). Manglende inversjon og forenkling av genus, som er typiske multietnolektiske trekk, kan også kjennetegne mellomspråk, men slike trekk kan ikke kalles utenlandsk aksent.

Varietet

I denne oppgaven brukes begrepet *varietet* om alle måter å snakke norsk på. Dette inkluderer innfødt tale, dialekter og utenlandske aksenter.

Utlending

I deler av undersøkelsen som er en del av dette masterprosjektet, presenteres begrepet *utlending* til informantene. I masketesten har informantene blant annet vurdert norskhet på to ulike skalaer: *norsk/ikke norsk* og *utlending/ikke utlending*. Man kan si at begrepet utlending er negativt ladet, og mene at bruken av det bør unngås. I denne undersøkelsen har noe av ideen imidlertid vært nettopp å problematisere hva som vurderes i møtet med andre mennesker, og hvilke ansikter og varieteter som vurderes som norske og ikke norske (jf. problemstillingen som kommer fram i kapittel 1.3.2). Fra pre- og pilottester (og fra egen erfaring som lærer i ungdoms- og videregående skole) erfarte vi dessuten at *utlending* (i motsetning til *utenlandsk*) er et begrep som ungdommene bruker, både om seg selv (og egen gruppe) og om andre.

1.5 Tidligere forskning

Nedenfor vil jeg presentere en del forskning som er relevant for mitt masterprosjekt om holdninger til dialekter og utenlandsk aksent. Jeg vil primært gjøre rede for norsk og skandinavisk språkholdningsforskning. Det som har vært mest relevant for meg å se på, er undersøkelser gjort med spørreskjema og masketester, men jeg kommer også til å trekke fram noen studier som er gjort på medierte språkholdninger. I tråd med problemstilling og forskningsspørsmål, er det naturlig å trekke inn forskning som er gjort på forholdet mellom dialekter som kan defineres som urbane og ikke-urbane, i tillegg til forskning på holdninger til utenlandsk aksent og på dialektbruk hos innvandrere. Masterprosjektet er i stor grad basert på en eksperimentell undersøkelse med en til dels innovativ metodebruk. I delkapittelet om internasjonal forskning vil jeg gjøre rede for relevante studier med liknende metoder.

Masketester ble opprinnelig utviklet og anvendt til å avdekke holdninger til fransk og engelsk språk i Canada (Lambert et al. 1960). I Skandinavia er det særlig Tore Kristiansen og Marie Mægaard som har jobbet med masketester i forbindelse med sine studier av dialektendringsprosesser i Danmark, og resultater fra de danske språkmaskestudiene har i generelle trekk vist en nedvurdering av talere med lokale dialekter. I Norge har ikke masketester vært like mye brukt, men noen studier er blitt gjennomført de senere årene, med samme formål som i Danmark. Nedenfor vil jeg blant trekke fram prosjektet *Dialektendringsprosesser* ledet av Helge Sandøy ved Universitetet i Bergen. Mitt fokus har imidlertid ikke vært å se på endringer, men på forestillinger om koblinger mellom språk og sted.

1.5.1 I Norge

Oppsummert har norsk forskning på holdninger til andrespråksvarieteter, med noen få unntak, hatt direkte tilnærminger (for oversikt over norsk og nordisk sociolingvistisk forskning se f.eks. Mæhlum 1996, Kulbrandstad 2006b). I Kulbrandstads oversikt fra 2006 er det ingen eksempler på undersøkelser av holdninger til andrespråksvarieteter gjennomført i Norge med masketest som tilnærming. Studier som undersøker utenlandsk aksent på andre varieteter enn standard østnorsk² er så godt som ikke representert i norsk forskning før de siste par årene. Det er ingen som har gjort studier med kombinasjoner av ansikter og stemmer i Norge. Nedover vil jeg presentere en del språkholdningsforskning gjort med spørreundersøkelse som metode, og deretter med masketester. Deretter vil jeg kort beskrive studier av medierte språkholdninger, og til slutt studier av norsk med utenlandsk aksent og av innvandrere og dialekt.

Spørreskjema

Jo Kleiven, Helge Omdal og Svein Arne Strømsodd har alle gjort språkholdningsundersøkelser med spørreskjema. Tematisk kan deres studier trekkes fram i forbindelse med assosiasjoner (som gjerne blir til konnotasjoner) knyttet til norske dialekter, og dermed til hvilken indeksikalitet³ disse har. Kleiven (1975) testet blant annet ut Berge Furres hypotese om en nedvurdering av geografisk nære dialekter. Han utarbeidet et spørreskjema der deltakerne ble bedt om å krysse av for både egne og ”folk flests” inntrykk av ulike dialektgrupper, og mener selv bare å ha funnet delvis støtte til Furres nær/fjernhypotese.

Også Helge Omdal (1978) og Svein Arne Strømsodd (1979) gjennomførte direkte spørreundersøkelser av holdninger til dialekter og dialektbruk i Norge. Omdal fant at det var vanskelig å presentere noen rangering av norske dialekter, mens Strømsodd fant svært stereotype oppfatninger av dialekter blant informanter i Oslo vest og Oslo øst. Undersøkelsen viste dessuten at det var vestlandsdialektene informantene likte best, og østlandsdialektene de likte minst.

NRK har, med ulikt faglig samarbeid⁴, gjennomført flere spørreundersøkelser knyttet til holdninger til talespråklig variasjon både intern i NRK og ellers i befolkningen. Alle de tre

---

² Standardbegrepet vil bli nærmere diskutert i kapittel 2.4

³ Indeksikalitetsbegrepet presenteres og beskrives i kapittel 3.3.3

⁴ Lars Anders Kulbrandstad hadde ansvar for faglig opplegg i 2009, Steinar Nielsen ledet arbeidsgruppen i 2014

undersøkelsene er nettbaserte spørreskjemaer knyttet til NRKs sendinger i radio og TV. Den første av undersøkelsene (2009) er den eneste som fokuserte både på dialektbruk og aksentpreget norsk. Her ble det i tillegg til direkte spørsmål spilt av lydklipp etterfulgt av spørsmål om blant annet egnethet som nyhetsopplæser. Den eksterne delen av undersøkelsen avdekket svært positive holdninger til dialektbruk, og noe mindre positive innstillinger til utenlandske aksenter. Det ble ikke funnet noen sammenheng mellom bakgrunnsfaktorer som bosted og utdanning i denne undersøkelsen, men kvinner ble funnet å være gjennomgående noe mer positivt innstilt enn menn. Fra den eksterne delen av undersøkelsen i 2012 (Handgaard 2012) rapporteres det om at publikum har blitt mer tolerante til dialektbruk i NRK siden 2009. Fra undersøkelsen i 2014 ble det fortsatt rapportert om veldig positive holdninger til dialekt (NRK/Norstat).

Lars Anders Kulbrandstad (2008) har undersøkt forholdet mellom holdninger til innenlandsk og utenlandsk aksent blant lærerstudenter i en del av forskningsprosjektet *Lærerutdanning som ledd i flerkulturell nasjonsbygging – en flerfaglig tilnærming* ved Høgskolen i Hedmark. Kulbrandstad beskriver formålet med studien som å finne ut i hvilken grad lærerstudenter deler den tolerante holdningen til språklig mangfold som Norge er kjent for. Han fokuserte både på holdninger til dialekter og til utenlandske aksenter, og han koblet disse holdningene sammen med grad av nasjonal stolthet og syn på innvandring. Denne undersøkelsen var av bevisste holdninger og med direkte metoder. Kulbrandstad fant korrelasjoner både mellom dialektvennlighet og toleranse for aksentpreget norsk, og mellom innvandringsvennlighet og toleranse for aksentpreget norsk. Han fant også at de sterkt patriotiske informantene både var de som var minst tolerante for norsk med utenlandsk aksent og (kanskje uventet) de som var minst dialektvennlige.

Masketester

I Norge kan Ragnhild Andersen og Dialektendringsprosessar-prosjektet ved Universitetet i Bergen trekkes fram i forbindelse med språkholdningsundersøkelser med masketester. Begge studiene har hatt som hensikt å kartlegge årsaker for dialektendring. Andersen (2004) skrev en avhandling der hun så på språk og språkholdninger blant ungdommer i Sogndal. En av problemstillingene hennes dreide seg om hvilke holdninger unge sogndøler har til sogndalsdialekten. Andersen brukte en ”verbal guise”-test for å belyse denne problemstillingen. 153 ungdomsskoleelever gjennomførte testen der de tok stilling til tradisjonell, nyere og moderne varieteter av dialekten. Hun fant at jentene jevnt over ga mer

positive vurderinger av alle de tre varietetene enn guttene, at jentene var mest positive til de nyere varietetene og guttene til den tradisjonelle (Andersen 2004: 360).

Helge Sandøy er prosjektleder for prosjektet *Dialektendringsprosesser* ved Universitetet i Bergen. Prosjektet har som hovedmål å ”utvikle innsikt i moderne dialektendringsprosesser i forholdet mellom samfunnsendring og språkendring” (Sandøy, Akselberg, og Kristoffersen 2007: 3). Det har blitt utført en hel rekke språkholdningsstudier med identiske masketester rundt om på Vestlandet innenfor dette prosjektet. Det tydeligste funnet fra alle testene er at oslomålet stadig havner høyt på prestisjevurderinger.

Medierte språkholdninger

Lars Anders Kulbrandstad (2002), Guri Melby og Tone Gusland har alle sett på språkholdninger i sine studier, men av den medierte typen, altså hvordan språkholdninger kommer fram gjennom media. Ingen av disse studiene er gjort med samme metoder som det jeg bruker, men jeg vil likevel nevne dem som en type språkholdningsstudier som er gjort i Norge.

Melby (2008) undersøkte hvordan dialektbruk i tv-serien Team Antonsen kan knyttes til stereotype forestillinger om bygdefolk, og fant et mønster som illustrerer det skjeve maktforholdet mellom brukere av hvilken som helst regional dialekt og brukere av standardtalemål. Et eksempel er hvordan rollefigurer som i ulike sammenhenger blir latterliggjort, ofte snakker en regional dialekt, mens den seriøse intervjueren aldri gjør det. Gusland (2013) fant, i sine analyser av reklamefilmer for Tine melk med snakkende kuer, et mønster i når reklameskaperne benytter dialekt og når de bruker østnorsk standard. Også hun knytter talemålsbruken til stereotyper eller forestillinger knyttet til steder som dialektene representerer. I en folkelingvistisk studie av avismateriale fra Internett utforsket Kulbrandstad (2002) ”ikke-spesialisters” diskurs rundt innvandreres måter å snakke norsk på ved å kartlegge bruken av *aksent*, *tonefall*, *gebrokken* og *brytning*. Kulbrandstad påpeker at det gjerne er en negativ vinkling som går igjen i hvordan innvandreres norsk framstilles i avismaterialet. Han fant også en høy frekvens av forbrytelser omtalt side om side med innvandreres måter å snakke norsk på: I disse sammenhengene kalles språket ofte *gebrokkent*, et begrep som orrbøkene er samstemte om at er nedsettende.

Studier av innvandrere og dialekt

Det er ikke gjort mange studier knyttet til aksentpreget språk i Norge, og de som er gjort er i hovedsak knyttet til aksenter svært generelt eller til aksentpreget oslomål. De siste årene er

det imidlertid kommet noen arbeider knyttet til temaet. Ingrid Jølbo og Rikke von Ommeren har studert utenlandsk aksent kombinert med henholdsvis stavanger- og oppdalsdialekt. Begge studiene skiller seg metodisk fra mitt prosjekt, men jeg vil trekke dem kort fram som studier med innvandrere og dialekt som tema.

Jølbo (2007) spør om det å snakke dialekt med utenlandsk aksent er høyere rangert i det symbolske hierarkiet enn det å snakke standardtalemål uten aksent. Hun trekker prestisjebegrepet og maktforholdet mellom majoritet og minoritet, som i den sosiolingvistiske forskningen har blitt knyttet til forholdet mellom dialekt og standard, inn i forståelsen av forholdet mellom innfødtlik uttale og aksent. Jølbo diskuterer om det kan framstå som komisk i noens øyne når dialekt blir kombinert med aksent, og trekker fram at både dialekt og aksent har det til felles at de er noe annerledes enn, eller et avvik fra, henholdsvis standard og korrekt norsk. Dermed vil det bli mindre markert – og mindre komisk – når en aksent ”blir lagt oppå” en i utgangspunktet nøytral varietet.

Rikke von Ommeren (2010) gjør i sin masteroppgave en kvalitativ undersøkelse av dialektbruk hos voksne innvandrere i Oppdal. På samme måte som meg leter hun etter hvilke holdninger som utløses når dialekt og aksent løper sammen i ett språklig uttrykk. Hun finner at dialektbruken blant innvandrere er den varietetten som er markert, i den forstand at den tiltrekker seg oppmerksomhet, ”og da oftest i positiv retning” (von Ommeren 2010: 100-101). I presentasjonen av funnene sine understreker von Ommeren at den ikke-dialektale andrespråksnorsken ikke vurderes negativt i hennes materiale, men at det dialektpregete språket synes å ha større bourdieusk markedsverdi enn det standardnære på det ”oppdalske lingvistiske markedet”.

Studier av norsk med utenlandsk aksent

Av studier gjort av norsk med utenlandsk aksent, vil jeg trekke fram Cecile Carlsen og Lars Anders Kulbrandstad. Metodisk skiller studiene seg fra det jeg har gjort, men jeg trekker dem fram som forskning som belyser temaet.

Carlsen (2006) spør om nordmenns tilsynelatende grenseløse toleranse for talemålsvariasjon (jf. for eksempel Trudgill 2002) kun gjelder norske regionale dialekter, eller også omfatter talemål preget av utenlandsk aksent. Hun undersøkte holdninger blant det hun kaller *lekfolk med og uten høyere utdanning*, og blant lærere i norsk som andrespråk. Carlsen kartla hvilke kriterier de tre gruppene brukte da de vurderte aksentpreget norsk, for å se om aksentpreget norsk er i ferd med å opparbeide seg en status på linje med de regionale dialektene i Norge. Hun støtter seg på Trudgills studier som viser at nordmenn i hovedsak

bruker funksjonalitetskriterier – at noe fungerer i en kommunikasjonssituasjon – når vi vurderer dialekter. Carlsen mener videre at hvis aksentpreget norsk vurderes i forhold til korrekthet, og dermed som noe mangelfullt i forhold til en norm, bedømmes det annerledes enn dialektene. Dette er et tegn på at aksentpreget norsk ikke gis samme status som ”innfødte” talemålsvarieteter” (Carlsen 2006: 296). Hun fant at informantene vurderte aksentpreget tale etter hvorvidt det var korrekt eller ikke, og at slik tale dermed ikke har samme status som regionale dialekter.

Lars Anders Kulbrandstad (2006a) ønsket å undersøke om den variasjonstoleransen som Norge er kjent for blant språkforskere, også omfatter aksentpreget norsk, og med prosjektet *Kultur møte og språklig bevissthet* spurte han om ungdomsskoleelever betrakter former for norsk med utenlandsk aksent som varieteter av norsk på linje med innenlandske geografisk og sosialt bestemte talemålsformer, eller om de kategoriserer og konseptualiserer dem annerledes. Kulbrandstad intervjuet elevene om tradisjonelle og nyere former for talespråklig variasjon, og lot dem høre opptak av stemmer med ulike varieteter. Elevene var enige om at det de hadde hørt var norsk. De var imidlertid forsiktige med å kalle denne aksentpregede måten å snakke norsk på for dialekt. På direkte spørsmål om dette strekker et par av elevene seg til å kalle det *sin egen dialekt* eller *annerledes dialekt enn norske*. Begreper som går igjen når elevene skal sette ord på denne måten å snakke norsk på, er *utenlandsk* eller bindestrekskonstruksjoner, som *”norsk-pakistansk”/”pakistansk-norsk”*. Flere nevner *gebrokken*, og også *hakkete*, *”stivt, keitete”* og *”ikke helt rent, liksom”* (Kulbrandstad 2006a: 119-121).

1.5.2 I Skandinavia

I motsetning til i Norge, der det har vært en hovedvekt på direkte studier gjort med spørreskjema, har språkholdningsundersøkelser gjort med masketester vært stort i Danmark, og da i forbindelse med kartlegging av dialektendring. Nedenfor vil jeg begrense meg til denne typen studier gjort i Skandinavia. Det er, som nevnt, særlig Tore Kristiansen og Marie Maegaard som har drevet med masketester i Danmark. Av studier gjort med masketester i Sverige vil jeg trekke fram Ellen Bijvoet og Kari Fraurud.

Som et bidrag til studiene av hvordan og hvorfor lavstatusvarietetene i hovedstadsmålene flere steder i Europa sprer seg, utførte Kristiansen (1991) dialektmasketester for å avdekke danske gymnaselevers holdninger til høy- og lavstatusvarieteter av dansk talemål. I sine Næstved-studier (i Næstvedegnen på Sjælland, ca.

syv mil sør for København) brukte Kristiansen både direkte metoder, der høykøbenhavnske former syntes å bli foretrukket, og en masketest der lavkøbenhavnsk havnet høyest, og da særlig i dynamismedimensjonen.

Marie Maegaard (2009) gjennomførte to undersøkelser der formålet med den første (i Århus) var å avdekke stereotype oppfatninger av århus- og københavnsvarietetene med fokus på dialektendring, og med den andre (København) å kartlegge forhold mellom ungdommers stereotype oppfatninger av varieteter og egen språkbruk. Århusstudien skiller seg fra tradisjonell bruk av masketest fordi denne kun inneholder åpne spørsmål til vurderinger av stemmene. Maegaard diskuterer en slik videreutvikling av den klassiske språkmaskemetoden, og understreker blant annet behovet for åpne spørsmål for å avdekke hvilke stereotype forestillinger som er knyttet til forskjellige former for språkbruk.

Bjvoet og Fraurud (2008) gjorde en pilotstudie om holdninger til ulike måter å snakke svensk på med hensikt å generere hypoteser og å utvikle metode for videre studier. Metodisk likner denne studien en god del på det designet som er brukt i mitt prosjekt. Semi-spontane språkprøver fra halvparten gutter og jenter ble brukt som stimulus i en ”verbal guise”-versjon av en masketest. Informantene skulle også beskrive språket og talerne. Språkprøvene var av ungdommer fra Stockholm, Gøteborg og Malmø, og representerte ”standardsvensk”, ”andrespråkssvensk” og ”förtortsslang”. Bjvoet og Fraurud konkluderer forsiktig med at ulik bakgrunn spiller en rolle for hvordan språkbrukere betegner de forskjellige måtene å prate svensk på.

1.5.3 Internasjonalt

Som nevnt er det ingen språkholdningsundersøkelser av typen som kombinerer ansikt og stemme gjort i Norge. Internasjonalt finner vi imidlertid flere. Nedenfor følger en kort presentasjon av noen av dem.

Donald L. Rubin (1992) beskriver en amerikansk studie der hovedformålet var å undersøke etnisitet som en faktor som påvirker studenters reaksjoner på NNSTA (Non-Native Speaking Teacher Assistants). Studenter fikk presentert lydopptak av forelesninger sammen med bilder av forelesere med enten kaukasisk eller asiatisk utseende. Alle stemmene hadde standard amerikansk engelsk (SAE) uttale, uten utenlandsk aksent. Overraskende nok viste resultater fra undersøkelsen at studentene likevel stereotypisk tillot de asiatiske assistentene utenlandsk aksent da de ble bedt om å kommentere språkbruken deres.

Holmes, Murachver og Bayard (2001) undersøkte holdninger til henholdsvis Māori og Pākehā⁵ på New Zealand med ulike kombinasjoner av ansikter og stemmer med aksent. Resultatene viste blant annet at talere som både så ut og hørtes ut som Māori ble vurdert signifikant lavere på skalaer som inntekt, utdanning og intelligens enn alle de andre kombinasjonene av ansikter og stemmer. Forskerne mente også å se at uttalens betydning i kombinasjonen lyd og bilde kom spesielt tydelig fram i vurderingene i statusdimensjonen.

I Sverige utførte Magnus Rödin og Gülay Özcan (2011) laboratoriumseksperimentet *The Betting Game* med det formål å undersøke hvordan forventninger om kompetanse er påvirket av mer eller mindre stereotypisk svensk utseende og innfødtlik tale. Kandidatene med utenlandsk aksent i testen hadde kun ikke-grammatiske avvik. Rödin og Özcan fant at informantene hadde spesielt sterke negative forventninger til kompetanse blant de som snakket svensk med utenlandsk aksent når *både* utseende og stemme var representert: Hos kandidater med stereotypisk svensk utseende, men utenlandsk aksent, veide aksenten tyngre enn utseendet, og kandidaten ble ikke tillagt positive forventninger til kompetanse. Rödin og Özcan argumenterer med dette for at stereotype oppfatninger basert på å *snakke* med utenlandsk aksent veier tyngre enn stereotype oppfatninger basert på det å *se* utenlandsk ut.

En type studier som også vurderer det verbal-visuelle er *Implicit Association Tests* (IAT), som har blitt en hel industri innenfor sosialpsykologien i USA. Metoden brukes blant annet til å avdekke de mindre bevisste aspektene ved språkholdninger ved å måle kognitive prosesser. For utdypende beskrivelser se for eksempel Campbell-Kibler (2013).

1.6 Oppgavens struktur

I kapittel 1 har prosjektet blitt presentert blant annet med den bakgrunnen som har ledet til problemstillingen og forskningsspørsmålene for studien. Her har det også blitt gjort rede for den norske og skandinaviske forskningen som er relevant for mine studier, samt noen internasjonale studier med relevant metodebruk.

I kapittel 2 vil videre bakgrunn ramme inn temaet for prosjektet og holdninger til dialekter og utenlandsk aksent. Her vil både globalisering og det moderne norske språklandskapet bli gjort rede for. Videre vil det bli sagt noe om bosettingsmønstre hos innvandrere i Norge i tillegg til den norske befolkningens holdninger til innvandring og innvandrere.

---

⁵ "This is used as a term specifically for NZ European people, in the Maori language it means 'foreigner', so could be used for any Non-Maori person" (UrbanDictionary 2011)

I kapittel 3 presenteres og diskuteres språkholdningsteori som er relevant for forskningsspørsmålene. Her er det spesielt teorier knyttet til språkholdninger som har fokus, men det vil også bli gjort rede for noe andrespråksteori.

I kapittel 4 vil metodebruken i studien bli gått grundig gjennom. Deler av undersøkelsen som presenteres i denne oppgaven er på mange måter eksperimentell, og derfor vil jeg diskutere ganske grundig hvordan jeg har gått fram. Til prosjektet er det tatt utgangspunkt i masketestmetoden, som tradisjonelt er brukt til å avdekke ubevisste holdninger, men ansikt har blitt lagt til som en komponent. I metodekapittelet vil dette presenteres og diskuteres.

I kapittel 5 vil resultatene fra undersøkelsen bli gjennomgått grundig, sammen med analyser og diskusjon. Kapittelet innledes med å gjøre rede for hvilke analytiske beregningsmåter som har blitt brukt. Deretter presenteres resultatene fra masketesten og spørreskjemaet hver for seg, før jeg vil prøve å besvare ett og ett av forskningsspørsmålene. Kapittelet avsluttes med noen forsiktige konklusjoner.

I kapittel 6 vil jeg runde av oppgaven med en kort oppsummering av forskningsspørsmålene, og reflektere kort rundt muligheter for videre arbeid med materialet som er hentet inn i forbindelse med masterprosjektet i tillegg til tanker om videre forskning på temaet dialekter og utenlandsk aksent.

1.7 Oppsummering av kapittelet

Temaet for dette masterprosjektet er språkholdninger generelt, og unges holdninger til dialekter og utenlandsk aksent spesielt, og formålet har først og fremst vært å kartlegge toleranse for dialekter og utenlandsk aksent blant unge i Norge i 2015. For å belyse dette ble det utformet en overordnet problemstilling: *Vil en person med innvandrerbakgrunn som snakker aksentpreget regnes som "mer norsk" og vurderes mer positivt hvis vedkommende snakker en annen dialekt enn standard østnorsk?* Ved hjelp av en todelt undersøkelse som inkluderer et spørreskjema og en verbal-visuell variant av den tradisjonelle masketesten, skal jeg prøve å besvare problemstillingen og de forskningsspørsmålene som har blitt konkretisert ut fra den.

Innledningsvis i kapittelet ble det gjort rede for en del av bakgrunnen for den positive innstillingen til dialekter i Norge, og det ble stilt spørsmål om denne toleransen strekker seg ut over den tradisjonelle norske talemålsvariasjonen.

I Norge er det gjort få undersøkelser av språkholdninger med indirekte metoder, men det har blitt vist til noen: Innenfor prosjektet *Dialektendringsprosesser*, ledet av Helge Sandøy ved Universitetet i Bergen, ble det utført en rekke identiske masketester rundt om på Vestlandet. I tillegg har Ragnhild Andersen blant annet sett på språk og språkholdninger blant ungdommer i Sogndal med ”verbal-guise”-test som en av sine metodiske tilnærminger.

Av den tidligere forskningen som har blitt vist til i innledningskapittelet, kan man se en generell positiv holdning til talespråklig variasjon i befolkningen, men noe mindre positive innstillinger til utenlandsk aksent. Studier peker imidlertid på at aksentpreget norsk ikke gis samme status som innenlandske talemålsvarieteter i Norge. Det har kommet fram at av regionale dialekter og standardtalemål, er det generelt sistnevnte som har de mest positive konnotasjonene knyttet til seg. En del av dette vil være relevant når jeg går gjennom resultatene fra min undersøkelse.

2 Bakgrunn

2.1 Innledning

I dette kapitlet vil jeg presentere en del videre bakgrunn for mine studier av holdninger til dialekter og utenlandsk aksent. Det har vært naturlig å se på diskusjonen rundt dialekt og standardtalemål i Norge, men jeg vil først og fremst fokusere på det moderne norske språklandskapet og hvilken betydning globaliseringen har hatt for dette. Nedenfor skal vi se eksempler på økte innvandretall i Norge. Dette gjelder ikke bare Oslo, noe som har vært viktig for meg å ta i betraktning. Jeg vil også presentere noen tall knyttet til innflytting og migrasjonsmønstre, og presentere noen holdninger til innvandrere og innvandring i den norske befolkningen.

2.2 Det moderne norske språklandskapet

2.2.1 Globalisering

For å plassere innvandringen i Norge i et større perspektiv, kan man se på FN-rapporten International Migration Report (2013). Der kommer det fram at det i 2013 var 232 millioner innvandrere i verden (økt fra 200 millioner i 2005, 175 millioner i 2000 og 82 millioner i 1970).

I januar 2013 så tallene slik ut i Norge: Personer født i Norge med to norskfødte foreldre og fire utenlandskfødte besteforeldre: 465 (0 %). Personer født i Norge med to utenlandskfødte foreldre og fire utenlandskfødte besteforeldre: 117 144 (2.3 %). Personer født i utlandet med to utenlandskfødte foreldre og fire utenlandskfødte besteforeldre: 593 322 (11.7 %) (Andreassen, Dzamarija, og Slaastad 2013: 13) Spesielt er de første tallene interessant. Disse forteller oss at innvandringen til Norge tross alt er relativt ny. Foreløpig er det, statistisk regnet, 0 % innvandrere i Norge med to norskfødte foreldre.

Frakobling og tilbakekobling

I forbindelse med globaliseringsbegrepet er det naturlig å trekke fram Anthony Giddens' (1990) tanker om senmodernitet og geografiske frikoplingsprosesser. Folk er ikke lenger bundet til stedet. Man ser at hendelser som skjer langt borte har store konsekvenser for ens eget liv, og at man kan ha vel så mye til felles med folk i utlandet som med naboen. Endre Brunstad (2006) diskuterer hvilke muligheter og trusler globaliseringen innebærer når det

gjelder det språklige mangfoldet i verden. Han peker på at mer kontakt kan fremme kunnskap og toleranse, men at det språklige mangfoldet presses, for eksempel gjennom domenetap, språkdød og dialektdød som følge av globaliseringa. Brunstad nevner flere mulige konsekvenser for språkutviklinga av en geografisk frikoplingsprosess, blant annet mer spredning av engelsk samt mindre dialekttale og mer standardtale. Mæhlum (2007) peker på hvordan talemålsvarieteter som blir assosiert til det rurale og tradisjonelle kan bli mindre verdsatte enn talemålsvarieteter som blir koplet til det urbane og moderne som en følge av globaliseringen. Vi ser imidlertid en del tendenser til det motsatte: rap på norsk og på forskjellige dialekter for eksempel (Brunstad, Opsahl, og Røyneland 2010, Cutler og Røyneland 2014).

Thomas Hylland Eriksen (2008) avkrefter globaliseringen som en trussel mot lokale identiteter. Han forklarer hvordan oppløsning av grenser vanligvis fører til ”lokaliserende reaksjoner der lokal mat, lokale skikker, lokal litteratur og så videre blir styrket [...]”, og han presenterer i den sammenheng *glokalisering* som begrep. Hylland Eriksen viser til tilbakekobling som en motreaksjon på globaliseringens frakoblingstendenser og beskriver hvordan lokale identiteter vanligvis styrkes når unike særtrekk oppleves som truet (jf. dialektbruk i rap i forrige avsnitt).

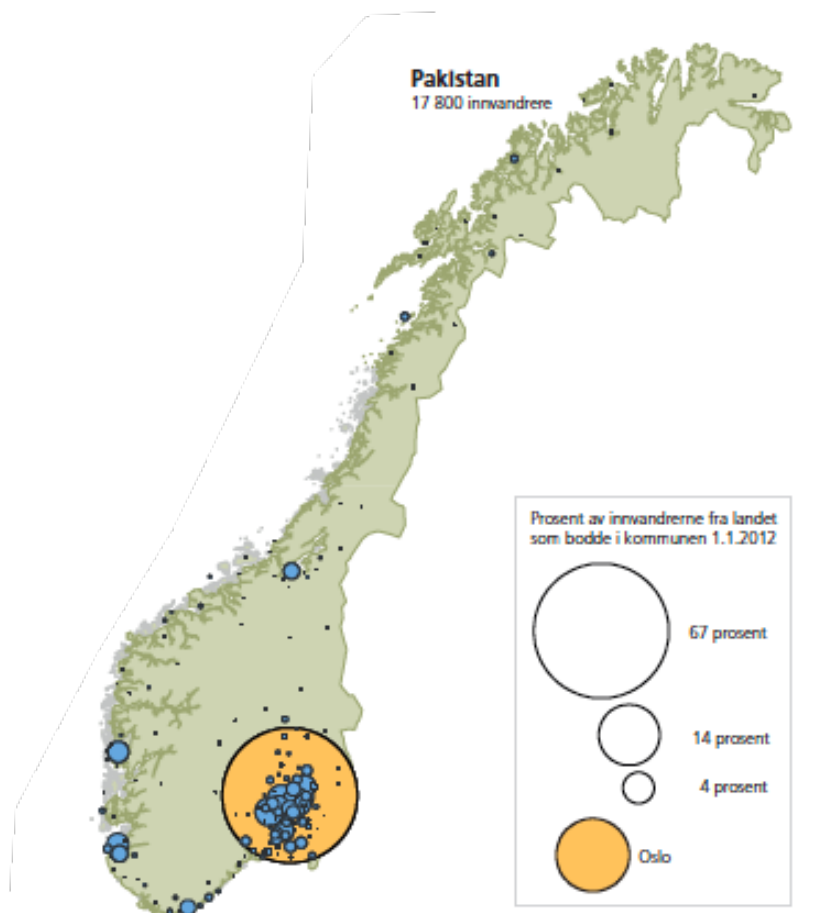
2.2.2 Det flerkulturelle og flerspråklige Norge

Statistisk Sentralbyrå (SSB) har laget flere statistiske oversikter over bosettingsmønstre blant innvandrere i Norge. Det viser seg å være store regionale forskjeller i andel innvandrere i befolkningen, og innvandrerne har ikke bosatt seg jevnt ut over hele landet. Ikke uventet er Oslo det fylket i landet med klart høyest andel innvandrere (og barn født av innvandrere), og her skjer det mye på kort tid: I 2015 utgjør summen av innvandrere i Oslo 32 %, mot 23 % i 2012. I hele Norge utgjør innvandrerne 15,6 % i 2015 (Pettersen 2015).

Forskjellene i bosetting mellom ulike innvandrergrupper er også store. I forbindelse med min undersøkelse har det vært spesielt interessant å se på hvor pakistanerne i Norge har valgt å bosette seg, og det har vært interessant å se på innvandrer tall i Rogaland og Oppland⁶. I SSBs statistikk kommer det fram at pakistanere i aller høyeste grad velger å bosette seg på et meget høyt sentralitetsnivå: konsentrert i og rundt Oslo. Høydahl (2013) beskriver hvordan 83 % av innvandrerne fra Pakistan bor i Oslo og Akershus. Se kart nedenfor.

---

⁶ Som det kommer fram i kapittel 4, har jeg brukt pakistanske ansikter og aksenter i min masketest. Uundersøkelsen har blitt gjennomført i Oslo, Valdres, Bergen og Hardanger

Kart: (Høydahl 2013)

Den klart største veksten i antallet innvandrere (2000-2011) er å finne på Vestlandet. Stambøl (2013) presenterer hvordan andelen innvandrere i Rogaland har økt fra 4 til 10 % av befolkningen fra 2000 til 2011. Til sammenlikning har andelen innvandrere i Oppland økt fra 3-4 % i 2000 til over 7 % i 2011.

2.3 Holdninger til innvandring og innvandrere

Statistisk Sentralbyrå (SSB) gjennomfører årlig en undersøkelse av den norske befolkningens holdninger til innvandring og innvandrere. Undersøkelsen fra 2014 viser flere hovedmønstre når det gjelder bakgrunnsfaktorer for holdningene (Blom 2014). Blant annet er det aldersgruppen 25-44 år som har de mest innvandrervennlige holdningene, mens aldersgruppen 67-69 har de minst innvandrervennlige. I mange tilfeller er kvinner mer liberale enn menn, og det er en tydelig sammenheng mellom skepsis til innvandring og bosetting i spredtbygde strøk. Hyppig personlig kontakt med innvandrere gjenspeiler

innvandrervennlige holdninger, noe som rapportforfatter Svein Blom forklarer med *kontakthypotesen* (se f.eks. McLaren 2003). Kontakthypotesen beskriver hvordan kontakt bryter ned fordommer og fremmer empati og identifikasjon. I hvilken grad innvandrere behersker norsk språk nevnes ikke i denne statistikken, det vises kun til at det i noen av spørsmålene var formulert at “det er forutsatt at innvandreren behersker norsk” (Blom 2014: 13).

I Oslo-testen (2013) gjennomført av Ingunn Indrebø Ims og Karine Stjernholm for Aftenposten, støttes noen av funnene som SSB presenterer når det gjelder kontakt med innvandrere. På spørsmål om hva man kan kalle ”den nye norsken som oppstår i flerkulturelle og flerspråklige miljøer i Oslo (multietnolekten som gjerne kalles *kebabnorsk*)”, fant man mer negative betegnelser i Oslo vest enn øst (hvor innvandrertettheten er høyest), og mer negativitet utenfor byen. Dette kan si noe om hvordan kontakt med innvandrere påvirker holdninger positivt.

2.4 Dialekt vs. standard

I forskningsspørsmålene mine har jeg brukt begrepet *standard østnorsk*. Det skal understrekes at det ikke er enighet blant norske sosiolingvister om det faktisk eksisterer noe vi kan kalle et standardtalemål i Norge (se f.eks. NLT sitt spesialnummer om standardtalemål 2009). Selv om det språkpolitisk sett ikke finnes noe offisielt normert talemål i Norge finnes det utvilsomt forestillinger om et slikt standardtalemål i landet (jf. Mæhlum 2007 om standard østnorsk som *mental standard*). Spesielt kommer dette til syne i prestisjeforskjellene som tydelig ligger i varieteten til hovedstaden og områdene rundt, og de regionale norske dialektene. Mæhlum (2007) beskriver hvordan et standardtalemål som regel plasserer seg over andre talemålsvarieteter i et prestisjehierarki, og ofte blir assosiert med høyere utdanning, status og autoritet. Videre peker Mæhlum på at den bestemte varieteten som får status som en standard, vil stå i et overlegent forhold til alle andre varieteter i et nasjonalt prestisjehierarki, og at de respektive brukerne av varietetene dermed vil stå i hierarkisk forhold til hverandre, jf. Bourdieus symbolske kapital⁷.

Brit Mæhlum (2007) knytter dialekt/standard-forholdet til tradisjon og modernitet (se tabell 2.1 nedenfor). Hun beskriver hvordan dialekter kan knyttes til det tradisjonelle fordi det er et språklig uttrykk for en tradisjonsdimensjon. Dialekten signaliserer tilhørighet til tradisjonelle verdier og tradisjonelle praksisformer, og kan gi assosiasjoner til en (ofte fiktiv

---

⁷ Bourdieus teori om språket som symbolsk kapital blir presentert i kapittel 3.3.2

og idealisert) ”opprinnelig urtilstand”. Modernitetsbegrepet signaliserer på sin side det motsatte av historisk forankring, beskriver Mæhlum. Hun trekker fram Giddens’ frakoblingsbegrep, og løsriving fra det lokale og brudd med det fortidige (tradisjonen), blant modernitetens kjennetegn. Slik kan forholdet mellom dialekt og standardtalemål signalisere verdier som blir oppfattet som tradisjonelle eller moderne, som vi skal se nedenfor at gjerne manifesterer seg som forestillinger, stereotyper eller fordommer og dermed også *holdninger* (Mæhlum 2007: 56-58).

Tabell 2.1: Dialekt og standardtalemål

Dialekt	Standardtalemål
Spesifikk geografisk tilknytning	Overregionalt, geografisk nøytralt
Mindre prestisjefullt, stigmatisert	Prestisjefullt
Uformelt, hverdagslig, privat	Formelt, offisielt
Ruralt, distriktstilknyttet	Urbant, sentralt
Tradisjonelt	Moderne

(Mæhlum 2007: 56)

2.5 Oppsummering av kapittelet

Globaliseringen har en vesentlig betydning for det moderne norske språklandskapet, og vi ser at tallet på innvandrere i verden og i Norge stiger raskt. Med migrasjon kommer språkkontakt, som både kan føre til språk- og dialektendring (eller i verste fall død), men også til styrking av det lokale, som for eksempel dialekter, når unike sætrekk oppleves som truet (jf. tilbakekoblings- og globaliseringsbegrepene i kapittel 2.2.1). Ny kontakt mellom mennesker med ulike etnisiteter som følge av globaliseringen, har vist seg å virke positivt inn på holdninger til innvandring i den norske befolkningen (jf. SSB 2014).

Når det gjelder kontakt mellom norske varieteter, har vi sett at det utvilsomt eksisterer *forestillinger* om et standardtalemål i Norge, og at dette særlig kommer til syne i prestisjeforskjeller mellom hovedstadsmålet og de regionale dialektene, der førstnevnte som regel plasserer seg øverst i et prestisjehierarki (jf. Mæhlum 2007).

3 Teori

3.1 Innledning

I dette kapitlet vil jeg presentere og diskutere teori som er relevant for masterprosjektet mitt generelt, og forskningsspørsmålene mine spesielt. Her er det særlig teorier knyttet til språkholdninger som har fokus. Jeg kommer til å trekke fram teoriene om språk som symbolsk kapital (Bourdieu) og om språkets indeksikalitet (Silverstein). Videre vil jeg trekke fram en del teori om stereotyper knyttet til talemålsvariasjon, og avslutningsvis flytte fokus til andrespråksteori knyttet spesielt til utenlandsk aksent.

Alt dette er relevant når det dreier seg om hvordan holdninger til ulike former for språklige uttrykk skapes. Vi sorterer mennesker vi møter ut fra språket deres, og vi sorterer dem i forhold til hverandre. Dette henger nært sammen med hvordan varieteter får sin verdi på det lingvistiske markedet, som igjen kan knyttes til stereotyper. Vi danner stereotype oppfatninger av både dialekter og utenlandske aksenter, og vi plasserer begge deler i prestisjehierarkier.

3.2 Holdninger generelt

Lewis R. Aiken (2002) plasserer holdningsbegrepet i litteraturen så langt tilbake som 1700-tallet, og etter hvert i psykologien på 1860-tallet. Han understreker at innholdet i begrepet har blitt beskrevet ulikt, men trekker sammen en konkluderende definisjon på holdninger som "[...] learned cognitive, affective, and behavioral predispositions to respond positively or negatively to certain objects, situations, institutions, concepts, or persons" (Aiken 2002: 6). I den norske litteraturen beskrives forstås holdninger, for eksempel av Brit Mæhlum (Mæhlum 2003), som "en beredskap til å reagere positivt eller negativt overfor gitte sosiale objekter – det være seg bestemte personer, grupper eller mer abstrakte ideer eller verdier" (Mæhlum 2003: 92). Mæhlum påpeker videre at holdningene våre gjerne kan være basert på egen kunnskap og egne erfaringer, men at de i stor grad blir overtatt fra personer og grupper rundt oss.

3.3 Språkholdninger spesielt

Edwards (1982) og Kulbrandstad (2006b) presenterer tre grunnlag for, eller mønstre som kan ligge bak, vurderingen av en varietet. Edwards spør om hva det egentlig er vi evaluerer når vi

for eksempel sier at en varietet er pen eller stygg. Er det kvalitetsforskjeller mellom trekk i språk eller varieteter vi legger til grunn for en slik evaluering? Eller hva med estetiske forskjeller? Både Kulbrandstad og Edwards avfeier disse to forklaringene: De fleste lingvister mener i dag at språk ikke kan beskrives som mer eller mindre bra eller korrekt. Edwards viser til studier som har avdekket at selv om varieteter blir oppfattet som pene i sitt eget språksamfunn, så blir språkprøvene vurdert annerledes av personer som ikke er kjent med varietetene, noe som avviser ideen om innebygde pene eller stygge egenskaper. Vi kan konkludere med at hovedårsaken bak evaluering av språk og språkvarieteter antakelig først og fremst handler om *sosiale konvensjoner*, og om hva som har status og prestisje i et språksamfunn: primært hvilke personer eller grupper som har slik status og prestisje, og sekundært hvordan disse snakker. Det er ikke noe i språkssystemet selv som gjør at det knyttes positive holdninger til én varietet og negative holdninger til en annen (Edwards 1982: 21).

Hvis vi tar utgangspunkt i at språk *i seg selv* ikke har kvaliteter eller estetikk som lar seg vurdere, og at det i praksis er vanskelig å isolere holdninger til språket i seg selv fra holdninger til språkbrukerne (jf. f.eks. Kulbrandstad 2006b, Mæhlum 2003), hva er det så vi vurderer i møtet med språk og varieteter? Ved masketester er det andre variabler enn språket som presenteres for informantene. Det er rimelig å anta at ikke-lingvistiske elementer slår inn i evalueringen, og at vi heller egentlig klassifiserer språkbrukere etter kategoriske stereotypier. Slik kategorisering har kommet tydelig fram i mange norske språkholdningsundersøkelser (jf. for eksempel Kleiven 1975 og Strømsodd 1979) og er ofte også utgangspunktet for design av språkholdningsundersøkelser. Maegaard (2005) knytter klassifisering på grunnlag av stereotypier til metoder brukt i språkholdningsforskningen. Det informantene gjør når de for eksempel deltar i masketester, er å knytte personer de hører til ulike egenskaper: Stereotype beskrivelser av provoseres fram, og knyttes til bestemte kategorier språkbruk (Maegaard 2005: 57).

Det bør også nevnes at vurdering av innvandrere og deres aksentpregete språk trolig også vil være basert på stereotypier og gjenkjennelsesfaktoren i de tilfellene der disse er etablerte i et samfunn, som for eksempel den pakistanske innvandrerguppen i Norge (Boyd 1990 i; Torstensson 2010: 42-43).

3.3.1 Mentalistiske definisjoner på språkholdinger

I litteraturen knyttes språkholdningsforskningen gjerne til sosialpsykologiske teorier om stereotypier og mentalistiske definisjoner på holdninger (Brunstad 2007: 40). Det skilles

gjerner mellom de tre komponentene *kognisjon*, *affeksjon* og *konasjon* når holdninger beskrives som fenomen (se tabell 3.1).

Tabell 3.1 Tre holdningskomponenter

<i>Response Mode</i>	<i>Response Category</i>		
	<i>Cognitive</i>	<i>Affective</i>	<i>Behavioral</i>
Verbal	Expressions of beliefs about attitude object	Expressions of feelings toward attitude object	Expressions of behavioral intentions toward attitude object
Nonverbal	Perceptual responses (e.g., reaction time) to attitude object	Physiological responses to attitude object	Overt behavioral responses to attitude object

SOURCE: Adapted from Ajzen (1988).

NOTE: Attitude object: a person, group, object, or event toward which a particular attitude is directed or expressed.

(Aiken 2002: 5)

Den kognitive komponenten handler om den kunnskapen og de opplevelsene man selv har, eller som man har blitt rapportert, om det som er gjenstand for holdningen. Den affektive komponenten innebærer følelser knyttet til holdningsobjektet, enten disse er positive, negative eller likegyldige, og den konative komponenten består av handlingsintensjoner, i den forstand at de predisponerer oss til å respondere på en bestemt måte (Kulbrandstad 2006b, Garrett, Coupland, og Williams 2003).

Brunstad (2007) beskriver språkverdier og språkholdninger på abstrahert og observerbart nivå, og hvordan det observerbare, som blant annet kommer til syne gjennom ytringer og handlinger, er det som kan studeres empirisk (Brunstad 2007: 34). En av måtene språkverdier kommer til uttrykk på i et språksamfunn, er i følge Brunstad gjennom sosial rangering basert på kulturelle trekk: det som er verdifullt blir det som gir prestisje. I denne sammenhengen er det blant annet snakk om ”godt” og ”dårlig” språk. Brunstad viser til Bourdieu som en vesentlig teorileverandør for studier av slik sosial-kulturell rangering, og trekker fram den sosiale posisjonen og verdien standardspråk har fått som ”bedre” enn andre språkvarieteter (: 35-37). Brunstad skiller også mellom hva som *er* verdifullt for folk og hva som *burde* være verdifullt for folk når han trekker fram måter språkverdier kommer til

uttrykk på i et språksamfunn. Den siste tilnærmingen er normativ, og handler om hvilke verdier folk *bør* bygge holdninger på. Han peker på at retten til språk henger sammen med verdier som *likeverd*, *toleranse* og *mangfold*, og poengterer blant annet at innfødte ikke bør ha større rett til å normere språket enn de som har lært det som andrespråk (: 38). Verdiene som kom til syne under nasjonsbyggingsprosjektet på 1800-tallet, kan plasseres under den første tilnærmingen hvis man tenker at prosjektet var et uttrykk for noe som *var* verdifullt etter en lang unionsperiode med Danmark, men under den andre tilnærming hvis man også legger til grunn at det var et uttrykk for hva som *burde være* verdifullt for den norske befolkningen. Verdier som mer eller mindre var bestemt av myndighetene: verdier med rom for bare visse typer språklig variasjon (jf. Svendsen 2006 i kapittel 1.3.1).

3.3.2 Språket som symbolsk kapital

Språket som symbolsk kapital handler om hvilke markedsverdier som ligger i å snakke på forskjellige måter. Markedet, i denne sammenheng, er det *lingvistiske markedet* (Bourdieu 1991jf.). Når vi måler holdninger til ulike språkvarieteter, er det i virkeligheten hvordan status og prestisje fordeler seg i et varietetshierarki og hvilke varieteter som tillegges hvilken verdi, vi måler. Studier av holdninger til dialekter og aksenter er altså ikke en vurdering av språket, men av sosiale konvensjoner knyttet til hvilken status og prestisje de ulike talemålsvariantene reflekterer (jf. for eksempel Kulbrandstad 2006 og Edwards 1985).

Brit Mæhlum kommer stadig tilbake til det lingvistiske markedet i forbindelse med de norske varietetene (Mæhlum 2007, 2010). Hun trekker blant annet fram forholdet mellom dialekt og standard, og mellom det tradisjonelle og moderne – representert av nettopp dialekt og standard. Mæhlum beskriver at det er den varietetten i et språksamfunn som blir betraktet som det moderne som har en tendens til å få fortrinnene på det bestemte lingvistiske markedet (Mæhlum 2007: 199).

3.3.3 Språkets indeksikalitet og språklige stereotyper

Indeksikalitet

Silversteins (2003) teori om språkets indeksikalitet er nært knyttet til Bourdieus ideer om språket som symbolsk kapital, og handler blant annet om hvordan språklige varieteter blir tillagt varierende symbolsk innhold og verdi på et lingvistisk marked, og hvordan valget av bestemte språkformer slik kan fungere som en sosial ressurs i gitte kontekster – eventuelt som en sosial ulempe i andre. Silversteins teori er at språk *indekserer* noe som ligger utenfor

det rent språklige, og at språklig indeksering er en måte å sorterte mennesker med utgangspunkt i måten de snakker på. Koblingen mellom *språk* og *språkbruker*, eller mellom bestemte varieteter og ulike personlige egenskaper, kan beskrives med indeksikalitetsbegrepet.

Stereotypier

Også stereotypier kan settes i nær forbindelse med holdningsbegrepet, og ikke minst språkholdningsbegrepet. Kulbrandstad definerer stereotypier på følgende måte:

[...] den typen gjengs oppfatning og forventning som vi kan ha til både atferd og personlighet hos en bestemt gruppe mennesker på grunnlag av for eksempel deres kjønn, etnisitet, og ikke minst deres *språk*. En slik sosial stereotypi kan ofte være sterkt overdrevet og nærmest karikert, og den fungerer vanligvis slik at samtlige medlemmer av den aktuelle gruppen blir tillagt et sett av egenskaper. Dette kan omfatte personlighet, intelligens, interesser og evner, såvel som andre individuelle eller sosiale karaktertrekk (Kulbrandstad 2006b: 281).

Mæhlum og Røynealand (2009) beskriver Norge som et dialektparadis med modifikasjoner. Jf. språkhistorien og nasjonsbyggingen etter unionen med Danmark (kapittel 1.3.1) fikk dialektene riktignok en sterk posisjon i landet, som vi på mange måter ser tydelige spor etter i dag. Likevel er det ingen tvil om at de ulike norske dialektene har ulike verdier eller symbolsk kapital knyttet til seg, og at disse gjør seg gjeldende på de ulike lingvistiske markedene i landet. Mæhlum og Røynealand trekker fram Brit Mæhlums egen dialekt ”fra flatbygdene på det indre Østlandet” som eksempel på en dialekt som tradisjonelt har fremkalt negative assosiasjoner, og de peker på at mange dialekter har slike stereotypier knyttet til seg (Mæhlum og Røynealand 2009: 226-227). I forbindelse med min studie er det mulig at valdresdialekten vil peke seg ut i samme retning som hedmarksdialekten gjør.

3.4 Andrespråksfonologi

Husby og Kløve (2007) beskriver hvordan vi veksler mellom trykktunge, trykklette og trykkløse stavelser i norsk, og at trykk er en vesentlig del av norsk fonologi. Feil bruk av prosodiske trekk er svært forstyrrende faktorer i andrespråk. De forsinker kommunikasjonen eller kan bryte den sammen fullstendig (Husby 2007: 90). Et annet prosodisk trekk som ofte vises i andrespråkstale, og som vil være en del av andrespråksaksenten, er intonasjonen. Husby og Kløve beskriver intonasjon som ”[...] den tonale utformingen taleren gir språklige

ytringer ved at sekvenser av ulike tonehøyder brukes for å signalisere en lang rekke meningsinnhold” (: 115), og forklarer hvordan denne varierer fra språk til språk og fra dialekt til dialekt. Derfor kan man ofte fastslå en persons geografiske opphav ved kun å lytte til intonasjonen. Enkelte studier har vist at dette imidlertid kun er tilfelle ved utenlandske aksenter som er etablerte i et språksamfunn (Boyd 1990 i; Torstensson 2010: 42-43).

Videre knytter Husby og Kløve tre hoveddimensjoner til hvordan innfødte talere vurderer andrespråksuttale. *Hvor lett er det å forstå taleren? I hvor stor grad er aksenten akseptabel? I hvor stor grad er aksenten irritabel?* Det er vanskelig å plassere punktet for når en aksent blir forstyrrende, men Husby og Kløve understreker at forskning viser at det er snakk om et kritisk nivå der avvikende uttale (aksent) slutter å spille en rolle. De viser til et klassifiseringssystem som foreslår seks terskler for funksjonelle uttaleferdigheter (se tabell 3.2). Alle stemmene i min masketest plasserer seg på nivå 5 eller 6 i denne oversikten.

Tabell 3.2 Terskler for funksjonelle uttaleferdigheter

Trinn	Beskrivelse av feil	Konsekvenser
1	Uforståelig tale utenom enkelte ord og fraser	Aksent til hinder for normal kommunikasjon
2	Stort sett forståelig tale som krever stor innsats av lytteren Repetisjon og gjentatte bekreftelser nødvendig	Aksent alvorlig negativ innflytelse på kommunikasjonen
Terskel A		
3	Forholdsvis forståelig tale Distraherende uttalefeil og grammatiske feil Stadige gjentakelser og bekreftelser	Aksenten har alvorlig negativ innvirkning på kommunikasjonen Gal uttale av lyder og global innflytelse fra avvikende prosodisk mønster
4	Stort sett forståelig tale Tydelig lydlig og prosodisk innflytelse fra morsmålet Lyttere må konsentrere seg	Aksenten er primært distraherende og leder lytterens oppmerksomhet enkelte ganger bort fra innholdet Lytteren konsentrerer seg om særpreg ved lydlig utforming
Terskel B		
5	Godt forståelig tale Enkelte lydlige og prosodiske avvik som ikke er distraherende	Aksenten forårsaker svært få problemer Talen er fullt funksjonell for effektiv kommunikasjon
6	Nesten innfødtlik tale Minimale avvik fra målspåket kan høres Lydverk og prosodi er innfødtlik	Praktisk talt ingen aksent

(Husby og Kløve 2007: 161)

Selv med et klassifikasjonssystem kan det være vanskelig å beskrive en persons språkferdighetsnivå, og kanskje vanskeligere jo nærer innfødtlik uttalen er. Som vi har sett tidligere kan forståeligheten, og vurderingen av grad av aksent, ligge vel så mye hos lytteren som i talerens faktiske uttale (jf. Rubin (1992) som fant feilaktig tillagte avvik hos L1-talere med utenlandsk utseende). Dette kan antakelig knyttes til fordommer og stereotype ideer.

3.5 Oppsummering av kapitlet

Evaluering av språkvarieteter handler først og fremst om hvilke personer eller grupper som har prestisje i et språksamfunn og sekundært om hvordan disse snakker. På den måten kan man si at stereotypier knyttet til *språkbrukere* henger nært sammen med hvilke *språkvarieteter* som har ulik symbolsk kapital på det lingvistiske markedet (jf. Bourdieu 1991). Koblingen mellom språk og språkbruker, eller mellom bestemte varieteter og ulike personlige egenskaper, kan beskrives med indeksikalitetsbegrepet (jf. Silverstein 2003). På det norske lingvistiske markedet kan vi si at regionale dialekter og standardtalemål har ulik symbolsk verdi. Forholdet mellom dialekt og standard – eller mellom det tradisjonelle og det moderne – kommer til syne på det norske lingvistiske markedet når vi ser at det er det såkalte standard østnorsk-målet som oftest har høyest lingvistisk kapital. I forlengelsen av dette ble det stilt spørsmål om hvilken verdi aksentpreget språk får på dette markedet, og om hvilken verdi aksentpreget språk får når dette er kombinert med henholdsvis en regional dialekt eller standardtalemål. Dette er spørsmål som vil bli belyst i forbindelse med analysen av forskningsspørsmålene i kapittel 5.

Grad av aksent på en persons tale kan både knyttes til forståelse og holdninger. Forståelighet og vurdering av grad av aksent kan vel så mye ligge hos lytteren som i talerens faktiske uttale. Dette har blitt knyttet til fordommer, forutintatte holdninger og stereotype ideer i dette kapitlet.

4 Metode

4.1 Innledning

Deler av undersøkelsen som er utgangspunktet for denne oppgaven har et design som skiller seg fra andre språkholdningsundersøkelser som er gjort i Norge. I dette kapitlet vil jeg gjøre rede for noen av de metodene som tradisjonelt er blitt brukt til å avdekke språkholdninger, og jeg vil presentere og diskutere de metodiske rammene for mitt eget arbeid. Til slutt vil jeg gi en presentasjon av utvalget mitt.

4.2 Mine metodiske valgmuligheter og valg

Ulike typer informasjon og opplysninger kan innhentes med forskjellige tilnærminger, og ulike metodiske tilnærminger kan gi forskjellige svar på det man ønsker å undersøke. En rekke studier har vist at det ikke nødvendigvis er samsvar mellom det folk rapporterer at de gjør eller mener, og det som indirekte metoder måler at de gjør eller mener. En kombinasjon av innsamlingsmetoder som gjør at en får dokumentert både rapportert og registrert språkbruk eller *språkholdninger* i mitt tilfelle vil derfor i mange tilfeller være ideell (jf. Wray & Bloomer 2012: 166). Kombinasjon av metoder vil jeg komme nærmere inn på kapittel 4.2.4.

Jeg er både ute etter å dokumentere både rapporterte og registrerte holdninger. Videre er jeg interessert i felles bakgrunnsvariabler for informanter med enten høy eller lav toleranse for språklig variasjon, og etter sammenhenger mellom bakgrunnsvariabler og holdninger, både rapporterte og registrerte. Med et spørreskjema vil man på en enkel måte kunne registrere de bakgrunnsvariablene man er interessert i, mens spørreskjemaet ikke er en egnet fremgangsmåte for å hente ut registrerte holdninger. Til dette er en masketest mer hensiktsmessig. I dette forskningsprosjektet har vi konkludert med at en kombinasjon av metoder vil være fornuftig.

4.2.1 Kvantitativ metode

I denne studien er det brukt en kvantitativ tilnærming både i innsamlingen og analysen av datamaterialet. Holdninger kan studeres både ved hjelp av kvantitative og kvalitative metoder, men for mine forskningsspørsmål er den kvantitative tilnærmingen mest formålstjenelig (om kvantitative og kvalitative metoder se f.eks. Hellevik 1991, Mæhlum et

al. 2008, Litosseliti 2010, Wray og Bloomer 2012). I min studie er målet å kartlegge toleransen unge i Norge har for en utvidet norsk talemålsvariasjon, og hvordan denne toleransen varierer, for eksempel etter hvor i landet disse unge bor, og hvor mye kontakt de selv har hatt med flere språk og dialekter. Målet er å sammenligne unge flere steder i landet. Innenfor rammene av en masteroppgave, er en slik sammenlikning bare mulig å få til ved å bruke kvantitative metoder. En karakteristikk av en typisk kvantitativ sociolingvistisk undersøkelse, som også godt beskriver min studie, gir for eksempel Brit Mæhlum (2008) når hun skriver at man ”gjennom ulike former for statistisk baserte utvalgsriterier og analysemetoder kommer [...] fram til [at] resultater har gyldighet ut over de konkrete individene som deltok i selve undersøkelsen”. Mæhlum beskriver videre hvordan det i en typisk kvantitativ sociolingvistisk studie blir lagt vekt på å få en form for oversikt over språksituasjonen i et gitt område eller hos en viss gruppe mennesker.

4.2.2 Direkte og indirekte tilnærminger

I litteraturen presenteres tre metodiske hovedtilnærminger i språkholdningsforskningen som *innholdsanalyse*, *direkte* metode og *indirekte* metode (for en oversikt se f.eks. Kulbrandstad 2006b, Garrett 2010, Wray og Bloomer 2012) Innholdsanalysen beskrives som å analysere et språksamfunns forhold til og behandling av språk og språkvarieteter slik dette kommer fram for eksempel på ulike offentlige arenaer. Denne tilnærmingen er ikke relevant for dette prosjektet, og jeg kommer ikke til å gjøre nærmere rede for den her. De direkte metodene kjennetegnes av at informanter blir spurt direkte om sine holdninger gjennom intervjuer eller spørreskjemaer. Blant de indirekte metodene presenteres talervurderinger som den vanligste. Den mest kjente typen talervurdering er ”*matched guise*”-teknikken (MGT), som ble utviklet av Wallace Lambert og hans kolleger i Montreal rundt 1960. Denne, som på norsk (og videre i denne oppgaven) kalles masketesten, har dominert den indirekte språkholdningsforskningen de siste tiårene, og kjennetegnes ved at informantene skal ta stilling til lydklipp de hører uten at de er informert om at det er deres holdninger til språk eller språkvarieteter som måles. Jeg kommer nærmere tilbake til denne tilnærmingen senere i metodekapittelet.

Man kan altså belyse de samme spørsmålene med både direkte og indirekte metodiske tilnærminger, men det er ikke sikkert at man vil få de samme resultatene med de to tilnærmingene. Tore Kristiansen (1991) undersøkte unges språkbruk og språkendring i Danmark. Da han sammenliknet resultater fra en holdningsundersøkelse utført med indirekte metoder med en undersøkelse utført med direkte metoder, fant han at de svarene han fikk

uten at informantene visste hva de deltok i, skilte seg fra svarene han hadde fått da han spurte dem direkte. Ett tankevekkende funn var at de holdningene som ble avdekket med de indirekte metodene korresponderte godt med de mønstrene som faktisk var dokumentert i forbindelse med språkbruk og språkskifte blant de unge. Et annet var at holdningene som ble avdekket med de direkte metodene korresponderte godt med de etablerte holdningene formidlet for eksempel gjennom media: negative holdninger til den samme lavkøbenhavnske dialekten.

Garrett (2010) viser til flere studier der ulike funn er gjort ved å bruke ulike metodiske tilnærminger til det samme spørsmålet. Han diskuterer om vi er i besittelse av to parallelle sett med holdninger: ett bevisst og ett ubevisst:

So it may be that in some contexts there is a difference between people's private attitudes and the ones they are normally prepared to tell people about. [...] In some contexts, too, people may operate with two value systems (or two sets of attitudes) alongside each other, while only being conscious of one of them (Garrett 2010: 43).

Både Garrett og Kristiansen understreker altså at man med indirekte metoder lettere vil få tilgang til ubevisste holdninger.

4.2.3 Masketester

I litteraturen blir indirekte metoder brukt mer eller mindre synonymt med masketester. Å spille av lydklipp og be informantene vurdere stemmer etter andre egenskaper enn de språklige, har blitt den metoden som oftest brukes til å måle holdninger til ulike måter å snakke på. Wallace E. Lambert (1960) utviklet *The "matched guise"-technique* (MGT) fordi han mente at de tradisjonelle, direkte tilnærmingene ikke kunne avdekke folks mer private holdninger til talespråk, som var de han var interessert i å måle (jf. Garrett og Kristiansen i forrige avsnitt). I tillegg mistenkte Lambert at folks offentlige holdninger ikke nødvendigvis samsvarte med deres ubevisste holdninger (Garrett, Coupland, og Williams 2003: 51).

Teknikken presenteres selvsagt en hel rekke steder i litteraturen (se f.eks. Lambert et al. 1960, Garrett 2010, Litosseliti 2010). At det var i Montreal den ble utviklet kan sees i sammenheng med historien byen har med spenninger mellom engelsk- og fransktalende canadiere. Lambert selv beskriver metoden som en måte å måle stereotypiene som medlemmer i én sosial gruppe har av medlemmene i annen (Lambert, Frankle, og Tucker 1966-306). Kort fortalt innebærer metoden at informanter hører et antall stemmer, for deretter

å vurdere dem på skalaer med personlige egenskaper. Ideen er at vurderingene som informantene gjør, samtidig sier noe om hvilke språk eller språklige varieteter de ubevisst assosierer med de positive og negative personlige egenskapene (Litosseliti 2010: 50). I utgangspunktet var det tospråklige eller bidialektale talere som leste inn en tekst på de ulike språkene eller varietetene, og poenget var at lytteren ikke fikk greie på at det var samme person som snakket ”med to masker”. Senere er metoden imidlertid moderert, og en variant har blitt en ”verbal guise”-test (VGT), der ulike talere snakker med forskjellige språklige varieteter (om VGT se f.eks. Garrett 2010: 63). Fordelen med MGT er at man er mer trygg på at det faktisk er holdninger til dialekten eller aksenten som blir målt, og ikke stemmekvaliteten. I en VGT må man sørge for at stemmene som snakker er så like som mulig, for å unngå at det er sider ved stemmen som utløser holdningene, og ikke dialekten eller aksenten. Dessuten bør man ha flere stemmer med den samme dialekten eller aksenten i en VGT, slik at man kan sikre seg at det er holdninger som blir målt (se Garrett 2010 for en mer utdypende diskusjon). Masketesten i dette masterprosjektet er en form for VGT med bilder. Vi har valgt å kalle den en *verbal-visuell masketest*.

4.2.4 Metodetriangulering

Som nevnt ovenfor har det vist seg at det ikke nødvendigvis er samsvar mellom rapporterte og registrerte holdninger. De erfaringene som er gjort med å få ulike svar med ulike tilnærminger, er i seg selv et argument for å bruke mer enn én metode når man undersøker et objekt. I nyere språkholdningsstudier har det blitt vanlig å kombinere masketest og spørreskjema. Det er også det jeg har gjort i mitt prosjekt. Hvis det er slik at vi har ett bevisst og ett ubevisst holdningssett (jf. Garrett 2010), vil det være interessant i seg selv å avdekke begge deler hos mine informanter. Ved å bruke en kombinasjon av indirekte og direkte metode kan det gjøres en sammenlikning av holdninger hentet ut med to ulike tilnærminger, og se hvordan de to holdningssettene korrelerer.

I litteraturen kalles metodekombinasjon for datatriangulering eller metodetriangulering (se f.eks. Litosseliti 2010, Grønmo 1996), der det første dreier seg om bruk av mer enn én datainnsamlingsmetode og det andre om bruk av mer enn én metodologi i videre forstand. I eksemplene over, er det ikke snakk om en kombinasjon av kvalitative og kvantitative metoder, men ulike kvantitative metodiske tilnærminger av indirekte og direkte slag.

4.3 En verbal-visuell masketest

I tillegg til å kombinere metoder eller tilnærminger, har vi i dette prosjektet også gjort det jeg vil kalle å utvide eksisterende metoder. Nedenfor skal jeg presentere den verbal-visuelle masketesten.

4.3.1 Lyd og bilde

Der den tradisjonelle masketesten presenterer en rekke stemmer som informantene skal vurdere, ønsket vi å kombinere ansikter med disse stemmene. I min del av prosjektet ønsket jeg å avdekke om en person med innvandrerbakgrunn som snakker aksentpreget, regnes som mer norsk og vurderes mer positivt hvis vedkommende snakker en annen dialekt enn standard østnorsk. For å være sikker på at informantene mine oppfattet at personene de skulle vurdere hadde innvandrerbakgrunn, ville jeg at både utseende og tale representerte dem. I tillegg måtte flere variabler være tilstede i masketesten: norsk med dialekter fra forskjellige deler av landet, inkludert standard østnorsk og tale med utenlandsk aksent.

Jeg ønsket i utgangspunktet å bruke ansikter og stemmer med bakgrunn i de største innvandrergruppene i landet, og å bruke stemmer både med og uten ulike utenlandske aksenter, i tillegg til en hel rekke forskjellige dialekter. Lagt sammen med alder og kjønn ville kombinasjonene bli altfor mange for en enkel masketest. Spørsmålet ble derfor hvilke variabler som kunne holdes konstante og hva det ville være fornuftig å begrense seg til. For å få noen ideer på hvordan masketesten kunne avgrenses, ble det gjennomført en pretest på tre grupper med informanter.

4.3.2 Pretest

Bakgrunnen til personene på bildene var ett område der vi måtte avgrense oss. Siden innvandrere til Norge kommer fra mange ulike steder i verden (jf. SSB 2015), kunne det være rimelig å bruke ansikter med mange ulike etniske bakgrunner. Samtidig vil det å bruke en omfattende variabel som ansikt tilføre en hel rekke andre variabler. Alle trekkene som ligger i en persons utseende vil komplisere resultatene på den måten at man ikke kan være sikker på hva det er som gjør utslag. Dermed ble det viktig å holde seg til ansikter med en felles geografisk bakgrunn. Jeg vil komme nærmere inn på dette senere i kapittelet.

Undersøkelsen skulle gjennomføres flere steder i landet. For å kunne sammenlikne resultatene var det hensiktsmessig å bruke de samme ansiktene og aksentene alle stedene. Spørsmålet var om det var nødvendig å ta hensyn til de ulike personlige erfaringene

informantene i de forskjellige byene og bygdene har med innvandrere. Innvandrergrepper som kommer til Norge har ganske ulike bosettingsmønstre (jf. SSB 2015). Ville det være nødvendig å skreddersy masketesten til hvert sted? Eller kunne det være at folk i Norge har et slags generelt bilde av hvem den typiske innvandreren er? Dette var sentrale spørsmål i pretesten.

Valget om å bruke personer fra én innvandrergrepper ble en av løsningene på utfordringene rundt mengden kombinasjoner i masketesten. Det neste spørsmålet ble hvilken grepper dette skulle være. Hvis det er slik at folk har et slags felles bilde av ”den prototype innvandreren”, hvilken person er det da snakk om? Pretesten som ble utarbeidet inneholdt en form for rangering av ”innvandrighet” der målet var å få svar på hvor den ”typiske innvandreren” er fra, hvordan vedkommende ser ut og hvordan vedkommende snakker⁸.

Pretesten ble gjennomført i tre Vg3-klasser, og det var 56 personer som deltok. En del av testen gikk ut på at informantene skulle rangere bilder av tolv personer på en skala fra 1-12, der 1 var ”mest innvandrert” og 12 var ”minst innvandrert”. Etter tydelig uttalt ubehag ved å skulle rangere på denne måten, endret vi oppgaven til at de skulle rangere personene på en skala fra 1-5, der 1 var ”mest innvandrert” og 5 var ”minst innvandrert”. Dermed kunne informantene rangere personene på hver sin skala i stedenfor å rangere dem opp mot hverandre. Informantene skulle også notere hvor de trodde at hver av personene kom fra. Det kom fortsatt noen tilbakemeldinger om at oppgaven var ukomfortabel, og noen kommentarer om at undersøkelsen var rasistisk og fordomsfull. Det er interessant at flere reagerte på denne måten. Det kan tyde på at det å være innvandrert gjerne blir sett på som potensielt belastende, og ikke som en nøytral beskrivelse av en persons bakgrunn.

I tillegg til rangeringen og plasseringen ble informantene bedt om å svare på spørsmålet *Hvem tenker du på som innvandrert? Beskriv den typiske innvandreren med utgangspunkt i stikkordene bakgrunn, alder, utseende, yrke og språk.*

Resultatene fra pretesten viste at personer med mørkere hudfarge (for eksempel Eritrea og Somalia) gjennomgående ble vurdert som ”mer innvandrert” enn personer med lysere hudfarge (for eksempel Afghanistan og Bosnia). Vi så imidlertid at gutten og jenta med *pakistansk bakgrunn* skilte seg ut og brøt dette mønsteret. Disse to fikk totalt sett flest enere og toere – det vil si at disse to gjennomgående ble vurdert som ”mest innvandrert”. Gutten med pakistansk bakgrunn fikk flest enere og toere av alle personene i testen. Vi kan altså si at han ble sett på som den mest typiske innvandreren.

---

⁸ Se vedlegg 1 for pretesten i sin helhet

Vi kunne videre se at Pakistan ble nevnt av informantene som første bestemte land da de ble spurt om hvor den typiske innvandreren kommer fra (i motsetning til områder eller verdensdeler som Midtøsten, Asia) og urdu ("pakistansk") som ett av to første bestemte språk da de ble spurt om hvordan den typiske innvandreren snakker (i motsetning til generelle betegnelser som gebrokkent, annet enn norsk). Da informantene ble bedt om å plassere innvandrerbakgrunn, var det en stor andel av dem som plasserte ansiktene med pakistansk bakgrunn geografisk riktig. Dessuten ble *Pakistan*, og ikke større områder som *Asia*, *Midtøsten* og liknende, brukt da de skulle svare på hvor de trodde personene kom fra. Vi kunne med dette anta at informantene var godt kjent med hvordan en person med pakistansk bakgrunn ser ut, og at de faktisk visste at det var pakistanere de ga poeng til da de vurderte dem på "mer eller mindre innvandrer"-skalaen. Lars Anders Kulbrandstad (2006c) gjorde den samme observasjonen da han intervjuet elever om betegnelser på innvandrerspråk. Han kaller det "en slags prototypisk forestilling om innvandrere og innvandrerenspråk" når han beskriver hvordan elevene vurderer personene de hører: *Pakistansk bakgrunn og norsk-pakistansk språk* ble stadig trukket fram, til tross for at annen bakgrunn ble oppgitt eksplisitt (Ref!).

Boyd m.fl. (1990 i; Torstensson 2010: 42-43) peker på at informantenes evne til å identifisere førstespråket bak en aksent begrenser seg til etablerte innvandrerspråk i landet. I Boyds tilfelle gjaldt det finsk aksent i Sverige. Det kan være fornuftig å anta at pakistanere i Norge er å regne som en slik etablert innvandrergruppe.

Med bakgrunn i pretesten bestemte vi oss for å avgrense ansiktene i den verbal-visuelle masketesten til én innvandrergruppe, den pakistanske, og stemmene til én type aksent, punjabi/urdi. Vi bestemte oss videre for å avgrense testen til gutteansikter og guttestemmer siden guttene gjennomgående ble vurdert som mer typisk innvandrere enn jentene. Det bør nevnes at pretesten ble gjennomført i osloområdet, og at det kan være fornuftig å anta at den ville gitt andre svar andre steder i landet.

4.3.3 En presentasjon av designet

For å se om, og eventuelt hvor mye, a) et norsk utseende veier i forhold til en utenlandsk aksent og b) andre dialekter enn den sentral-østlandske veier i forhold til en utenlandsk aksent, ville jeg i tillegg til bildene av de pakistanske guttene, ha bilder av norske gutter å sammenlikne med. Jeg ønsket dessuten stemmer med kombinasjonen utenlandsk aksent og dialekt. Alle stemmene ble brukt to ganger, en til et pakistansk og en til et norsk ansikt.

Det har ikke vært uvanlig å legge inn såkalte ”dummier”, eller ”buffer”, blant stemmene en har ønsket vurdert i en masketest. I den opprinnelige ”matched guise”-testen var argumentet for dette å redusere risikoen for å bli gjennomskuet i å bruke den samme stemmen flere ganger. I denne testen forekom riktignok hver stemme bare to ganger. Likevel ble det lagt inn flere slike dummier, for å være på den sikre siden. Det var flere grunner til det. For det første kom det spørsmål i pilotgjennomføringen om samme stemme ble spilt av flere ganger. Selv om rekkfølgen ble stokket om på, og like stemmer ble godt spredt, kunne det være en risiko for at den samme observasjonen ble gjort i hovedundersøkelsen. Det var heller ikke ønskelig med reaksjoner på at alle stemmene og ansiktene var gutter. Derfor var alle dummiene jenteansikter og jentestemmer. I hovedundersøkelsen kom det ingen kommentarer om at det var flere gutter enn jenter i undersøkelsen.

En viktig vurdering i denne typen tester er på den ene siden hvor mange masker man kan presentere i masketesten for at den ikke skal bli for omfattende for informantene, og på den andre siden hvor få man kan ha med for å likevel få med de variablene man ønsker å teste. Vi endte opp med 16 masker, noe som antakelig er et maksimum for en slik test, men som samtidig var et minimum i mitt tilfelle for å få med alle sentrale variabler. Med 16 masker ble testen som presentert i tabell 4.1⁹:

Tabell 4.1 Verbal-visuell masketest

Verbal-visuell masketest
Stemmer:
2 Oslo urban, med aksent (x2)
2 Valdres/Hardanger, med aksent (x2)
2 Bergen nøytral, med aksent (x2)
4 dummier diverse dialekter, med aksent (x1)
6 stemmer (x2) = 12
+
4 dummier (x1) = 4
= 16 ansikter

⁹ Se vedlegg 2 for masketesten med detaljer for hvert informantsted

4.3.4 Dialektene

Masketesten hadde samme design i alle gjennomføringene, men dialektene ble tilpasset etter hvor i landet testen ble gjennomført (se tabell 4.1 ovenfor). Undersøkelsen ble gjennomført på tre skoler i Oslo, én skole i Valdres, én skole i Bergen og en skole i Hardanger. På alle stedene vi var brukte vi oslo- og bergensdialektene i tillegg til den lokale dialekten. Alle stemmene i masketesten min hadde utenlandsk aksent, og bildene i testen var alltid de samme.

4.3.5 Ansiktene

Man kan diskutere om talerens utseende påvirker informantenes holdninger til taleren mer enn det språket til taleren gjør. Holmes, Murachver og Bayard (2001: 80) beskriver hvordan forskning har vist at stimulus som inkluderer både lyd og bilde trolig aktiverer stereotypier knyttet til utseende mer enn stereotypier knyttet til stemmen. Det finnes, som nevnt, relativt få undersøkelser som kombinerer det visuelle og det verbale for å avdekke holdninger til talemålsvariasjon. Det kan synes som et paradoks når både stemme og ansikt som oftest er representert i autentiske talesituasjoner.

Man vil, som sagt, tilføre en hel rekke variabler ved å tilføre utseende i en masketest. Det er mange kvaliteter ved et ansikt som kan påvirke holdningene til informantene, både i positiv og negativ retning. Det ble viktig å plukke ut personer med et mest mulig nøytralt utseende, uten sterke ideosynkratiske trekk. Av rundt 50 bilder ble 16 valgt ut og redigert¹⁰. Ingen av ungdommene skilte seg ut i klesveien (alle hadde skjorte, t-skjorte eller genser), eller med andre spesielle kjennetegn.

Et eksempel på en studie der utseende (klær) har slått inn på vurderingen av språk, er den Holmes, Murachver, og Bayard (2001) gjorde rundt holdninger til māori og pākehā i New Zealand (se kapittel 1.5.3). Funnene fra studien pekte ganske utvetydig i retning av mer positive holdninger til pākehā, men ett funn skilte seg ut: En av māoriene som brøt med mønsteret fikk vurderinger på høy status i motsetning til alle de andre. Holmes, Murachver og Bayard kobler dette til mannens klær (skjorte og slips), som kan ha bidratt til at informantene kategoriserte ham som pākehā (Holmes, Murachver, og Bayard 2001: 83)

---

¹⁰ Redigeringsprogrammet Gimp ble brukt til redigeringen

4.3.6 Teksten

Bruken av tekster i masketester varierer mellom spontan og kontrollert tale. I sin studie av språkholdninger hos unge stockholmere brukte Ellen Bijvoet og Kari Fraurud (2008) en imaginær telefonsamtale der tema og struktur, men ikke innhold, var bestemt på forhånd. Huygens and Vaughan (1983: i Garrett 2010: 63) instruerte sine talere til å gi en veibeskrivelse fra kaia i byen til biblioteket. På samme måte som Bijvoet og Fraurud holdt de dermed temaet konstant, mens talen likevel ble spontan og autentisk. I Danmark brukte Tore Kristiansen (2011) en enda mer spontan variant der talerne kun fikk temaet ”Hva er en god lærer” å snakke ut fra. Et eksempel på kontrollert innhold er teksten Ulrikke Rindal (2013) brukte i sin avhandling om holdninger til ulike varianter av engelsk aksent, teksten til sagnet ”Nordavinden og sola”. Det er flere enn henne som har valgt denne som en innholdsneøytral tekst til sine masketester.

Garrett (2010) understreker at spontan tale og lesing av en tekst vil utløse ulike vurderinger hos informantene. Han kaller det *the style authenticity problem* når han problematiserer hvordan det å anta at den typen dekontekstualisert tale som opplesning av en tekst er, vil avdekke holdninger som kan overføres til holdninger til naturlig språkbruk. Han trekker også fram problemet som ligger i å presentere stimulusen som spontan tale til informantene, når den i virkeligheten er opplest (Garrett 2010: 59). I min masketest ble det ikke gjort noe forsøk på å ”lure” informantene til å tro at talen var naturlig.

Talerne fikk et forhåndsformulert manuskript, der innholdet var tilpasset aldersgruppen til informantene. Teksten hadde et gjenkjennelig, men nøytralt, innhold om skoler, lekser og kino¹¹. Faren ved å bruke et manus til en masketest er den distansen fra en autentisk situasjon uekteheten som en opplest tekst åpenbart gir. Teksten til denne masketesten var imidlertid kort, den var basert på innhold som taleren kjapt kunne bli fortrolig med og det ble brukt god tid på innspillingene, og på å la talerne gjøre seg komfortable med teksten. Hver av stemmemodellene fikk øve lenge, gjøre mange opptak og så mange forsøk som nødvendig. Flere av dem gjorde opptakene hjemme, uten meg tilstede til å gjøre situasjonen ubehagelig og formell. Alle stemmemodellene framførte den samme teksten.

Innholdsmessig var det ønskelig å holde teksten så nøytral som mulig. Det innebar for eksempel å unngå ting som kunne assosieres med enten by eller bygd. Garrett (2010) diskuterer om det i det hele tatt er mulig å finne noe slikt som en innholdsmessig nøytral

---

¹¹ Se vedlegg 3 for teksten i sin helhet

tekst. Han presenterer *the neutral problem* som utfordringen i at en tekst alltid vil aktivere eksisterende (sosiale) skjemaer hos informantene, som de mer eller mindre bevisst vil tolke og vurdere stimulusen ut fra (Garrett 2010: 59)

4.3.7 Stemmene

Stemmene til masketesten ble nøye plukket ut, og også her ble det samlet inn veldig mange flere enn det som ble brukt til slutt. Justeringer som teknologien lot meg utføre¹², gjorde at mange variabler langt på vei kunne holdes konstante. Garrett (2010) beskriver en rekke studier som har vist hvordan informanters inntrykk av talerens kompetanse synker kronologisk med synkende taletempo. Motsatt ser det ut som at informanter assosierer moderat til raskt taletempo med mer kompetanse og sosial attraktivitet (Garrett 2010: 136). I mitt tilfelle lot ikke-lingvistiske, forstyrrende kvaliteter som nettopp taletempo, men også nøling, pauser og tonehøyde, seg justere eller stryke med redigering. Enkelte andre faktorer, som innlevelse eller monotoni, var det ikke så mye å gjøre med, og slike opptak ble forkastet for å unngå kvaliteter som skilte seg ut i den ene eller andre retningen. Å redigere inn en ramme av summetone og klikk fra telefonrør ble gjort for å gjøre alle opptakene så like som mulig. Variabler på stemmer i masketester diskuteres for eksempel i Garrett (2010: 65).

Formålet med studien har ikke vært å studere holdninger til byenes sosiale talemålsvariasjon. Derfor ble det valgt så nøytrale varianter av talemålet som mulig til masketesten, og det ble bevisst unngått å bruke utpreget oslo-vest eller oslo-øst-mål¹³ og såkalt ”pen-bergensk” eller ”bred-bergensk”, men nøytrale mellomting. Stemmehmodellene fra Oslo sa *va, jeg, ikke*, uttalte *kj* som *sj (sjino)* og *-a*-endelse i bestemt form av hunkjønns substantivet *bok (boka)*, men *-en* i *oppgaven*. De bergenske stemmemodellene sa *ka, eg og ikkje*, uttalte *kj* som *sj (issje, sjino)*, hadde *-et*-endelse i fortidsformer av verbet *snakke (snakket)* og *-en* i bestemt form av hunkjønns substantivene *bok* og *oppgave (boken, oppgaven)*.

4.3.8 Aksentene

Una Cunningham-Andersson (1993) beskriver hvordan det slår mer negativt ut på statusdimensjoner som *intelligens, utdanning, tillit, økonomi* i holdningstester, jo sterkere aksenten til taleren er. Også Garrett (2010) viser til studier der det er avdekket ulike

---

¹² Redigeringsprogrammet Audacity ble brukt til redigeringen

¹³ Om ”urbanoslo-tale” som en mellomting mellom typisk øst- og vestvarieteter, se Stjernholm (2013)

holdninger til svake og sterke aksenter. "[...] the degrees of accentedness correlated highly with the judgements of status and solidarity. [...] status diminishing as accentedness increased". Dette er én av grunnene til at stemmer med så svak aksent som mulig ble valgt ut til min masketest. Det har først og fremst vært ønskelig i denne sammenhengen å se på hvilke faktorer som utløser de negative reaksjonene hvis personer med en knapt hørbar aksent fortsatt blir nedvurdert. En tredje grunn til å bruke stemmer med så lite aksent som mulig, var at samme stemme skulle brukes på to bilder, ett av dem med en person med norsk utseende. For at dette skulle være så troverdig som mulig, kunne ikke stemmene ha for mye aksent. Ved å kontrollere teksten til masketesten, kunne variasjon i leksikon, morfologi og syntaks strykes, og prosodiske og fonologiske avvik fra norsk var det som var igjen.

4.3.9 Utvalget

Som nevnt innledningsvis kjennetegnes gjerne en kvantitativ studie av et relativt stort informantutvalg, plukket ut etter generaliserbare sosiale kvaliteter. Mye av hensikten i slike studier er å få en oversikt over språklige og sosiale forhold i et gitt område, og kvantifisere disse, for blant annet å kunne sammenlikne med andre områder. Mæhlum (2008) understreker med bakgrunn i dette, viktigheten av at informantutvalget er representativt. Det vil si at det er representativt for en viss befolkningsgruppe, en form for "miniatyrkopi" av språksamfunnet som skal undersøkes. Dermed vil også resultatene ha gyldighet ut over de personene som faktisk deltok i undersøkelsen, de vil være generaliserbare (Mæhlum 2008: 79).

Et informantutvalg består av mer eller mindre planlagt utvalgte deltakere (se for eksempel Wray og Bloomer 2012: 166) Førstnevnte viser til et utvalg basert på representative kriterier satt av forskeren, som *kjønn*, *alder*, *yrke* og *utdanning* hos informantene. Å kontrollere bakgrunnsvariablene blant informantene kan være av betydning for hvilke analysemuligheter man får av sine innsamlede data. Ønsker man å undersøke korrelasjon mellom språklige og sosiale variabler kan det være lønnsomt å styre utvalget, ikke minst for å ha dekning for generalisering. Det er altså viktig å se variablene i sammenheng med størrelsen på utvalget sitt, og hvor mange informanter man må ha for at studien skal være representativ, og resultatene generaliserbare. Graden av sannsynlighet for at påvisbare sammenhenger er statistisk signifikante, styres av størrelsen på utvalget og antall sosiale variabler som inngår i undersøkelsen: jo flere sosiale bakgrunnsforhold som variabler, jo flere informanter bør man ha med (Mæhlum 2008: 79, Wray & Bloomer 2012: 166).

Mitt utvalg består av elever på videregående skole. Alle informantene var elever ved Vg3 da undersøkelsen ble gjennomført. Dermed ble alder ett styrt kriterium i mitt utvalg. I tillegg var samtlige av mine informanter elever ved studiespesialiserende studieretning. Dermed ble et annet styrt kriterium i alle fall en *planlagt* høyere utdanning. Til sammen var mine informanter elever ved tre skoler i Oslo, ved én skole i Valdres, én skole i Bergen og én skole i Hardanger. På den måten ble også geografisk tilhørighet til et visst nivå styrt. Det som imidlertid ikke har blitt styrt er sosiale bakgrunnsvariabler (med unntak av studieretning). Det kom inn besvarelser fra personer av begge kjønn, og med alle mulige språklige og sosiale bakgrunner. Likevel vil resultatene fra undersøkelsen kunne brukes i det som Mæhlum (2008) kaller en *korrelasjonsstudie*. Informantene er i samme aldersgruppe, og analysen kan styres etter de sosiale bakgrunnsvariablene som kommer fram i spørreskjemaet. Deltakerne kan sammenliknes med utgangspunkt i de ulike geografiske områdene de representerer, i tillegg til at hele utvalget kan sorteres og sammenliknes på tvers av hvilke andre variabler man måtte ønske.

En presentasjon av utvalget

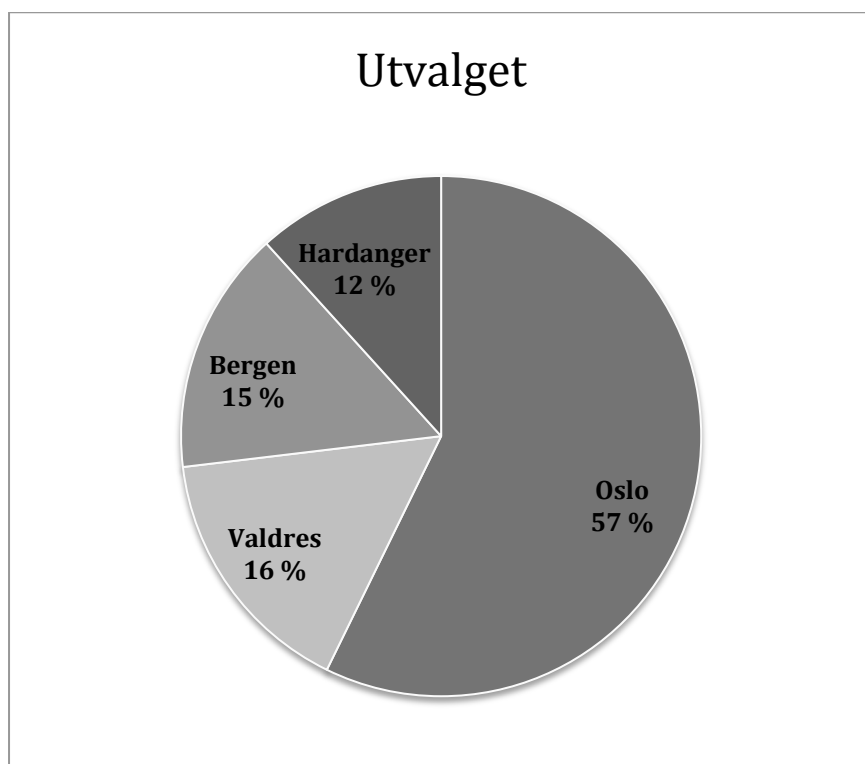
Etter å ha strøket informanter uten signatur på samtykkeskjemaet, informanter uten korrekt informantnummer og lignende, var det igjen 146 deltakere som hadde deltatt i spørreundersøkelsen (145 i masketesten¹⁴). Av disse 146 personene var 69 jenter (47 %) og 77 gutter (53 %). Nedover vil utvalget beskrives etter noen flere bakgrunnsvariabler.

Av de seks skolene hvor undersøkelsen ble gjennomført, lå fire på Østlandet og to på Vestlandet. Av de fire skolene på Østlandet kan én av dem sies å ligge ikke-urbant plassert, mens tre ligger urbant. Av skolene på Vestlandet ligger én av skolene ikke-urbant plassert og én urbant plassert. I Oslo ble undersøkelsen gjennomført på tre ulike skoler, og det er dermed et relativt mye større utvalg fra Oslo enn fra resten av landet. Informantene er ikke vektet på grunnlag av geografisk tilhørighet.

---

¹⁴ Antallet deltakere som har gjennomført masketesten og antallet deltakere som har gjennomført spørreskjemaet er ikke det samme. Dette kommer blant annet av at noen av dem ikke gjennomførte begge undersøkelsene

Diagram 1: Utvalget

I spørsmålene i den delen av spørreskjema som kartla bakgrunn, ble det blant annet spurt etter språkbakgrunn, i tillegg til erfaring og kontakt med flerkulturelle miljøer. For eksempel ble informantene bedt om å beskrive grunnskolen de hadde gått på etter hvor flerkulturell de selv anså den for å være. I det totale utvalget beskriver informantene sine respektive grunnskoler slik det kommer fram i tabell 4.2.

Tabell 4.2 Beskrivelse av grunnskole

Hvordan vil du beskrive grunnskolen som du gikk på?		
Ikke en flerkulturell skole	52	36 %
En litt flerkulturell skole	54	37 %
En veldig flerkulturell skole	40	27 %
Totalt	146	100 %

Ikke overraskende skriver flesteparten av de som beskriver grunnskolen sin som litt eller veldig flerkulturell seg fra de urbant plasserte skolene, som det kommer fram i tabell 4.3.

Tabell 4.3 Beskrivelse av grunnskole, ikke-urban/urban

Hvordan vil du beskrive grunnskolen som du gikk på?	
Ikke-urban	
Ikke en flerkulturell skole	51 %
En litt flerkulturell skole	44 %
En veldig flerkulturell skole	5 %
	100 %
Urban	
Ikke en flerkulturell skole	30 %
En litt flerkulturell skole	34 %
En veldig flerkulturell skole	36 %
Totalt	100 %

Det samme mønsteret ser vi når det gjelder erfaring med flere språk hjemme. I det totale utvalget sier 27 % at én eller begge foreldre har et annet morsmål enn norsk. Når vi skiller mellom informanter fra urbane og ikke-urbane strøk, fordeler dette seg som det kommer fram i tabell 4.4 nedenfor. Det er bare én av 41 informanter ved de to ikke-urbane stedene som oppgir at én eller begge foreldrene har et annet morsmål enn norsk mot en mye jevnere fordeling ved de urbane informantstedene.

Tabell 4.4 Foreldres morsmål, ikke-urban/urban

Har én eller begge foreldrene dine et annet/andre morsmål enn norsk?		
Ikke-urban	41	
Ja	1	98 %
Nei	40	2 %
Urban	105	
Ja	38	36 %
Nei	67	64 %
Totalt	146	100 %

I det totale materialet oppgir 21 % at de snakker enten *bare et annet språk*, eller *både norsk og et annet språk* hjemme. Når vi ser på urbane og ikke-urbane informantsteder for seg, ser vi at det fordeler seg som det kommer fram i tabell 4.5 nedenfor. Vi ser at det ikke er noen informanter ved de ikke-urbane stedene som oppgir at de snakker bare et annet språk enn norsk hjemme. 28 % ved de urbane informantstedene oppgir at de snakker enten bare et annet språk enn norsk, eller både norsk og et annet språk hjemme.

Tabell 4.5 Hjemmespråk, ikke-urban/urban

Hvilket språk snakker du hjemme?	
Ikke-urban	
Norsk	95 %
Både norsk og et annet språk	5 %
Et annet språk enn norsk	0 %
	100 %
Urban	
Norsk	72 %
Både norsk og et annet språk	20 %
Et annet språk enn norsk	8 %
Totalt	100 %

Svarene fordeler seg noe annerledes når informantene blir spurt om de bruker ett eller flere språk i hverdagen i tillegg til norsk (se tabell 4.6). Dette kan antakelig forklares med at flere med bare norsk som morsmål tenker at de bruker engelsk i hverdagen, og de to spørsmålene vil antakelig ikke være helt overlappende med hverandre.

Tabell 4.6 Hverdagsspråk, ikke-urban/urban

Jeg bruker ett eller flere språk i hverdagen i tillegg til norsk		
Ikke-urban	41	
Ja	8	20 %
Nei	33	80 %
Urban	105	100 %
Ja	53	50,5 %
Nei	52	49,5 %
Totalt	146	100 %

4.3.10 Dimensjonene og evalueringsskjemaet

Egenskapene og beskrivelsene i evalueringsskjemaet mitt er ikke tilfeldig valgt, men kommet fram til både med utgangspunkt i etablerte dimensjoner for holdningsavdekking og i studier gjort av forskere som det har vært naturlig å sammenlikne min studie med. Zahn og Hopper (1985) fant, gjennom en faktoranalyse, at mennesker evaluerer språk og språkbrukere hovedsakelig etter tre kategoier som på norsk kan oversettes til status/prestisje, sosial attraktivitet og dynamisme (se først og fremst Zahn og Hopper 1985, og presentert hos Garrett 2010, og også Garrett, Coupland, og Williams 2003). Ved utformingen av vårt

evalueringsskjema har vi tatt utgangspunkt i Zahn & Hoppers inndeling i dimensjoner, eller i andre studier som i større eller mindre grad har tatt utgangspunkt i disse.

Som i den tradisjonelle masketesten, skulle informantene vurdere personer etter en rekke gitte personlighetstrekk. Evalueringsskjemaet i undersøkelsen besto av 9 egenskaper presentert som fempunkts semantiske differensierings-skalaer, fordelt på de tre dimensjonene *status/kompetanse*, *attraktivitet* og *dynamisme*¹⁵. I tillegg ble beskrivelsene *norsk/ikke norsk*, *utlending/ikke utlending*, *fin/ikke fin dialekt* og *bosted by/bygd* lagt til. I oversikten i tabell 4.7 nedenfor, blir denne siste kategorien kalt for Kategori 4: *Annet*. Kategorien inneholder altså *beskrivelser* av personene, og ikke *egenskaper* ved dem, som de andre tre dimensjonene gjør. Analyser bekrefter at dette ikke er en dimensjon i samme forstand som de andre tre¹⁶.

Tabell 4.7 Dimensjoner og kategori, masketest

Status og kompetanse	Attraktivitet	Dynamisme	Annet
Selvsikker *	Hyggelig	Kjedelig	Bosted by/land
Intelligent	Ærlig	Selvsikker *	Norsk
Målrettet	Sosial	Kul	Utlending
Selvstendig			Fin/ikke fin dialekt
* Plasseres i ulike kategorier av forskjellige forskere			

Semantiske differensierings-skaler er typisk brukt i masketester, og er bygget opp som skalaer med semantisk motsatte betegnelser. Selve oppbygningen kan diskuteres, og er også ulik hos forskjellige forskere i forskjellige studier. Enkelte har for eksempel foretrukket å bruke partall framfor oddetall i antall punkter. Jeg vil komme tilbake til denne diskusjonen i et av avsnittene nedenfor.

Å bruke kategoriseringer fra tidligere studier har sine fordeler i at det er velutprøvde kategorier som har vist seg å være sentrale og å fungere differensierende i evalueringen av språkmasker tidligere. Garrett, Coupland og Williams (2003: 129) understreker også fordelene som ligger i muligheten for å sammenlikne egne funn med andre studier når man kategoriserer likt som andre. Det at det ikke er gjort undersøkelser av unges holdinger til dialekter og utenlandsk aksent med indirekte metoder i Norge tidligere, kan veie som et

¹⁵ Se vedlegg 4 for evalueringsskjemaet i sin helhet

¹⁶ Eksempler på studier med masketester der språklige kvaliteter (eller "accentedness") har vært med, ikke som en dimensjon, men som en kategori for vurdering, er Cunningham-Andersson (1997) og Rindal (2013)

argument for at det burde ha blitt prioritert å kartlegge begreper som unge i Norge faktisk bruker i denne studien. Ved å ikke gjøre en slik kartlegging kan man risikere å gå glipp av trekk av interesse, eller også ende opp med å bruke begreper som er verdiløse for aldersgruppen (se for eksempel Garrett, Coupland, og Williams 2003: 66). Det ble imidlertid gjennomført en pilotundersøkelse, der informantene ble bedt om å kommentere begrepene, og evalueringsskjemaet ble justert etter tilbakemeldingene som kom fram her. Blant annet ble beskrivelsene *studieretning studiespesialisering/yrkesfag*, og egenskapene *moderne/ikke moderne*, *sossete/ikke sossete* og *ambisiøs/ikke ambisiøs* fjernet fra evalueringsskjemaet. Egenskapene til å *stole på/ikke til å stole på* ble endret til *ærlig/ikke ærlig*, og *hyggelig/ikke hyggelig* og *sosial /ikke sosial* ble lagt til etter kommentarer fra ungdommene.

Garrett, Coupland og Williams (2003) beskriver hvordan begrepene man bruker i slike skalaer må inneha visse egenskaper. For det første må disse kunne graderes, for at det skal gi mening for informantene å forholde seg til dem på en vurderingsskala. I tillegg er det viktig at de to begrepene som står i hver ende av en skala, virkelig står i et motsetningsforhold til hverandre. Garrett, Coupland og Williams peker på hvordan man kan unngå et ikke-motsetningsforhold ved å bruke antonymer (2003: 65-66). Vi har brukt unidireksjonale fempunkts semantiske differensierings-skalaer i vår masketest. Det vil si at vi har brukt *en egenskap* og *ikke-den egenskapen* i hver ende av skalaen (for eksempel *kul – ikke kul*), framfor antonymer (for eksempel *spennende – kjedelig*).

Antall punkter på vurderingsskalaene diskuteres i metodelitteraturen. Diskusjonen dreier seg om man bør tilby informantene et nøytralt midtre alternativ, som i praksis på mange måter også kan fungere som et ”jeg vet ikke” eller et ”jeg ønsker ikke å ta stilling til denne påstanden”. Garrett (2010) mener at midtre kryss kan tolkes på flere måter, og dermed også gir tvetydig svar. Han sier videre at det ikke finnes noe slikt som en nøytral holdning, og at partallsalternativer bør være å foretrekke (Garrett 2010: 55). Det kom inn mange midtre svar på vår pilottest. For å presse informantene til å svare, kunne vi ha endret antallet punkter fra oddetall til partall i hovedundersøkelsen. Samtidig beveger vi oss innenfor et betent tema, og kunne ha risikert – med partallsalternativer – at informantene ikke svarte i det hele tatt.

Tendenser til fordeling i tidligere forskning

Standardvarieteter har hatt en tendens til å skåre høyest på status- og prestisjedimensjoner i språkmasketester. Personer som bruker denne varietetten blir gjerne tillagt egenskaper som har med *intelligens*, *utdannelse* og *rikdom* å gjøre. Dialekter på sin side signaliserer for eksempel *vennlighet* og *tillit*, kvaliteter som assosieres med lojalitet og solidaritet (se f.eks.

Sandøy 2000, Mæhlum 2007). Blant ikke-standardvarietetene er det et statushierarki der talemålet i høyere sosiale lag i hovedstaden plasserer seg øverst, mens talemålet i lavere sosiale lag og aksentpreget innvandrerspråk ligger nederst på skalaen. Garrett (2010: 117) skriver at "lower class", minoritetsvarietet eller ikke-standardvarietet har en tendens til å slå mer positivt ut i attraktivitetsdimensjonen, og lavere på kompetanse og intelligens, sammenliknet med standardvarietet.

To åpne spørsmål

I tillegg til å ta stilling til de ferdig formulerte personbeskrivelsene, oppfordret vi informantene til å svare på to åpne spørsmål øverst og nederst på hvert ark. Her spurte vi etter hva deres umiddelbare tanker om personen var, og hvor de trodde at vedkommende kom fra, i Norge og/eller i verden. Garrett, og Williams (2003) skriver at "keywords" som man kan hente ut med slike åpne spørsmål, kan gi en dypere innsikt i dataen man samler inn.

Keywords [...] can allow a clearer view of the wider picture, and can suggest at least some rough idea of intensity. For eksempel "English, enough said!" suggests negative directionality and strong intensity. But it also carries an emotional reaction that would have been missed by a circle around 'very English' on a seven-point scale (Garrett, Coupland, og Williams 2003: 196).

Selv om jeg ikke har anledning til å gå grundig inn i svarene på de åpne spørsmålene i denne omgang, ligger dataene registrert til en eventuelt videre analyse.

4.4 Spørreskjemaet

Som en del 2 av undersøkelsen gjennomførte informantene et digitalt spørreskjema uformet med Google Forms. Ved å bruke et spørreskjema i tillegg til masketest, kan man sammenlikne informantenes registrerte holdninger med de rapporterte, som spørreskjemaet henter ut. I tillegg åpner bruk av et spørreskjema for registrering av sentrale bakgrunnsvariabler. Dermed ble det mulig for oss å se etter sammenhenger mellom bakgrunnsvariabler som personlig kontakt og erfaring med utenlandske aksenter, flere språk og dialekter, og informantenes holdninger til det samme.

Å ta utgangspunkt i noe som andre har brukt tidligere åpner for sammenlikning. Våre spørsmål og påstander har utgangspunkt i det som Kulbrandstad (2008) formulerte til sin undersøkelse av lærerstudenter som beskrevet i kapittel 1.5.1, men med en del modifikasjoner, blant annet etter tips fra Kulbrandstad selv.

4.4.1 Innholdet i spørreskjemaet¹⁷

Som Kulbrandstad forholdt vi oss til en tematisk inndeling da vi utarbeidet spørreskjemaet¹⁸. Vi prioriterte en god del plass til å kartlegge informantenes bakgrunn. I skjemaet spør vi i detalj om informantenes egen språkbruk, om nær families språkbruk i tillegg til egen kontakt og om erfaring med flere språk, flere dialekter og utenlandske aksenter. Nedenfor følger en oversikt over kategoriene i spørreskjemaet (tabell 4.8).

Tabell 4.8 Kategorier, spørreskjema

Kateogier i spørreskjemaet
Kartlegging av bakgrunn
Forståelse av dialekter og utenlandske aksenter
Holdninger til utenlandsk aksent i skolen (K1)
Holdninger til den norske talemålsvariasjonen (K2)
Holdninger til ulike flerspråklige praksiser (K3)
Holdninger til innvandring (K4)
Meninger om det norske samfunnets holdninger til innvandring og aksentpreget norsk (K5)

Holdningsdelen av spørreskjemaet (K1-K5) inneholdt totalt 21 påstander. Av disse var enkelte av påstandene det som Garrett, Coupland og Williams (2003: 29) refererer til som *cross-referencing questions*, der vi på litt ulik måte spør etter den samme holdningen. Et eksempel er påstandene *En person som snakker norsk med utenlandsk aksent, bør ikke være norsklærer* og *En person kan godt jobbe som norsklærer, selv om han eller hun snakker norsk med utenlandsk aksent*. Garrett, Coupland og Williams foreslår slike kryssreferanser som en reliabilitetssjekk på besvarelsene fra informantene.

¹⁷ Se vedlegg 5 for spørreskjemaet i sin helhet

¹⁸ Se vedlegg 6 for oversikt over Kulbrandstads kategorier

4.4.2 Likert-skalaer

I forbindelse med masketesten presentert ovenfor, var det naturlig å bruke semantiske differensierings-skaler. Slike er tradisjonelt brukt i den typen tester, selv om både presentasjonen av begreper og antallet punkter varierer fra studium til studium.

Spørreskjemaet utformet vi slik at informantene skulle ta stilling til hvor på en Likert-skala fra *helt enig* til *helt uenig* de var i en rekke påstander (se for eksempel Garrett 2010: 165). Også her brukte vi fem punkter: *helt enig, litt enig, verken enig eller uenig, litt uenig, helt uenig*.

4.4.3 Lukkede spørsmål

Vi hadde bare lukkede spørsmål i vårt spørreskjema. Når man formulerer lukkede spørsmål eller påstander i et spørreskjema, er man nødvendigvis tvunget til å se for seg hvilke temaer som informantene mener noe om, og naturlig kan forholde seg til, på forhånd.

Svaralternativene våre var skalaer fra helt enig til helt uenig, og vi trengte ikke å formulere svaralternativer vi trodde informantene ville finne mening i å velge mellom. Dermed var det bare påstandene i seg selv vi måtte formulere med informantgruppen i bakhodet.

Ved å bruke lukkede spørsmål begrenser man i utgangspunktet mulighetene for informantene til å gi utfyllende og presise svar, og man vil heller ikke få de brede tilbakemeldingene (og tilbakemeldingene som man ikke hadde planlagt at fantes) som åpne spørsmål legger til rette for. Wray og Bloomer (2012: 166) trekker fram hvordan det å ikke få formulert meningene sine helt presist, kan frustrere informantene. På den annen side finnes det fordeler ved å bruke lukkede spørsmål. Ved å unngå personlige utgreiinger, og heller få inn besvarelsene i tydelig definerte kategorier, kan man enklere kode og telle svarene, fordi det ikke er noen skjønsmessige vurderinger som ligger i om for eksempel ”helt enig” skal defineres på den ene eller andre måten – i *kodingen* i det minste. Lukkede spørsmål gir altså bedre muligheter til å samle inn store mengder data som lettere kan kodes, behandles og analyseres, og dermed også telles og sammenliknes, enn det åpne spørsmål gjør (Wray og Bloomer 2012: 166-168).

4.5 Gjennomføring

Gjennomføringen av selve feltarbeidet ble i de aller fleste tilfeller utført i team. Vi var tre personer som reiste rundt, og vi hadde hver vår skoleklasse til rådighet. Klassene, eller rettere

sagt lærerne, hadde vi rekruttert først og fremst via lærere i nettverkene våre, men også med skriftlige henvendelser til administrasjonene ved ulike skoler. Vi hadde altså skoleklasser og skoletimer til disposisjon. Dermed var gjennomføringen til dels takknemlig for oss, i den forstand at informantene allerede var samlet på ett sted til gjennomføringen. Faglærere eller kontaktlærere hadde forberedt elevene i minst mulig grad på hva de skulle gjennom, og overlot til oss å presentere oss selv og undersøkelsen. Etter avtale med skolen lå en lenke til det digitale spørreskjemaet tilgjengelig på klassenes hjemmeområde på deres digitale læringsplattform, og ble aktivert til et bestemt tidspunkt. Vi trengte heller ikke å tenke på utstyr til lyd og bilde, da alle klasserommene var utstyrt med høyttalere og prosjektorer, noe vi forsikret oss om i forkant.

Som introduksjon til undersøkelsen fikk elevene kun opplyst at de skulle gjennomføre en undersøkelse for Universitetet i Oslo. De ble forklart at de ville få all nødvendig informasjon etter at undersøkelsen var fullført, med den begrunnelsen at det var vesentlig for innsamlingen at de ikke visste hva det var som ble undersøkt. De fikk også beskjed om at deltakelsen var frivillig, og at de kunne velge å ikke signere på samtykke selv etter at de hadde gjennomført undersøkelsen. Det ble gjort klart at i så tilfelle ville deres besvarelser bli slettet.

Den første delen av undersøkelsen, masketesten, ble gjennomført med penn på papir. Denne delen tok ca 20 minutter. Deretter ble elevene bedt om å bruke datamaskiner til å følge lenken som læreren hadde lagt ut i forkant, og å bruke resten av økten på spørreskjemaet. Elever uten datamaskin ble oppfordret til å bruke mobiltelefonene sine til å besvare spørreundersøkelsen. Denne delen av undersøkelsen var også beregnet til å ta ca 20 minutter, men siden gjennomføringen var individuell, ble elevene ferdige på ulik tid. De fikk beskjed om at alle skulle bli igjen til alle var ferdige, og ble oppfordret til å sitte med annet arbeid.

I selve utformingen av spørreskjemaet var det blant annet lagt inn et merke for ”prosent gjennomført” nederst på hver side. I tillegg var spørsmålene fordelt på den måten at det ikke var for mange spørsmål per ark. Begge deler var ment som en motivasjon for informantene. Vi hadde også lagt inn en innstilling for obligatorisk svar på alle spørsmålene og påstandene, slik at informantene ikke fikk bladd videre til neste side før alle spørsmål eller påstander på ett ark var besvart. Som nevnt tidligere besto spørreskjemaet bare av lukkede spørsmål. Informantene fikk imidlertid anledning til å komme med kommentarer til hele økten i et kommentarfelt på siste side i spørreskjemaet. Vi opplevde en del frustrasjon fra informantene i de første gjennomføringene knyttet til det å ikke få utdypet meningene sine og å få dem

formulert helt presist (jf. Wray & Bloomer ovenfor). Da vi presiserte dette tydeligere i introduksjonen til undersøkelsen, kom ikke lenger slik frustrasjon til syne.

4.5.1 Fallgruver ved spørreskjema

Det understrekes flere steder i litteraturen at å innhente informasjon med direkte metoder, som spørreskjema, vil ha sine begrensninger. Når man stiller direkte spørsmål og formulerer påstander som utilsørt uttrykker det man ønsker å avdekke, vil man aldri kunne vite med sikkerhet om det er hva informantene virkelig mener, eller om det er hva de tror at de mener, man har avdekket. Det er allerede beskrevet hvordan studier har vist at det ikke nødvendigvis er samsvar mellom det folk sier om sine egne holdninger og de holdningene som avdekkes ved indirekte metoder. En kombinasjon av innsamlingsmetoder som gjør at man får dokumentert både rapporterte og registrerte holdninger vil derfor ofte være ideell.

Å presentere personer med ansikter for en gruppe informanter, for så å be dem om å vurdere disse etter personlige egenskaper, viste seg for noen å være litt ubehagelig. Da elevene i etterkant av undersøkelsen vår ble spurt om hva de *trodde* var blitt undersøkt, svarte mange fordommer, rasisme, holdinger til innvandring og lignende. Både muntlig og skriftlig, i kommentarfeltet til slutt i spørreskjemaet, kom det noen kommentarer på at det både var vanskelig og litt ubehagelig å vurdere personer på den måten de hadde gjort. Med dette i bakhodet, i tillegg til at temaet holdninger til utenlandsk aksent i seg selv kan anses som noe følsomt, må det antakelig tas med i beregninger av resultatene det Garrett (2010) kaller *Social desirability bias*. Selv om vi kunne garantere informantene anonymitet, og understreket at antallet informanter i det totale datamaterialet ville gjøre deres svar til ett i mengden, må det antas at muligheten er til stede for at enkelte svar reflekterer det informantene anser som sosialt akseptert, og at besvarelsene viser holdninger informantene tenker at de *burde* ha, mer enn holdninger de faktisk *har*: ”Questions aimed at tapping attitudes towards racial, ethnic and religious minorities [are often] hampered by a social desirability bias. [...]” (Garrett 2010: 44).

4.5.2 Undersøkelsens omfang

Et av spørsmålene vi stadig kom tilbake til i utformingen av undersøkelsen, var hvordan vi kunne redusere den enorme mengden kombinasjoner i masketesten. En bekymring lå rundt behandlingen av enorme mengder data, men det viktigste var å holde oss innenfor informantenes rammer for utholdenhet. Det som i den engelskspråklige litteraturen kalles for

fatigue (se for eksempel Garrett 2010), var en av utfordringene i forbindelse med omfanget av vår undersøkelse. Det at vi valgte å bruke hver stemme to ganger i vår masketest og det at vi la inn fire dummier, for å redusere risikoen for å bli avslørt på nettopp dette, førte i seg selv til at rekken med personer til å vurdere ble lang for informantene. Her måtte vi altså veie fram og tilbake om risikoene for å bli gjennomskuet i å bruke samme stemme flere ganger var mindre enn ulempen ved utmattelse hos deltakerne. I etterkant kan vi antakelig konkludere med at det var en fordel med dummiene, fordi det til tross for dette var enkeltelever som kommenterte at de hadde hørt flere av stemmene flere ganger.

Selv om vi ved hjelp av en pretest fikk presset antallet masker i testen ned til 16, inkludert fire dummier, merket vi at vi beveget oss på grensen av hva informantene hadde av utholdenhet. Dette kom til syne helt konkret under selve gjennomføringen, men også ved gjennomgangen og plottingen av datamaterialet. Der dukket det opp enkelte tilfeller av ”mønsterkryssing” på masketestskjemaet – i form av z-kryssing (5 – 4 – 3 – 2 – 1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 4 – 3 – 2 – 1 – 2 – 3 – 4 – 5 osv) eller utelukkende treere på de siste arkene i heftet. I tillegg fikk vi inn en del blanke besvarelser, enten på enkeltskalaer i vurderingen av en person, eller på hele ark (vurdering av en person). Dette behøver ikke nødvendigvis bety at testen var for lang, men det er gir uansett uttrykk for å være lei. Garrett (2010) beskriver slik leihet, og understreker at hvis informantene begynner å miste tålmodigheten mot slutten av testsituasjonen, kan vurderingen av de siste stemmene ikke være like pålitelig som de første. Han foreslår å lage flere versjoner av stemmerekkefølgen, for å jevne ut en eventuell slik effekt. Garrett, Coupland og Williams (2003) kaller tendensen til å gjennomgående krysse i én bestemt ende av skalaen uavhengig av faktiske meninger, for *response sets* (2003: 28). Dette kan, mener Garrett, Coupland og Williams ødelegge for spørreskjemaets validitet. Stedene i besvarelsene med avkryssing etter en form for mønster var imidlertid få, og dette vil ikke nødvendigvis føre til feil eller skjeve resultater. Det kan imidlertid gjøre det vanskeligere å finne de forskjellene og tendensene som faktisk finnes i materialet.

Til tross for mange begrensninger for å unngå å presse utholdenheten og tålmodigheten hos informantene, var omfanget av undersøkelsen vår udiskutabelt stort, og vi erfarte enkelte utålmodighetsreaksjoner i og etter gjennomføringen av den. Jeg mener imidlertid at disse var få i forhold til hva vi fikk ut av testen. Antakelig hadde vi fordelene av å ha en skoletime til disposisjon, og de forventningene som uansett ligger i en skoletime for elevene. De skulle uansett være tilstede i 45 minutter. I tillegg var undersøkelsen variert, i den forstand at den både var todelt – manuell og digital – og at den stadig var avbrutt av instruksjoner og snakk.

4.5.3 Skalaer i masketesten og i spørreskjemaet

I pilottestene fikk vi besvarelser med et relativt høyt antall midtre svar. Som det kom fram i kapittel 4.3.10, er det ulik praksis blant forskere når det kommer til antallet punkter på vurderingsskalaene. Diskusjonen har gått rundt antallet punkter, og da spesielt rundt partall eller oddetall. Som det kom fram tidligere, er tanken bak oddetallsalternativet å gi informantene en mulighet til å uttrykke en nøytral holdning, framfor å presse dem til å ta et standpunkt. På den andre siden blir det argumentert både med tvetydigheten som ligger i det midtre punktet, og med den enkle løsningen som ligger i dette når man ikke mener sterkt om holdningsobjektet (jf. Garrett, Coupland og Williams 2003). Vi konkluderte med at vi beveger oss innenfor et til tider sensitivt tema, og at risikoen for at informantene ikke ville svare i det hele tatt var for stor. Dermed endte vi opp med å videreføre fempunktsskalaer til hovedundersøkelsen, både i masketesten og i spørreskjemaet.

4.5.4 Ethiske hensyn, informasjon, samtykke

I undersøkelser som dette er det en del etiske hensyn å ta, og personvern er en vesentlig del både av planlegging og etterarbeid. Vedlagt ligger henvendelser med forespørsel om deltakelse i prosjektet som ble sendt ut til skoler og skoleledelse, i tillegg til informasjon og samtykke til alle stemme- og bildemodeller og informanter¹⁹.

4.5.5 En feil i masketestutformingen

Jeg oppdaget en feil ved designet til masketesten etter at feiltarbeidet var gjennomført. I oppsettet for fire av de seks informantstedene er to norske ansikter og to ikke-norske ansikter koblet til hver sin stemme. Det vil altså si at hensikten med å teste om en person med utenlandsk aksent får forskjellige vurderinger med et norsk og et pakistansk utseende knyttet til seg, er spolert for akkurat disse tilfellene. For to av skolene gjelder det valdresstemmen uten aksent og valdresstemmen med aksent, for de to andre skolene gjelder det valdresstemmen uten aksent og den ene oslostemmen²⁰. Fordi det samme designet er brukt ved to skoler, vil resultatene være sammenliknbare med ett annet informantsted. Dette kan for eksempel være et utgangspunkt for å undersøke hvilke variabler som har påvirket vurderingene, når norskhet ved utseende ikke lenger er en variabel. Jf. det som er diskutert i kapittel 4.3.5, om nøytralt utseende.

---

¹⁹ Se vedlegg 7-11

²⁰ Oversikt over hvilke skoler og stemmer det gjelder ligger som vedlegg 12

Da feilen ble oppdaget var det et alternativ å gjøre noen nye statistiske analyser for å sammenlikne dataene og på den måten se om ombytingen har hatt store forstyrrelser eller utslag på resultatene. Vi kom imidlertid fram til at vi ikke ville gjøre noen nye beregninger i denne omgang. Det er åpenbart at feilen kan ha forstyrre funnene som kommer fram i kapittelet nedenfor. Om vi skulle finne noen andre tendenser ved å gjøre nye analyser, ville vi likevel ikke kunne konkludere med at forskjellene kan spore tilbake til nettopp denne årsaken. Jeg har derfor prioritert å fokusere på de opprinnelige analysene.

4.6 Validitet og reliabilitet

Reliabilitet er et mål på i hvilken grad vi kan stole på de målingene vi gjør i en studie, mens validitet er uttrykk for i hvilken grad vi måler det vi ønsker å måle. Dersom en metode resulterer i en måling av høy reliabilitet, betyr det at vi vil få det samme språklige resultatet ved to eller flere påfølgende målinger (Akselberg 1997: 30-32). Reliabilitet blir i litteraturen beskrevet som i hvilken grad vi kan regne med å komme fram til de samme (eller tilnærmet de samme) resultatene om vi gjentar målingen på samme måte, eventuelt forsøker å nærme oss det samme problemet ved hjelp av en alternativ metode. Piker resultatene man har kommet fram til med ulike metoder i samme retning, kan man anta at begge metodene er relativt pålitelige. Spriker imidlertid resultatene, bør man analysere seg fram til hvilke faktorer det er som gjør resultatene forskjellige, og vurdere de benyttede metodene utifra disse (se for eksempel Mæhlum 2008).

Litteraturen skiller mellom ytre og indre (external og construct) validitet, der førstnevnte refererer til generalisering²¹, og i hvilken grad ens resultater kan gjelde utover egen informantgruppe (se for eksempel Rindal 2013: 57). Lowie og Seton (2013) knytter *construct validity* til den indre sammenhengen i en studie, og til spørsmålet om vi måler det vi faktisk tror at vi måler. De beskriver validitet generelt som linken mellom en statistisk studie og *the real world* (Lowie & Seton 2013: 78).

Vi tester noe abstrakt

Kristoffersen (1996) sier at en måte å teste reliabilitet på, er å gjenta en måling under så like forhold som mulig. Han understreker imidlertid at mennesker ikke oppfører seg på samme måte som objekter i naturvitenskapen, og at ulike reaksjoner på lik påvirkning vil bestemmes

---

²¹ Generaliseringsbegrepet assosieres ofte til det Rindal (2013) kaller *statistical generalisation*, eller et tilfeldig, og dermed representativt og generaliserbart, utvalg av informanter (Rindal 2013: 57)

av individuelle egenskaper (Kristoffersen 1996: 224-225). Også Akselberg (1997) påpeker hvordan det kan være problematisk å vise til høy reliabilitet i sosiolingvistikken: ”Det er ikke svakheter ved metoden det her dreier seg om, men heller egenskaper ved virkeligheten” (Akselberg 1997: 30-32).

”Mer eller mindre” i kvantitative studier

Resultater som presenteres fra kvantitative undersøkelser, refererer som oftest til grupper, ikke individer, og gjennomsnittsberegninger sammenliknes på tvers av gruppene.

Kristoffersen (1996) peker på hvordan vi skal være forsiktige med å legge noe representativt i en gjennomsnittsverdi, og at dette må sees på som antydninger mer enn som konklusjoner.

Kristoffersen diskuterer om slike beregninger av snittverdier og sammenlikninger mellom grupper faktisk *har* motsvar i virkeligheten. Han understreker hvordan dette i bunn og grunn blir et spørsmål om *mer eller mindre*, og ikke om *nøyaktig hvor mye* (Kristoffersen 1996: 227-228).

4.7 Oppsummering av kapittelet

På grunn av de fordelene som ligger i metodekombinasjon har undersøkelsen i dette masterprosjektet vært todelt, med en masketest som indirekte tilnærming og et spørreskjema som direkte tilnærming til å avdekke de unges språkholdninger.

Masketesten var den første delen av undersøkelsen, og denne besto av 16 kombinasjoner av stemmer og ansikter. Halvparten av ansiktene hadde norsk utseende og halvparten pakistansk utseende. Alle stemmene knyttet til ansiktene hadde aksent der førstespråket bak aksenten var urdu/punjabi. I tillegg til aksenten hadde stemmene oslodialekt, valdresdialekt, bergensdialekt eller hardangerdialekt. Hver stemme var representert to ganger: én gang til et bilde av en person med norsk utseende og én gang til et bilde av en person med ikke-norsk utseende.

Informantene vurderte personene som de så og hørte på 13 unidireksjonale fempunkts semantiske differensierings-skalaer (for eksempel *kul/ikke kul*) valgt ut med bakgrunn i tidligere masketester, og med utgangspunkt i de tre dimensjonene status og kompetanse, attraktivitet og dynamisme (jf. Zahn & Hopper 2005).

Det nettbaserte spørreskjemaet var den andre delen av undersøkelsen. Her ble informantenes bakgrunnsvariabler knyttet til egen og nær families språkbruk, i tillegg til blant annet personlig kontakt med andre språk enn sitt eget, andre dialekter enn sin egen og med

aksentpreget norsk. Videre skulle informantene ta stilling til en rekke påstander i ulike holdningskategorier.

Metodene som er brukt i denne studien har brukt inviterer til å undersøke en hel rekke forskjellige sammenhenger, og åpner for mange ulike innfallsvinkler i et analysearbeid. Fordi det ved hjelp av spørreskjema også er kartlagt en hel rekke bakgrunnsvariabler hos informantene, er for eksempel muligheten der til å undersøke hvilke variabler som henger sammen. Ved å kombinere metoder for å avdekke ubevisste og bevisste holdninger, kan man også undersøke om det er noen forskjell mellom registrerte og rapporterte holdninger. Innenfor rammene av en masteroppgave har ikke jeg fokusert på dette i denne omgang.

5 Resultater og analyse

5.1 Innledning

I dette kapittelet vil jeg presentere og beskrive resultatene fra undersøkelsen min, og hvordan jeg har kommet fram til dem. Datamaterialet er svært omfattende, og jeg vil ikke ha mulighet til å gå gjennom alt i denne omgang, men vil konsentrere meg om å svare på problemstillingen min og forskningsspørsmålene mine. Jeg vil imidlertid trekke fram flere interessante tilleggsfunn, vel å merke uten å gå analytisk i dybden. Før analyser knyttet til problemstilling og forskningsspørsmål kommer først en generell presentasjon av funn fra masketesten og spørreskjemaet hver for seg. Beskrivelsene vil presenteres i form av tabeller og diagrammer, men også som tall og verdier som har kommet fram via beregninger gjort med ulike statistiske analyseverktøy. De fleste av de statistiske analysene er utført av Bård Uri Jensen, ved Høgskolen i Hedmark (2015). Jeg vil starte med å gå kort gjennom databehandlingsprosessen, for deretter å presentere en del nøkkelbegreper som går igjen i presentasjonen av funnene mine. Jeg vil også kort gjøre rede for hvilke beregningsmetoder som er benyttet for å komme fram til funnene.

En del av beregningene som er gjort på mitt materiale, forutsetter at fordelingen er normalfordelt. Jeg vil ikke prioritere plass i den løpende teksten til å presentere bakgrunnsstoffet for normalfordelingen, men dokumentasjon er å finne som vedlegg til oppgaven, og jeg vil vise til disse når det er aktuelt.

5.2 Databehandling

5.2.1 Masketesten

Alle besvarelsene fra masketestdelen av undersøkelsen er plottet systematisk inn i Excel, sortert etter informantnummer. Markeringene på de semantiske differensierings-skalaene er gitt kodene 1 til 5, der 1 representerer holdningene i den negative enden av skalaen og 5 representerer holdningene i den positive enden av skalaen. For eksempel vil egenskapen *Ikke hyggelig* – *hyggelig* kodes på følgende måte:

Ikke hyggelig	○	○	○	○	○	Hyggelig
Ikke hyggelig	1	2	3	4	5	Hyggelig

En skalaene som vi har brukt, står innholdsmessig motsatt vei av de andre når de ramses opp nedover. Det gjelder *Ikke kjedelig – kjedelig*. Fordi det ville bli feil å gi *ikke kjedelig* koden 1, som negativ holdning, er skalaene vendt når de er plottet i Excel²².

5.2.2 Spørreskjemaet

Det samme systemet med koder som representasjoner for holdningsskalaene ble beholdt da besvarelsene fra det digitale spørreskjemaet ble registrert. Også her ble den negative enden av skalaen kodet som 1 og den positive som 5, og også her måtte enkelte skalaer vendes da ble kodet, for å få de positive holdningene kodet med 5, uavhengig av påstandformuleringen.

Når besvarelsene presenteres i histogrammer i et senere delkapittel, er det nødvendig å ha denne vendingen i bakhodet. Presentasjonen vil være en abstraksjon av påstandene som ikke er knyttet til spørsmålene i seg selv, men til graden av positivitet til den holdningsfaktoren som belyses. Kode 5 vil alltid representere høyest grad av positivitet, og besvarelsen *helt uenig* vil på samme måte ikke alltid representere negative holdninger. I kodingen av besvarelsene fra spørreskjemaet er 16 påstander vendt for å få det riktig i forhold til en slik holdningsskala²³.

”NA”

Underveis i plottingen var det flere ting som måtte tas stilling til. Det var en betydelig andel tilfeller der svaret var nødt til å registreres som NA – ”not available/applicable”. Dette var det flere grunner til:

- 1) Informanten har av ukjente grunner ikke krysset av på enkeltskalaer for hver person i masketesten eller også hele sider i masketesten (én side per person i masketesten)
- 2) Informanten har avgitt to (eller flere) vurderinger/kryss, og det kommer ikke fram av penneføringen hvilket som er det gjeldende
- 3) Informanten har en håndskrift som ikke er tydbar. Dette gjelder de åpne spørsmålene øverst og nederst på hvert ark, og det gjelder en overraskende høy andel informanter

Det det ble bestemt å beholde observasjoner med minst én observasjon.

---

²² Rent teknisk brukte jeg formelen ”=6-(opprinnelig skår)” i registreringen av disse to i Excel

²³ En oversikt over hvilke påstander fra spørreskjemaet som ble vendt for koding finnes i vedlegg 13

5.3 Begreper og beregningsmåter brukt

I de kommende delkapitlene vil jeg presentere en hel del resultater. Først vil jeg presentere noen nøkkelbegreper som går igjen i presentasjonen av funnene mine, og jeg vil kort gjøre rede for hvilke beregningsmåter som er benyttet i analysene.

5.3.1 Korrelasjonsanalyse: Cronbachs alfa og Pearsons

korrelasjonskoeffisient

Sammenheng mellom variabler testes med såkalte korrelasjonstester som måler om to eller flere variabler er signifikant relatert med hverandre (Lowie & Seton 2013: 65-66). Graden av sammenheng mellom variabler kan vises på ulike måter, for eksempel med Cronbachs alfa eller Pearsons korrelasjonskoeffisient (R), to mål som er brukt på mitt materiale.

Cronbachs alfa beregner konsistens mellom flere mål på det som man antar er den samme egenskapen. Er det liten eller ingen konsistens i skårene, går alfaverdien mot 0, er det god konsistens, går den mot 1. Alfaverdier på rundt 0.7-0.8 regnes som å vise en høy korrelasjon mellom variablene, og en verdi lavere enn 0.5 viser en ikke-akseptabel korrelasjon (Lowie & Seton 2013: 58, 78).

Der Cronbachs alfa er et mål på sammenheng mellom to eller flere variabler, viser Pearsons korrelasjonskoeffisient sammenhenger mellom to variabler, og aldri flere. Begge sier imidlertid noe om samme type egenskap, nemlig *sammenheng*. Pearsons korrelasjonskoeffisient (R) viser korrelasjoner mellom -0.1 og 1, der en korrelasjon på 0 vil si svak eller ingen korrelasjon. En korrelasjon høyere enn 0.5 regnes som relativt sterk, mens en grense for akseptable korrelasjoner regnes gjerne som 0.3 (mot Cronbachs alfas 0.5) (Lowie & Seton 2013: 66).

I forbindelse med mine undersøkelser er sammenhenger mellom to og to av dimensjonene i masketesten vist med Pearsons korrelasjonskoeffisient. Cronbachs alfa-verdier er blant annet brukt til vise sammenhengen innad i hver av dimensjonene som er brukt i masketesten, altså av sammenhenger mellom alle skalaene, eller egenskapene, som inngår i hver dimensjon, for eksempel mellom hyggelig, sosial og ærlig i attraktivitetsdimensjonen.

5.3.2 Normalfordeling

Om et datamateriale er normalfordelt eller ikke, altså om fordelingen av verdiene er relativt symmetrisk om et midtpunkt, avgjør hvilke tester man kan bruke for å analysere dette

materialet²⁴ (Vedeld og Venheim 2008). Hvis en slik normalfordeling er tilfelle, er det parametriske tester som brukes for å analysere dataene. I mitt materiale er noen av vurderingene normalfordelte, og Anova og T-test er parametriske tester som er brukt på disse vurderingene²⁵. Dersom et materiale ikke er normalfordelt, bruker man ikke-parametriske tester som analyseverktøy. På de vurderingene i mitt materiale som ikke er normalfordelte er de ikke-parametriske testene Kruskal Wallis og Wilcoxon brukt.

5.3.3 Signifikans og p-verdier

Når man regner med at en forskjell finnes i populasjonen, og dermed også i et annet utvalg enn det man har brukt, kan man kalle forskjellen for signifikant. Man kan si at et resultat er statistisk signifikant hvis beregninger gir en p-verdi på under 0,05 (Lowie & Seton 2013: 43). I mitt materiale dukker p-verdier svært nære 0 opp flere steder. Disse skrives som ”vitenskapelige notasjoner” på følgende måte: $p\text{-value} < 2.2e-16$. $2.2e-16$ er en forkortelse for $2,2 \times 10^{-16}$. En slik $p \approx 0$: nærmest lik 0. I mine analyser vil jeg vise til signifikans når dette er beregnet.

5.3.4 Standardavvik

Standardavvik er det vanligste målet for å oppgi spredning i et datamateriale. Standardavvik presentert sammen med middelerdier vil gi et godt bilde av hvordan en spredning arter seg. Standardavvik og middelerdi vil kommenteres sammen med noen av av funnene.

5.4 Resultater fra masketesten – registrerte holdninger

Nedenfor vises det til både Cronbachs alfa-verdier for sammenheng innad i de tre dimensjonene, og til Pearsons korrelasjonskoeffisient (R) for sammenheng mellom to og to av skalaene i hver av dem. Som det kommer fram i kapittel 5.3.1 over, vil alfaverdier på mellom 0.7 og 0.8 regnes som høye korrelasjoner, og alfaverdier på under 0.5 regnes som ikke-akseptable. Verdier beregnet med Pearsons korrelasjonskoeffisient regnes som høye hvis de ligger på 0.5 og oppover. Her vil korrelasjoner under 0.3 regnes som ubetydelige.

---

²⁴ På mitt materiale er Shapiro Wilks test brukt for å måle om dataene er normalfordelt, og histogrammer er brukt for å illustrere en eventuell normalfordeling. Shapiro Wilk er en normalitetstest for utvalg på mindre enn 50 (se for eksempel Lowie & Seton 2013: 92).

²⁵ Forskjellen på disse to er først og fremst at T-tester brukes for å måle forskjeller i middelerdier to grupper imellom, mens Anova benyttes når det er mer enn to grupper i designet (se for eksempel Lowie & Seton 2013: 48)

5.4.1 Korrelasjoner innenfor hver dimensjon

Verdiene i tabell 5.1 nedenfor viser korrelasjoner innenfor hver av de tre dimensjonene i masketesten. Dimensjon 1: Status og kompetanse (*intelligent, målrettet, selvstendig*), peker seg ut som den dimensjonen med høyest indre sammenheng. Dimensjonen har en Cronbachs alfa-verdi på 0.77. Vi kan altså med andre ord si, at en person som regnes som *intelligent* også regnes som *målrettet* og *selvstendig*.

Dimensjon 2: Attraktivitet (*hyggelig, sosial, ærlig*) har en betydelig svakere indre sammenheng enn dimensjon 1 (alfaverdi 0.55). Beregninger av sammenhenger mellom to og to av de tre skalaene som inngår i dimensjon 2 viser at den eneste akseptable R-verdien er den mellom *hyggelig* og *ærlig*, på 0.55, og at *sosial* ikke samvarierer med de to andre beskrivelsene i dimensjonen.

Dimensjon 3: Dynamisme (*kul, kjedelig, selvsikker*) har heller ingen spesielt sterk indre sammenheng (alfaverdi på 0.60), og ingen av sammenhengene mellom beskrivelsene som inngår i dimensjon 3 har spesielt høye R-verdier.

Tabell 5.1 Korrelasjoner innad i hver av dimensjonene i masketesten

	Cronbachs alfa
Dimensjon 1: Status og kompetanse Intelligent, målrettet, selvstendig	0.77
Dimensjon 2: Attraktivitet Hyggelig, sosial, ærlig	0.55
Dimensjon 3: Dynamisme Kul, kjedelig, selvsikker	0.60

5.4.2 Korrelasjoner mellom dimensjonene

Den høyeste korrelasjonen mellom to og to av de tre dimensjonene er mellom *status/kompetanse* og *attraktivitet* ($R=0.55$). Denne er relativt relativt sterk, tatt i betraktning at $R > 0.5$ regnes som høy (jf. kapittel 5.4). Korrelasjonen mellom *status/kompetanse* og *dynamisme* og mellom *attraktivitet* og *dynamisme* er lavere. Når man ser på sammenhenger mellom dimensjoner vil imidlertid lave korrelasjoner mellom dimensjonene være et argument for at det er nettopp det: ulike dimensjoner. På samme måte vil sterke korrelasjoner være en antydning om at dimensjonene egentlig måler noe av det samme. De lave korrelasjonene viser altså at det *er* skiller, og ikke utydelige overganger, mellom de begrepene vi har valgt å

bruke i masketesten, eller med andre ord at vurderingene informantene har gjort av personene i masketesten, er kategorisk fordelt på tre dimensjonene.

5.4.3 Vurdering av stemmene i masketesten

Funn fra masketesten vil legges fram i dette delkapittelet uten at det her tas hensyn til at et norsk og et ikke-norsk ansikt er knyttet til hver stemme (i motsetning til slik informantene fikk det presentert da de gjennomførte testen). Utseende som variabel vil bli analysert i et senere kapittel konkret knyttet til forskningsspørsmålene. Det skal imidlertid presiseres at utseende og stemmer i praksis ikke kan isoleres fra hverandre, fordi informantene har vurdert etter et samlet inntrykk, og at vi skal ha i bakhodet at utseende spiller en rolle også i vurderingene som kommer fram her. Videre vil jeg også komme tilbake til hvordan stemmene har blitt vurdert med informantsted som en variabel. Jeg vil minne om at stemme V2 er en valdresstemme uten utenlandsk aksent. At dette er den eneste stemmen som er aksentfri, vises tydelig i analysene.

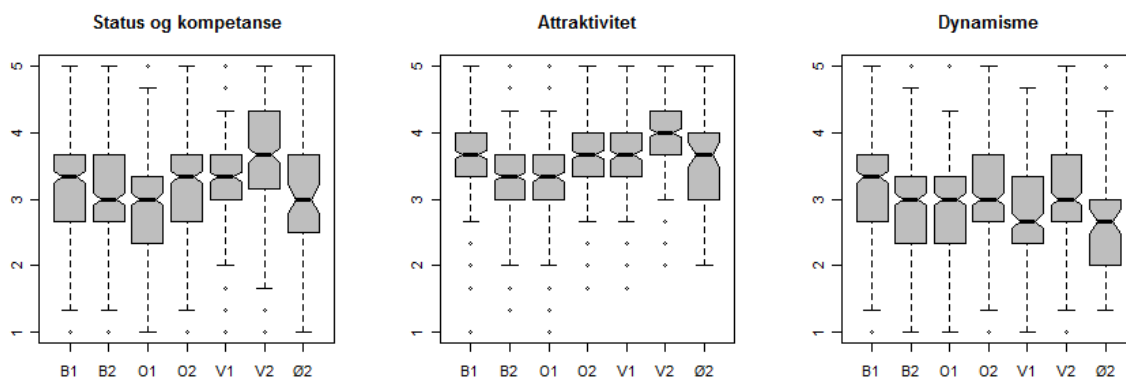
Mange av analysene som presenteres nedover er gjort med bakgrunn i de tre dimensjonene som er presentert tidligere: Status og kompetanse (*intelligent, målrettet, selvstendig*), attraktivitet (*hyggelig, sosial, ærlig*) og dynamisme (*kul, kjedelig, selvsikker*)

Boksdigrammene²⁶ i diagram 1 nedenfor presenterer stemmene som er brukt i masketesten, uavhengig av informantsted (som det kommer fram i kapittel 4.3.3, var designet på testen forskjellig fra sted til sted for å ha den lokale dialekten representert). Stemmene som ble brukt har i presentasjonene nedover fått navnene O1 og O2 for Oslo (begge med utenlandsk aksent), B1 og B2 for Bergen (begge med utenlandsk aksent), V1 og V2 for Valdres (V1 med utenlandsk aksent, V2 uten utenlandsk aksent) og H2 (Hardanger med utenlandsk aksent). Det skal presiseres at boksdigrammer først og fremst er visuelle presentasjoner, og bør utdypes med konkrete verdier fra testene de er beregnet med. Dette er imidlertid ment som en oversikt over tendenser i vurderingene fra masketesten.

---

²⁶ Et boksdigram viser blant annet spredningen i et innsamlet datamateriale (se for eksempel Lowie & Seton 2013: 27)

Diagram 1: Vurdering av stemmer, masketest

(Jensen 2015)

Ut fra boksdiagrammet over kan vi se at V2, den eneste stemmen som er uten utenlandsk aksent, ser ut til å skille seg ut i positiv retning både i status- og kompetansedimensjonen og i attraktivitetsdimensjonen. Dette bekreftes ved å regne ut signifikans for stemmevurderingene i dimensjonene. Da kan vi se at V2 skiller seg signifikant fra alle de andre stemmene brukt i testen, med $p =$ langt under 0.05 i både status/kompetanse- og attraktivitetsdimensjonen. I dynamismedimensjonen skiller ikke V2 seg like tydelig fra de andre stemmene, slik vi kan se av boksdiagrammene. En beregning av signifikans for dynamismedimensjonen viser imidlertid at V2 skiller seg signifikant fra alle stemmene, bortsett fra B1 og O2. Det er interessant at valdresstemmen uten utenlandsk aksent ikke skiller seg like tydelig fra stemmene med utenlandsk aksent når det er de dynamiske beskrivelsene *kul*, *kjedelig* og *selvsikker* som blir vurdert.

Ut fra boksdiagrammet kan vi se at B2 og O1 er de stemmene som ser ut til å skåre lavest på attraktivitet, og at V1 og H2 er de som ser ut til å skåre lavest på dynamisme. Det er med andre ord de aksentpregede bygdstemmene fra Valdres og Hardanger som blir vurdert som minst kule, selvsikre og mest kjedelige, mens to av bystemmene vurderes som lite attraktive. I boksdiagrammet over kan det se ut til at informantene ikke vurderer O1 og O2 likt, og heller ikke B1 og B2. Oslostemmen O2 skårer høyere enn O1 hele veien. Det samme gjelder for bergensstemmene B1 og B2, der B2 gjennomgående ser ut til å skåre lavere enn B1. Man kunne dermed tro at det er kvaliteter ved selve stemmene, eller grad av aksent, og ikke selve dialekten som slår ut her. Det er imidlertid ingen tydelig forskjell i grad av aksent, verken mellom oslostemmene eller bergensstemmene. Vi kan anta at forskjellene skriver seg fra noe annet enn det som informantene har *hørt* når de har gjennomført masketesten. H2 har

blant de laveste skårene gjennomgående, slik det kommer fram i boksdiagrammene over. Denne stemmen er den i materialet med tydeligst utenlandsk aksent.

Jeg vil understreke at det som antydes i boksdiagrammene, og som er beskrevet ovenfor, ikke nødvendigvis er noe annet enn tendenser, og at disse bør analyseres grundigere, for eksempel for å se etter hvilke forskjeller som faktisk er signifikante.

5.4.4 Vurderinger fordelt etter informantsted

I kapittelet over ble det presentert en del tendenser uavhengig av informantsted som variabel. I avsnittene nedover vil jeg presentere en del funn fordelt etter hvor undersøkelsen var gjennomført. Norsk versus ikke-norsk utseende er ikke med som en variabel i beregningene. Analysene er gjort med utgangspunkt i de tre holdningsdimensjonene og kapittelet er strukturert etter disse. Den ene valdresstemmen (V2) har som nevnt ikke utenlandsk aksent. I tillegg er det bare én stemme med hardangerdialekt brukt i masketesten (H2). Denne stemmen har en kraftigere aksent enn de andre stemmene i testen.

Dimensjon 1: Status og kompetanse

I denne dimensjonen, som inkluderer beskrivelsene *intelligent*, *målrettet* og *selvstendig*, kan det se ut til at osloinformantene vurderer de to oslostemmene ganske likt, og dessuten at disse vurderer oslostemmene likere enn det alle de andre informantene gjør. I kapittelet ovenfor så vi at da vi ikke inkluderte informantsted som en variabel i analysen, kom det fram en vurderingsforskjell mellom de to oslostemmene innenfor status- og kompetansedimensjonen. Nå kan vi se at dette altså ikke først og fremst skriver seg fra osloinformantene. Både i Bergen og i Hardanger vurderes de to stemmene fra Oslo relativt ulikt, og det er begge steder O2 som vurderes høyest. Fordi jeg bare fikk tak i én stemme med hardangerdialekt og aksent, ble den ene valdresstemmen brukt også under gjennomføringen i Hardanger og i Bergen. På disse to stedene ble derfor sammenlikningen ikke mellom to og to av den ikke-urbane lokale dialekten, men av to forskjellige ikke-urbane dialekter, der den ene av dem var uten utenlandsk aksent (V2). Det blir derfor ikke en sammenlikning på samme måte som de andre. Vi kan likevel merke oss den store forskjellen i vurdering som bergens- og hardangerinformantene ser ut til å gjøre mellom disse to stemmene. Det ser ut til at alle vestlandsinformantene, altså både informantene i Bergen og informantene i Hardanger, vurderer bergensstemmene ganske likt, og dessuten at de vurderer disse likere enn hva informantene i Oslo og i Valdres gjør, innenfor status- og kompetansedimensjonen.

Det ville være fornuftig å forvente at man kjenner sin egen dialekt best, og vil vurdere forskjeller sterkere i denne. Funnene som er gjort her tyder altså ikke på det. Hva er det da som gjør at informantene tilsynelatende ikke vurderer en status- og kompetanseskjell mellom to og to av stemmene som bruker den lokale dialekten, mens de gjør det når de vurderer andre dialekter enn den lokale? Dette har jeg ikke gått nærmere inn på i denne analysen.

Vurderinger av hver stemme i status- og kompetansedimensjonen

Hvis vi ser på vurderingene av hver stemme for seg og sammenlikner vurderinger fra de ulike informantstedene, kan vi se at stemmene vurderes relativt likt på de ulike plassene.

Unntakene kan synes å være hvordan B1 vurderes spesielt lavt i Hardanger, og hvordan O2 vurderes spesielt lavt i Oslo. Likevel kan vi også her se antydninger til at O2 vurderes høyere enn O1 på alle informantstedene, bortsett fra i Oslo, der stemmene vurderes ganske likt.

V1 er bare brukt i testen som ble gjennomført i Oslo og i Valdres. I Valdres er det vesentlig færre informanter enn i Oslo, noe som gjør det vanskeligere å oppdage noen tendenser. Det kan imidlertid se ut som denne valdresstemmen får vesentlig høyere vurderinger av valdresinformantene enn de får av osloinformantene. H2 er bare brukt i testen som ble gjennomført i Bergen og i Hardanger. Det synes å være noen forskjeller i vurdering av H2 gjort av bergens- og hardangerinformantene. Dette kan imidlertid regnes grundigere på.

V2 ser ut til å være den stemmen som vurderes mest ulikt på de ulike informantstedene. Som diagrammet nedenfor viser, vurderer valdres- og hardangerinformantene denne stemmen høyere i status- og kompetansedimensjonen enn oslo- og bergensinformantene gjør. Det er interessant at valdresinformantene vurderer sin egen dialekt (både med og uten aksent) relativt høyt på statusdimensjonen. De oppfatter med andre ord ikke at deres ikke-urbane dialekt har lavere status. Det gjør derimot informantene fra Oslo. Dette kan ses i sammenheng med det Brit Mæhlus sier om rurale og urbane dialekters indeksikalitet i Norge (jf. Mæhlum 2007: 57). Mæhlum sier her at dialekt generelt indekserer noe tradisjonelt, uformelt, ruralt og også mindre prestisjefullt, mens standard østnorsk (som mange ser på som identisk med oslomål), indekserer noe moderne, urbant og prestisjefullt. Her kan det se ut som at valdresinformantene ikke deler synet på egen dialekt som mindre prestisjefullt, selv ikke når dialekten også har utenlandsk aksent.

Dimensjon 2: Attraktivitet

I denne dimensjonen, som inkluderer beskrivelsene *hyggelig*, *sosial* og *ærlig*, kan det se ut til at alle informantene, uavhengig av informantsted, vurderer de to oslostemmene ulikt, og at de dessuten gjennomgående vurderer O1 lavere enn O2. Det er likevel særlig bergens- og hardangerinformantene som gjør en forskjell når de vurderer disse to stemmene. I diagrammene nedenfor kan det også se ut til at osloinformantene vurderer de to bergensstemmene B1 og B2 mer ulikt enn det resten av informantene gjør. Spesielt i Hardanger og Bergen gjøres det tilsynelatende like vurderinger av de to bergensstemmene.

Vurderinger av hver stemme i attraktivitetsdimensjonen

Det mest interessante å peke på her er antakelig hvordan B1 og B2 tilsynelatende vurderes relativt likt på alle informantstedene, men at B2 skiller seg ut i negativ retning i vurderingene fra informantene i Oslo og Valdres. O1 og O2 får også relativt jevne vurderinger, slik det ser ut i diagrammene. Dette er bortsett fra i Bergen og Hardanger, hvor informantene vurderer O2 betydelig høyere enn de andre stemmene.

Når det gjelder vurderingen av stemmene V1, V2 og H2, er det interessant å peke på at H2 vurderes noe mer attraktivt av hardangerinformantene enn av bergensinformantene. Det ser altså ut til at bygdeinformantene vurderer egen dialekt høyt både i status- og attraktivitetsdimensjonen. Dette står i skarp kontrast til tilsvarende studier i Danmark der den lokale dialekten gjennomgående skårer svært lavt i indirekte holdningstester – særlig i statusdimensjonen (jf. Kristiansen 1991; Maegaard 2009). At det er en forskjell på hvordan V2 vurderes på de ulike informantstedene, og dessuten høyere på de ikke-urbane stedene, kan si oss noe om lojalitet til ikke-urbane dialekter blant ikke-urbane informanter. Det kan pekes på at det ikke er valdresinformantene, men hardangerinformantene, som ser ut til å vurdere valdresstemmen høyest i denne dimensjonen. I status- og kompetansedimensjonen synes ikke en slik forskjell mellom hardanger- og valdresinformantene når det gjelder vurderingen av V2.

Dimensjon 3: Dynamisme

I denne dimensjonen, som inkluderer beskrivelsene *kul*, *selsikker* og *ikke-kjedelig*, kan vi se en gjennomgående ulik vurdering av de to bergensstemmene, tydeligere enn vi har sett i de to andre dimensjonene. Oslostemmene blir vurdert ganske jevnt i Bergen og i Valdres, mens det i Hardanger og Oslo er en tydeligere forskjell på hvordan O1 og O2 vurderes. Forskjellen i vurdering av de to er betydelig større i Hardanger. Her kan det være av interesse å regne

videre på signifikante forskjeller. Det ser ut som at det er i denne dimensjonen at H2, stemmen med kraftigst aksent, vurderes lavest.

Vurderinger av hver stemme i dynamisdimensjonen

Blant de mest interessante tendensene som kommer fram i denne dimensjonen, er hvordan B1 vurderes betydelig høyere enn B2 av bergensinformantene. På alle de andre informantstedene vurderes B1 riktignok noe høyere enn B2, men det er ikke på langt nær så stor forskjell de andre stedene som blant bergensinformantene. Det er også en ujevn vurdering av de to oslostemmene O1 og O2. Det interessante å peke på i den forbindelse er hvordan O1 skiller seg ut i positiv retning når den vurderes spesielt av informantene i Bergen, men også av informantene i Valdres, og hvordan O2 skiller seg ut i positiv retning spesielt av informantene i Hardanger, men også av informantene i Bergen. Det er en særlig stor forskjell i vurderingen av de to oslostemmene i Hardanger, og av de to bergensstemmene i Bergen.

Det kan se ut som at osloinformantene vurderer valdresstemmen med aksent en god del lavere enn valdresinformantene gjør. Osloinformantene er også de som vurderer valdresaksenten uten aksent lavest, men her er ikke forskjellen i vurdering like stor. H2 er bare vurdert av informantene i Bergen og i Hardanger. Informantene på disse to stedene vurderer stemmen ganske likt.

5.5 Resultater fra spørreskjemaet – rapporterte holdninger

Nedenfor vises det både Cronbachs alfa-verdier for sammenheng innad i de fem kategoriene, og til Pearsons korrelasjonskoeffisienter (R) for sammenheng mellom to og to av påstandene i hver kategori.

5.5.1 Korrelasjoner innenfor hver holdningskategori

Kategori 1

Denne kategorien består av påstander knyttet til utenlandsk aksent hos lærere generelt og norsklærere spesielt. I tillegg inneholder kategorien én påstand om skolens ansvar for å lære innvandrerbarn aksentfri norsk. Kategorien har en Cronbachs alfa-verdi på 0.84, altså en sterk indre sammenheng, og vi kan si at holdningene som måles i kategori 1 korrelerer godt med hverandre, eller med andre ord at det er en form for system i at en person som forholder seg

positivt til en av påstandene i kategorien, stort sett også forholder seg positiv til de andre påstandene i samme kategori.

Den tydeligste sammenhengen som kommer fram i diagrammet viser en korrelasjon på 0.80 mellom P21: *En person som snakker norsk med utenlandsk aksent, bør ikke være norsklærer* og P23: *En person kan godt jobbe som norsklærer, selv om han eller hun snakker norsk med utenlandsk aksent*. Dette er ikke uventet ettersom påstandene i bunn og grunn dreier seg om det samme, bare med motsatt fortegn, og vi kan tolke korrelasjonen som en konsistens hos informantene (jf. Garrett, Coupland og Williams 2003 om kryssreferanser, se kapittel 4.4.1).

Korrelasjoner som peker seg ut som spesielt lave i denne kategorien er mellom P21 og P25 (0.29) og mellom P20 og P25 (0.31)²⁷. Generelt kan man se et mønster i at P25 ikke korrelerer spesielt høyt med noen av de andre påstandene i kategorien, annet enn med P22 (0.52). Det er kanskje ikke så overraskende, i og med at påstand 25 innholdsmessig skiller seg ut fra de andre fem påstandene i kategorien.

Kategori 2

Denne kategorien består av påstander knyttet til den norske talemålsvariasjonen. Kategorien inneholder både påstander knyttet til dialekter og påstander knyttet til utenlandske aksenter. Informantene ser ut til å skille mellom disse to typene talemålsvariasjon. Kategorien har en ganske sterk indre sammenheng (alfaverdi 0.69), men korrelasjonene mellom en del av påstandene kan anses som relativt lave. Skillet går spesielt mellom påstandene som dreier seg om innenlandsk og utenlandsk norsk talemålsvariasjon. Påstandene 26-29 i denne kategorien er ulike formuleringer knyttet til om det er positivt eller problematisk med alle dialektene i Norge, og om det er positivt eller problematisk at personer i viktige stillinger bruker dialekt²⁸. Påstandene 30 og 31 har imidlertid formuleringene *Det å snakke norsk med utenlandsk aksent, bør regnes som en variant av norsk* (30) og *En person som snakker norsk med utenlandsk aksent, snakker ikke godt norsk* (31), og skiller seg altså innholdsmessig fra de andre fire påstandene i kategorien. Disse to påstandene har en korrelasjon på 0.30 (Pearsons

---

²⁷ P20: En person som snakker norsk med aksent, bør ikke undervise norske elever, P21: En person som snakker norsk med aksent, bør ikke være norsklærer, P22: En person som jobber som lærer, bør få hjelp til å bli kvitt aksenten sin, P25: Skolen bør sørge for å lære innvandrerbarn norsk som er aksentfri

²⁸ P26: Det er positivt at personer i viktige stillinger snakker dialekt P27: Det er problematisk at det er så mange dialekter i Norge, P28: Personer i viktige stillinger bør snakke bokmål, P29: Det er bare positivt at vi har så mange dialekter i Norge

korrelasjonskoeffisient), en verdi som ikke regnes som akseptabel, og skiller seg altså også fra hverandre.

Overordnet dreier begge påstandene seg om aksentpreget norsk bør regnes som en del av det norske talemålslandskapet: om hva som regnes som norsk og norsk *nok* for å inkluderes i det som omtales som den norske talemålsvariasjonen. Er det god norsk å snakke med aksent? Det kan dermed synes rart at de to påstandene ikke korrelerer høyere i analysene. Samtidig spørres det tross alt om to ganske forskjellige ting: Holdninger knyttet til en persons måte å snakke på (31) og holdninger knyttet til en mer overordnet vurdering av en varietet (30). Beregninger viser altså at denne kategorien antakelig burde vært delt i to. Dette belyser forskningsspørsmål 6, som går ut på om man kan se noen mellom toleranse for dialekter og utenlandske aksenter i dette datamateriale. Jeg vil komme tilbake til akkurat dette i kapittel 5.6.6.

Kategori 3

Det er mange svært svake korrelasjoner mellom de seks påstandene som inngår i kategori 3. At den høyeste sammenhengen er mellom påstandene 35 og 36, er ikke overraskende når vi ser på formuleringene i disse to: *Det er viktig at innvandrere beholder sine egne språk* (35) og *Det er best for et barn å vokse opp med bare ett språk* (36). Kanskje er det heller overraskende at disse ikke korrelerer sterkere.

Når vi ser på formuleringen på alle påstandene som inngår i kategorien, er det merkelig at det er så mange såpass lave korrelasjoner her. Innholdsmessig er det et relativt godt samsvar mellom alle påstandene (se tabell 5.2 nedenfor). Den indre korrelasjonen i kategorien stiger en god del ved å fjerne p35 og p36 (fra alfaverdi 0.44 til 0.69, der sistnevnte kan regnes som en høy korrelasjon jf. kapittel 5.3.1). Dette gir heller ingen umiddelbar mening. Her burde det antakelig gjøres grundigere analyser enn jeg har mulighet til å gjøre i denne omgang.

Tabell 5.2 Kategori 3: Holdninger til ulike flerspråklige praksiser

Påstander i kategori 3: Holdninger til ulike flerspråklige praksiser
32) Alle innvandrereforeldre bør snakke norsk med barna sine
33) Innvandrere bør snakke bare norsk
34) Det er bare positivt for et barn å vokse opp med flere språk
35) Det er viktig at innvandrere beholder sine egne språk
36) Det er best for et barn å vokse opp med bare ett språk
37) Det er uheldig hvis innvandrere mister sine egne språk

Kategori 4

Alle påstandene i denne kategorien er knyttet til innvandring, men det er ikke et veldig sterkt innholdsmessig samsvar mellom påstandene. Disse går både på innvandring som en berikelse for lokalsamfunnet, innvandringens påvirkning på norsk kultur og egen vilje til å bosette seg i områder med høy innvandrertetthet. Likevel har kategorien en solid indre korrelasjon (alfaverdi 0.71). Alle korrelasjonene mellom påstandene i denne kategorien ligger like under det vi kan kalle høye ($R = 0.5$).

Kategori 5

Denne kategorien måler ikke personlige holdninger, men tanker eller ideer om *det norske samfunnets* holdninger til innvandring og aksentpreget norsk. Ingen analyser for kategorien vi bli beskrevet i denne oppgaven. Det eneste jeg vil nevne er at analyser viser at denne kategorien ikke korrelerer med noen av de andre.

5.6 Problemstilling og forskningsspørsmål

Min overordnede problemstilling for prosjektet har vært om en person med innvandrerbakgrunn som snakker aksentpreget vil regnes som ”mer norsk” og vurderes mer positivt hvis vedkommende snakker en annen dialekt enn standard østnorsk. Jeg har brutt ned problemstillingen i flere mer konkrete forskningsspørsmål, for å belyse den med mine data. I det følgende vil jeg presentere noen funn for å belyse forskningsspørsmålene.

Jeg vil presisere at en av stemmene i masketesten (V2 – uten utenlandsk) er fjernet fra materialet i analysen av de forskningsspørsmålene som dreier seg om tale med utenlandsk

aksent²⁹. Mange av beregningene som kommer fram nedenfor er gjort etter inndeling i de tre holdningsdimensjonene. I tillegg er beskrivelsene om norskhet fra kategori 4, *norsk/ikke-norsk* og *utlending/ikke-utlending* tatt med i analysene.

5.6.1 Forskningsspørsmål 1

Regnes en person som snakker norsk med aksent som mer norsk hvis vedkommende har et norsk utseende enn hvis vedkommende har et utenlandsk utseende?

Til analysene av dette forskningsspørsmålet er det tatt utgangspunkt i et gjennomsnitt for vurderingene av de to skalaene fra masketesten *norsk/ikke norsk* og *utlending/ikke utlending*, for å få en vurdering av hver stemmes ”norskhet”.

Resultater fra analysene³⁰ gir et klart signifikant resultat: Forskjellen er på godt over to standardavvik, med en $p = < 2.2e-16$, eller ≈ 0 . Verdiene som kommer fram i beregningene gjort i forbindelse med forskningsspørsmål 1 etterlater altså ingen tvil om at utseende er en signifikant faktor i vurderingene. Det er ingen av informantene som har vurdert personene med norsk utseende med punkt 1, og ingen som har vurdert personene med utenlandsk utseende til punkt 5 på skalaene *norsk/ikke-norsk* og *utenlandsk/ikke utlending* i masketesten³¹. Boksdiagrammene i diagram 2 viser informantenes vurdering av de fem stemmene med norsk utseende og de fem stemmene med utenlandsk utseende i masketesten.

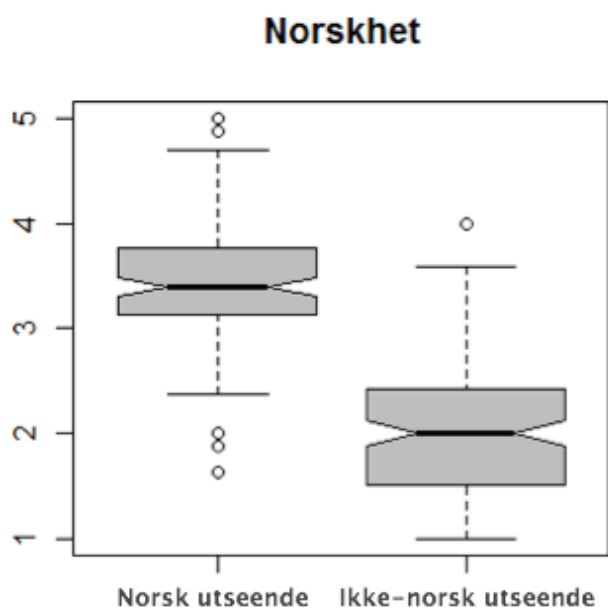
---

²⁹ Av praktiske årsaker ble jeg nødt til å bruke en stemme uten utenlandsk aksent (V2), da det ikke lot seg gjøre å finne kombinasjonen valdresdialekt/pakistansk aksent. Denne er holdt utenfor i alle forskningsspørsmålene som dreier seg om tale med utenlandsk aksent

³⁰ Gjort med ikke-parametrisk Wilcoxon-test

³¹ Utlending/ikke utlending er en av skalaene som er ”vendt” i analysene. Altså vil kryss i punkt 5 si ikke utlending.

Diagram 2: Norskhet vurdert etter utseende, masketest

(Jensen 2015)

Oppsummering av forskningsspørsmål 1

Svaret på om en person som snakker norsk med aksent regnes som mer norsk hvis vedkommende har et norsk utseende enn hvis vedkommende har et utenlandsk utseende, er et tydelig ja. Beregningene gjort i forbindelse med dette forskningsspørsmålet gir det tydeligst signifikante resultatet i hele analysen, på godt over to standardavvik. I kapittel 1.5.3 så vi at i de få språkholdningsstudiene som er gjort med kombinasjoner av stemmer og ansikter, er det utseende som gjør kraftigst utslag når bilde og stemme opptrer sammen som stimulus (jf. Rödin & Özcan 2011; Holmes, Murachver & Bayard 2001). Dette ser også ut til å gjelde i min undersøkelse.

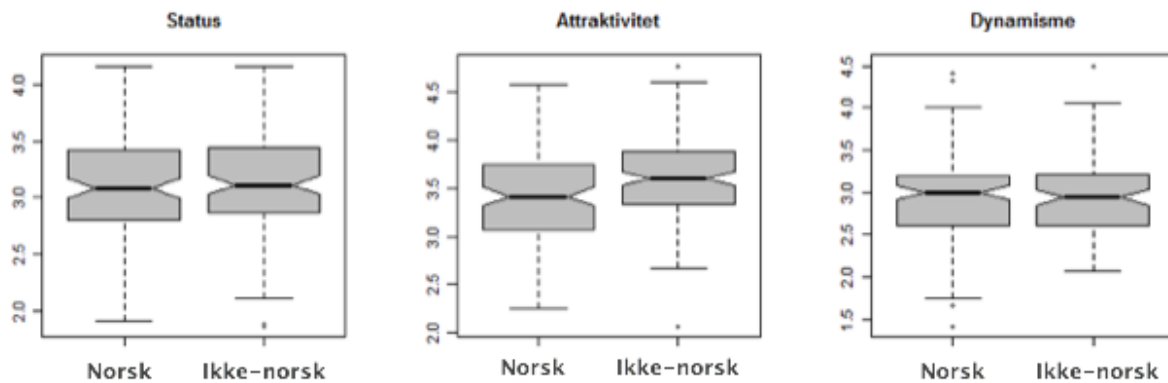
5.6.2 Forskningsspørsmål 2

Får en person som snakker norsk med aksent mer positive vurderinger hvis vedkommende har et norsk utseende enn hvis vedkommende har et utenlandsk utseende?

Det kommer ikke fram noen reelle forskjeller i vurderingene for henholdsvis *norsk* og *ikke-norsk* utseende knyttet til status/kompetanse (*intelligent, målrettet, selvstendig*) eller dynamismedimensjonene (*kul, kjedelig, selvsikker*). Det framgår forskjeller i attraktivitetsdimensjonen (*hyggelig, sosial, ærlig*). Her er dessuten forskjellene klart signifikante, i størrelsen et halvt standardavvik, som er en tydelig forskjell. I

boksdigrammene nedenfor (diagram 3) kommer noen tendenser fra beregningene for dette forskningsspørsmålet visuelt fram.

Diagram 3: Vurderinger av norsk/ikke-norsk utseende, masketest

(Jensen 2015)

Det kan kanskje virke overraskende at forskjellen i vurderingene i attraktivitetsdimensjonen går i favør av de med utenlandsk utseende. Man har imidlertid sett i tidligere studier at utenlandske gutter er attraktive for de norske jentene, særlig i de flerkulturelle områdene i Oslo. I UPUS-prosjektet (Utviklingsprosessar i urbane språkmiljø) (NTNU 2010) kunne man studere en innstilling som viste seg vanlig blant norske jenter: De utenlandske guttene har høy prestisje, også når det gjelder utseende, jf. for eksempel følgende utdrag fra en samtale som dreier seg om hvordan gutter bør se ut. Samtalen er mellom to norske jenter i Oslo:

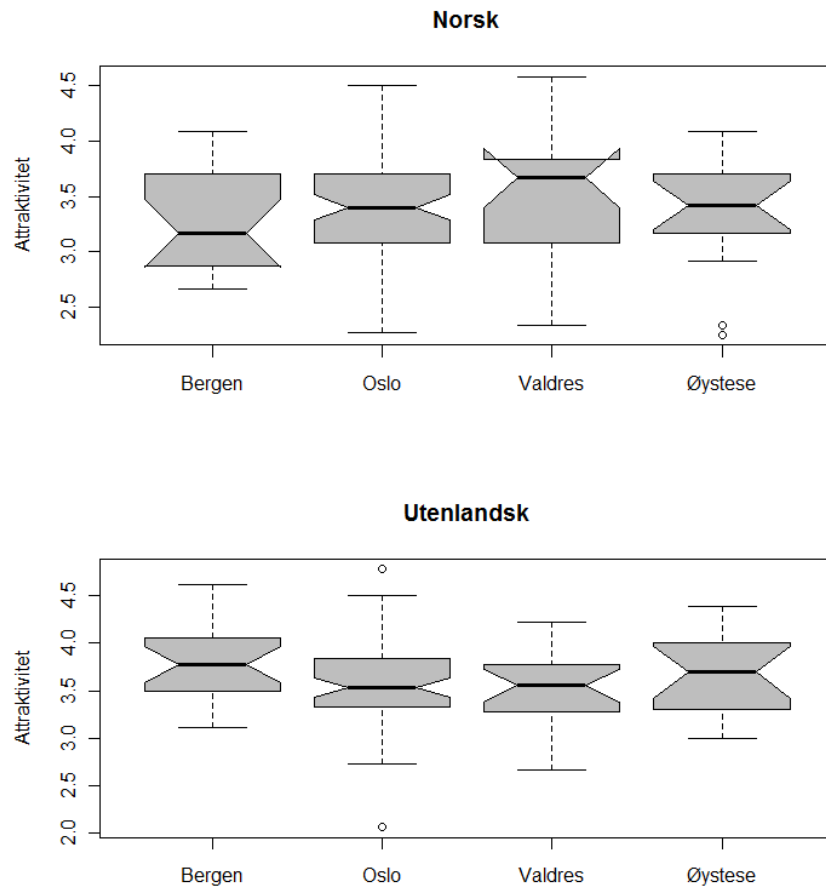
- 1 Kine: skal de være norske de må ha brune øyne og brunt hår
- 2 Linn: brune øyne og brunt hår?
- 3 Kine: mhm.
- 4 Line: det er så sjpa
- 5 Kine: jeg vet det (.) ellers de må være utlendinger

(Opsahl 2009: 148)

Denne innstillingen har jeg personlig observert som lærer på flerkulturelle osloskoler. De utenlandske guttene har en høy prestisje, og blir sett på som interessante og attraktive av de norske jentene.

På grunn av de overraskende resultatene knyttet til attraktivitetsvurderinger av personene i masketesten var det fornuftig å se på vurderingene i denne dimensjonen fordelt etter informantsted. Vurderingene kommer fram i diagram 4. Spesielt er det oslo- og bergensinformantene som gjør forskjellige vurderinger.

Diagram 4: Vurderinger i attraktivitetsdimensjonen fordelt etter informantsted, masketest

(Jensen 2015)

Det kan se ut som at vestlandsinformantene, og særlig informantene i Bergen, vurderer utenlandsk utseende høyt. Alle vurderingene ligger over punkt 3 (jf. de semantiske differensierings-skalaene brukt i testen). I vurderingen av norsk utseende er variasjonen større. Her er det informantene i Bergen og Valdres som peker seg ut, bergensinformantene i negativ og valdresinformantene i positiv retning.

Oppsummering av forskningsspørsmål 2

Det ble spurt om en person som snakker norsk med aksent får mer positive vurderinger hvis vedkommende har et norsk utseende enn hvis vedkommende har et utenlandsk utseende. Analysene av dette forskningsspørsmålet viser at det kun kommer fram noen reelle forskjeller i vurderingene for henholdsvis norsk og ikke-norsk utseende langs attraktivitetsdimensjonen (*hyggelig, sosial, ærlig*), hvor forskjellene går i favør av personene med utenlandsk utseende. Disse forskjellene er signifikante, i størrelsen et halvt standardavvik, som er en tydelig forskjell. Vi ser at unge over hele landet er generelt positive til utenlandsk utseende. Dette er i tråd med SSBs holdningsundersøkelser, som viser at yngre som gruppe er mer positive til innvandrere og innvandring. Alle ungdommene i denne undersøkelsen er stort sett like positive, men vestlendingene kanskje noe mer. SSB beskriver mer positive holdninger til innvandrere og innvandring jo mer tettbygd strøk en bor i (Blom 2014). I denne undersøkelsen synes det ingen forskjell i vurdering av personer med norsk eller utenlandsk utseende gjort av informanter i bygd og by. At forskjellen synes å ligge mellom østlands- og vestlandsinformantene, og at det er de sistnevnte som har mest positive holdninger til utenlandsk utseende kan henge sammen med at innvandring er større på Østlandet enn på Vestlandet (Stambøl 2013). Dette blir imidlertid bare spekulasjoner.

5.6.3 Forskningsspørsmål 3

Hvilke dialekter vurderes som mest "norske"?

Forskingsspørsmålet er delt i to når det behandles i analysene: a) *Vurderes de urbane eller de ikke-urbane dialektene som mest "norske"?* og b) *Vurderes oslodialekten eller de andre dialektene som mest "norske"?*

For disse analysene valgte jeg å avgrense vurderingen av norskhet til personene i masketesten med utenlandsk utseende. Dette ble gjort blant annet fordi forskjellen i vurderingen av *norsk-* og *ikke-norsk* utseende er såpass stor, som vi så i analysene av forskningsspørsmål 1 i kapittel 5.6.1.

Beregninger gjort med Wilcoxon-test viser at forskjellen i vurdering av norskhet er signifikant. De ikke-urbane dialektene regnes som signifikant mer norske enn de urbane³², men tester viser en *svært* signifikant³³ forskjell i vurderingen av norskhet mellom Oslo- og

---

³² De urbane dialektene: Middelerdi (1.91), standardavvik (0.61), De ikke-urbane dialektene: Middelerdi (2.24), standardavvik (1.15).

³³ Oslo-dialektene: Middelerdi (1.46), standardavvik (0.59), Ikke-Oslo-dialektene: Middelerdi (2.37), standardavvik (0.87)

ikke-Oslo-dialektene. Her er det ikke-Oslo-dialektene som vurderes som mest norske³⁴. Det er altså ikke nødvendigvis urbane-/ikke-urban dialekter som utgjør den store forskjellen her, men snarere hovedstadsmålet mot resten. Når informantsted tas med som en variabel i analysene kan det se ut til at det er bergens- og valdresdialektene som vurderes som mest norske. At hardangerdialekten vurderes som så lite norsk henger antakelig sammen med at dette er stemmen med kraftigst aksent.

Oppsummering av forskningsspørsmål 3

Her ble det spurt om hvilke dialekter vurderes som mest ”norske”. Analysene viser at av de urbane og de ikke-urbane dialektene, vurderes de ikke-urbane dialektene som mest norske. Denne forskjellen er signifikant. Av oslodialekten og de andre dialektene, er det ikke-Oslo-dialektene som vurderes som mest norske. Her er dessuten forskjellen *svært* signifikant. Vi ser altså at forskjellen i vurdering ikke først og fremst ligger mellom urbane og ikke-urbane dialekter, men mellom oslomålet og resten. Som det kom fram i kapittel 1.3.1, har bygd og bonde vært symboler på det ekte og opprinnelige norske etter unionsperioden med Danmark, og byens talemål ble bortprioritert i språkforskningen til fordel for ”de fullkomne dialektene som en først og fremst fant i norske fjell og daler” (jf. Mæhlum & Røyneland 2011). At oslomålet vurderes ned i forhold til de regionale dialektene er i tråd med den norske språkhistorien, og hvordan oslomålet tradisjonelt har blitt sett på som både vulgært og unorsk, jf. for eksempel Knud Knudsen (1926): ”bymålene [blir] klemt i stykker mellom fjelldialekter og skriftspråk [...] de er ikke ’rene’, men ’fordærvet’, ja, den sproglige fordervelses smittekilder; og de er snarere fordervet *dansk* enn fordervet *norsk*” (sitert i Mæhlum & Røyneland 2011: 72). I vårt materiale kan det se ut som at det fortsatt gjøres en nedvurdering av hovedstadsmålet, og at en ideologi om regionale dialekter som det norske fortsatt sitter i forestillingene, også til unge nordmenn. Alle de regionale dialektene som var representert i min undersøkelse skårer høyere enn oslomålet på norskhetsskalaen.

Med tanke på den høye andelen minoritetsspråklige informanter i utvalget (27 % oppgir at de har gått på en veldig flerkulturell grunnskole, 21 % oppgir at de enten snakker bare norsk eller norsk og et annet språk hjemme), kan det imidlertid synes som et paradoks at oslomålet vurderes såpass mye lavere enn ikke-Oslo-dialektene som det gjør. Samtidig er det i Oslo det er mest innvandring (32 % jf. SSB 2015), og den prototypiske ”innvandrer-dialekten” er oslomål: De fleste med innvandrerbakgrunn i Norge snakker en

---

³⁴ Diagram som presenterer forskjell i vurdering av norskhet mellom de urbane og de ikke-urbane dialektene, og mellom Oslo- og ikke-Oslo-dialektene kan studeres i vedlegg 14

variant av osломål – uten aksent, med aksent eller multietnolektisk. Osломålet er den enkeltdialekten i Norge som har flest utenlandske talere. At dette er den ”innvandrer-dialekten” informantene *hører mest* kan være en forklaring på skillet mellom Oslo- og ikke-Oslo-dialektene når det gjelder vurdering av norskhet.

5.6.4 Forskningsspørsmål 4

Hvilke dialekter vurderes mest positivt?

I analysene ble dette forskningsspørsmålet delt inn i to ulike spørsmål: a) *Vurderes de urbane eller de ikke-urbane dialektene mest positivt?* og b) *Vurderes oslodialekten eller de andre dialektene mest positivt?*

I analysene av forskningsspørsmål 3 og 4 er det ikke tatt hensyn til utseende som en egen variabel, for å gjøre beregningene mer håndterbare. Det skal understrekes at informantene har vurdert utseende og stemmer etter et samlet inntrykk, og at vi må ha i bakhodet at utseendet spiller en vesentlig rolle i de vurderingene som blir presentert nedover (jf. resultatene fra forskningsspørsmål 1).

Holdningene til de ulike dialektene er analysert i lys av de tre dimensjonene status/kompetanse, attraktivitet og dynamisme. Jeg vil understreke at det som kommer fram i avsnittene nedover er en del av en eksplorerende undersøkelse, og at det vil legges mer vekt på tendenser til mønstre enn på p-verdier og signifikans. Slik dokumentasjon vil imidlertid være nødvendig å gjøre for å regne funnene fra min undersøkelse som gyldige resultater eller konklusjoner.

Forskjeller i status og kompetanse mellom urbane og ikke-urbane dialekter

Denne dimensjonen inkluderer egenskapene *intelligent*, *målrettet* og *selvstendig*. Det er ingen forskjeller mellom urbane og ikke-urbane dialekter, eller mellom oslodialekten og resten av dialektene langs denne dimensjonen³⁵. Når informantsted tas med som variabel, kan det imidlertid synes å være noen forskjeller i hvordan Oslo- og ikke-Oslo-dialektene vurderes. Da kan vi se at informantene på Vestlandet (Bergen og Hardanger) vurderer oslodialekten høyere enn det informantene på Østlandet (Oslo og Valdres) gjør. Det kan også se ut til at bergens- og hardangerinformantene er de som vurderer oslodialekten høyere enn ikke-Oslo-dialektene med hensyn til status og kompetanse. At hovedstadsdialekter skårer høyt på status

---

³⁵ Målt med ikke-parametrisk Wilcoxon-test for ikke-normalfordelt materiale (jf. kapittel 5.3.2)

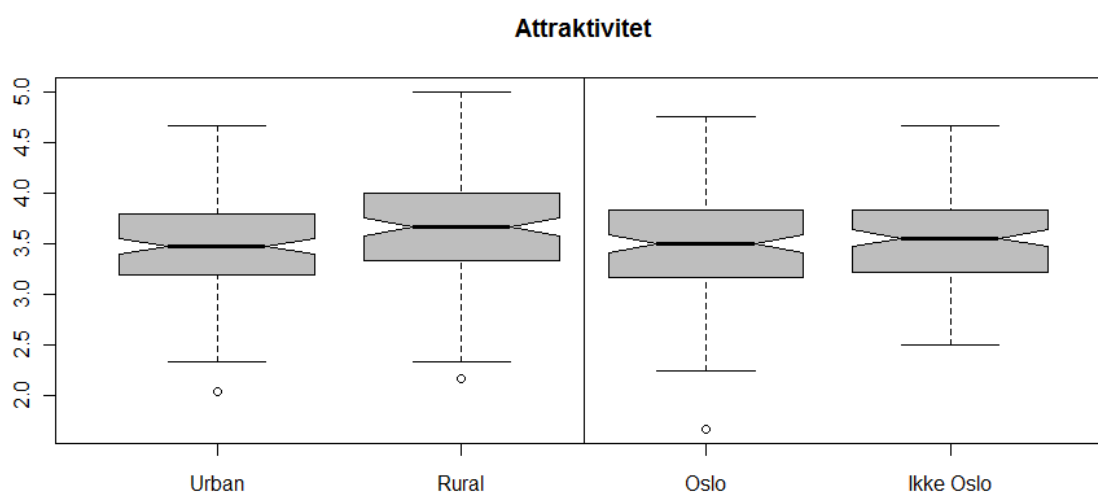

stemmer godt overens med det som har kommet fram i blant annet danske studier (jf. Kristiansen 1991).

Forskjeller i attraktivitet mellom urbane og ikke-urbane dialekter

Denne dimensjonen inkluderer beskrivelsene *hyggelig*, *sosial* og *ærlig*. I denne dimensjonen kommer det fram tydeligere forskjeller enn det vi så i status- og kompetansedimensjonen (se diagram 5 nedenfor). Wilcoxon-test viser at det er signifikante forskjeller mellom hvordan de urbane og de ikke-urbane dialektene vurderes. De ikke-urbane dialektene blir vurdert signifikant mer positivt langs attraktivitetsskalaen enn de urbane. Oslodialekten vurderes litt lavere enn ikke-Oslo-dialektene, men her er ikke forskjellen signifikant. Når informantsted legges til som variabel, er det som er mest interessant at selv osloinformantene vurderer oslostemmene som mindre attraktive enn stemmene med ikke-Oslo-dialekt³⁶.

Diagram 5: Forskjell i attraktivitet, urbane/ikke-urbane dialekter, masketest

(Jensen 2015)

Også langs denne dimensjonen er det en del forskjeller i vurderingen gjort av Oslo og ikke-Oslo-dialektene på de ulike informantstedene. Vi kan se at bergensinformantene vurderer oslodialekten høyere enn de vurderer de andre dialektene. Det samme gjør informantene i Hardanger, mens valdresinformantene vurderer oslodialekten noe lavere enn de andre. Analysene av dette forskningsspørsmålet stemmer godt overens med det som er funnet i

³⁶ Dette kan studeres nærmere i vedlegg 15

andre studier om at regionale dialekter blir sett på som mer sympatisk enn hovedstadsdialekten (jf. Omdal 1978; Strømsodd 1979; Mæhlum 2003).

Det er et klassisk mønster at folk har et ambivalent forhold til hovedstaden (og nærmeste storby) i et land. I 2014 ble lytterne til NRK P3 oppfordret til å kåre Norges verste dialekt. Her ble oslodialekten kåret til den styggeste i landet (Danielsen 2014). I kommentarfeltet knyttet til kåringen kan vi lese kommentarer som ”Småligheten og misunnelsen fra resten av landet rammer Oslo gang på gang hver gang det er snakk om å vurdere noe som helst”. Kåringer som dette kan, på samme måte som vurderingen gjort av informantene i min undersøkelse, være et utslag av et ”hovedstadskompleks”, og en innstilling om at det er greit å rakke ned på hovedstaden. Konkurransen med byen og følelsen av å bli sett ned på av byungdom kan tenkes å ligge bak vurderingene gjort av våre informanter. Det interessante med mine funn er at selv osloundommene vurderer oslomålet lavere. Der passer ikke forklaringen med hovedstadskomplekset, men når det gjelder informantene *utenfor* oslo, kan dette ligge under.

Forskjeller i dynamisme mellom urbane og ikke-urbane dialekter

Denne dimensjonen inkluderer beskrivelsene *kul*, *(ikke-)kjedelig* og *selvsikker*. Her er det beregnet en sterk signifikant forskjell³⁷ i vurderingene mellom urbane og ikke-urbane dialekter, mens det ikke er noen signifikant forskjell mellom vurderingene av Oslo- og ikke-Oslo-dialektene³⁸. At det er så sterk signifikans i den ene analysen og ingen signifikans i den andre, er et overraskende funn.

Det ser ut til at bergensdialekten får de høyeste dynamismevurderingene, og at det er disse vurderingene som antakelig gjør at de urbane dialektene regnes som mer dynamiske (*kule*, *(ikke-)kjedelige* og *selvsikre*) enn de ikke-urbane. Tar vi med informantsted som en variabel i analysene, ser det ikke ut til at informantene på hvert sted gjør spesielt forskjellige vurderinger av oslodialekten og resten av dialektene.

Oppsummering av forskningsspørsmål 4

Her ble det spurt om hvilke dialekter som vurderes mest positivt. Analysene viser at oslomålet skårer marginalt høyest på status (dette skriver seg først og fremst fra vestlendingene). De ikke-urbane dialektene vurderes som de klart mest attraktive, og bergensdialekten som mest dynamisk. At oslomålet skårer høyest på status er som forventet

---

³⁷ P = 1.178e-05

³⁸ Se vedlegg 16

jf. det som er funnet i tidligere studier om prestisjevurdering av hovedstadsdialekter (jf. studiene i Danmark og Sandøy m.fl.). At de ikke-urbane dialektene vurderes som de mest *attraktive* er også som forventet. I kapittel 4.3.10 så vi at dialekter gjerne signaliserer vennlighet eller tillit (jf. Sandøy 2000; Mæhlum 2007). I analysene av forskningsspørsmål 3 kom det fram at det er disse dialektene som vurderes som mest norske, og man kan tenke seg at stemmene med kombinasjonen utenlandsk aksent og ikke-urbane dialekter framstår som hyggelige, koselige og ufarlige, og at regionale dialekter på et vis opphever ikke-norskheten som ligger i den utenlandske aksenten fordi de gjerne assosieres med disse egenskapene (jf. Gusland (2013) om dialektbruk i reklame). Bergensdialekten regnes som mer dynamisk enn de andre dialektene. Dette er kanskje ikke et ventet funn, men det stemmer med stereotypien om bergensfolk som selvsikre, høylytte og energiske. Generelt stemmer alle disse funnene med stereotypier som er etablerte i det norske språksamfunnet. At disse stereotypiene skinner gjennom selv når alle stemmene har utenlandsk aksent, er interessant. Den største forskjellen ligger i attraktivitetsdimensjonen. Her blir de ikke-urbane dialektene vurdert signifikant mer positivt enn de urbane.

5.6.5 Forskningsspørsmål 5

Hvilke felles bakgrunnsvariabler kan man finne hos de som viser en høy toleranse for språklig variasjon?

I analysene av dette forskningsspørsmålet har jeg beregnet sammenhenger mellom noen av bakgrunnsvariablene og tre av holdningskategoriene fra spørreskjemaet (se tabell 5.3 nedenfor). Jeg har samlet alle påstandene om utenlandsk aksent i en utvidet kategori 1. Kategori 2 inneholder dermed kun påstander knyttet til dialekt og dialektbruk i beregningene av dette forskningsspørsmålet (jf. kapittel 5.5.1). (se tabell 5.3). Det er tatt utgangspunkt i et gjennomsnitt for hver av disse holdningskategoriene når sammenlikningene er gjort.

Tabell 5.3 Bakgrunnsvariabler og holdningskategorier, spørreskjema

Bakgrunnsvariabler	Holdningskategorier
Kjønn	K1+: Holdninger til utenlandsk aksent K2-: Holdninger til den norske talemålsvariasjonen K4: Holdninger til innvandring
Informantsted: Urban/ikke-urban	
Hvordan vil du beskrive grunnskolen som du gikk på?	
Hvilket språk snakker du hjemme?	
I oppveksten hørte jeg andre språk enn norsk rundt meg	
I oppveksten hørte jeg andre dialekter enn min egen rundt meg	
I oppveksten hørte jeg norsk med utenlandsk aksent rundt meg	
I oppveksten hadde jeg kontakt med personer med annen bakgrunn enn norsk	

Kjønn og urbanitet

Det var 53 % gutter og 47 % jenter som gjennomførte spørreskjemadelen av undersøkelsen. Jeg har sett på hvordan holdninger til henholdsvis innvandring, utenlandsk aksent og dialekt fordeler seg på gutter og jenter i materialet fra spørreskjemaet. Det kan se ut som at jentene har mer positive holdninger til innvandring. 78 % av dem har rapportert middels til høy toleranse for innvandring, mot guttenes 69 %. Dette er stemmer overens med hva SSB (2014) har funnet i den norske befolkningens holdninger til innvandring, om at kvinner i mange tilfeller er mer liberale enn menn. Jentene har mer positive holdninger enn guttene også når det gjelder både dialekt og utenlandsk aksent. 87 % av jentene rapporterer middels til høy toleranse for dialekt, mot guttenes 83 %. Generelt ligger alle holdningene, og spesielt holdningene til innvandring, på et høyt nivå. Det er et gledelig funn.

Når variabelen urban/ikke-urban legges til, ser vi at jentene ved de ikke-urbane informantstedene skiller seg svært tydelig ut i positiv retning når det gjelder holdningene til dialekt og dialektbruk. 95 % av jentene ved de ikke-urbane skolene har rapportert middels til høy toleranse for dialekt. Til sammenlikning har 83 % av jentene ved de urbane skolene svart det samme. Blant guttene ser vi den samme tendensen, men det er ikke et like stort skille mellom urban og ikke-urban her: 85 % av guttene ved de ikke-urbane skolene har rapportert middels til høy toleranse for dialekt og dialektbruk, mot 83 % av guttene ved de urbane skolene.

Holdninger til innvandring sammenliknet med flere bakgrunnsvariabler

73 % av informantene rapporterer middels til høy toleranse for innvandring. Studier har vist en sammenheng mellom ung alder og positive holdninger til innvandring og innvandrere (jf. SSB 2014). Det stemmer godt overens med funnene i denne undersøkelsen, der informantgruppen er elever ved videregående skole. Av informantene som rapporterer middels til høy toleranse for innvandring, er det ingen bakgrunnsfaktorer som peker seg ut som spesielt tydelige. 42 % rapporterer at de anser grunnskolen de gikk på som litt eller veldig flerkulturell. Tallet er ikke spesielt høyt, og vi kan se at å ha gått på en litt eller flerkulturell grunnskole spiller tydeligere inn på holdningene til utenlandsk aksent: 68 % av informantene som rapporterer middels til høy toleranse for utenlandsk aksent, gikk på det som de anser som en litt eller veldig flerkulturell grunnskole. Av informantene som har rapportert middels til høy toleranse for innvandring, oppgir 90 % også en middels til høy toleranse for dialekter og dialektbruk. Dette kan betraktes som et overraskende funn, men peker samtidig på en sammenheng mellom toleranse for tradisjonelt og toleranse for moderne norsk mangfold.

Av informantene som rapporterer middels til høy toleranse for utenlandsk aksent, er det 48 % som oppgir å ha hørt andre dialekter enn sin egen rundt seg i oppveksten. Dette peker ikke på noen spesielt sterk sammenheng mellom egen erfaring med dialekt og holdninger til utenlandsk aksent. Det er 68 % av informantene som rapporterer middels til høy toleranse for utenlandsk aksent som oppgir at de gikk på en litt eller veldig flerkulturell skole. 39 % oppgir daglig eller ofte utenlandsk aksent rundt seg i oppveksten og 56 % daglig eller ofte kontakt med personer med annen bakgrunn enn norsk rundt seg i oppveksten. *Kontakthypotesen* (jf. SSB 2014) peker på hvordan kontakt bryter med fordommer, blant annet til innvandring. Det kan virke som at kontakt med aksentpreget norsk og flerspråklige personer spiller en rolle for vurdering av utenlandsk aksent slik det kommer fram av dette materialet.

Oppsummering av forskningsspørsmål 5

I dette forskningsspørsmålet ble det spurt om hvilke felles bakgrunnsvariabler man kan finne hos de som viser en høy toleranse for språklig variasjon. Av hele informantutvalget rapporterer 73 % av informantene middels til høy toleranse for innvandring. Dette er i tråd med hva SSB har avdekket, om at unge som gruppe, generelt har positive holdninger til temaet. Det kommer fram en tendens til at jentene har noe mer positive holdninger enn guttene både når det gjelder innvandring, dialekt og utenlandsk aksent. Dette stemmer godt

overens med tidligere studier som har vist at jenter blant annet er mer liberale til innvandring (SSB 2014). Generelt ligger alle holdningene, og spesielt holdningene til innvandring, på et høyt nivå. Jentene ved de ikke-urbane informantskolene skiller seg tydelig ut i positiv retning når det gjelder holdninger til dialekt og dialektbruk: 95 % av disse jentene har rapportert middels til høy toleranse for dialekt. Hele 90 % av informantene som har rapportert middels til høy toleranse for innvandring, oppgir også en middels til høy toleranse for dialekter og dialektbruk. Dette kan betraktes som et overraskende funn, men peker samtidig på en sammenheng mellom ulike typer mangfold. Det kan synes en viss sammenheng mellom informantene som rapporterer middels til høy toleranse for utenlandsk aksent, og de egne erfaringene deres med flerkulturelle områder og flerspråklige personer. Blant annet rapporterer 68 % av disse at de gikk på en litt eller veldig flerkulturell skole. Dette stemmer med Kontakthypotesen (McLaren 2003), og viser at personlig kontakt med ulike varieteter av norsk, gjør deg mer tolerant for det samme.

5.6.6 Forskningsspørsmål 6

Er det noen sammenheng mellom toleranse for dialekter og toleranse for utenlandsk aksent i dette materialet?

I korrelasjonsanalysene i kapittel 5.5.1 så vi at kategori 2 fra spørreskjemaet (holdninger til den norske talemålsvariasjonen) inneholder både påstander knyttet til dialekter og påstander knyttet til utenlandsk aksent. Informantene ser ut til å skille mellom de to disse to typene talemålsvariasjon, og beregninger viser at kategorien antakelig burde ha vært delt i to: *holdninger til dialekter* og *holdninger til utenlandske aksenter*. At disse to gruppene holdninger ikke korrelerer godt med hverandre, belyser forskningsspørsmål 2, om det er noen sammenheng mellom toleranse for dialekter og for toleranse for utenlandsk aksent i dette materialet. Korrelasjonsanalysen for kategorien tyder på at det ikke er noen sammenheng.

Nedover vil jeg presentere noen beregninger for hvordan holdninger til dialekter og holdninger til utenlandsk aksent fordeler seg på informantene, og se etter noen tendenser til hvilken toleranse som er høyest. For å sammenlikne dette har jeg tatt utgangspunkt inndelingen som kom fram i kapittel 5.6.5, der kategori 1 er utvidet til å gjelde alle påstandene om utenlandsk aksent fra hele spørreskjemaet. Påstandene knyttet til beregningen av forskningsspørsmål 6 er presentert i tabell 5.4.

Tabell 5.4 Holdninger til dialekter og utenlandsk aksent, spørreskjema

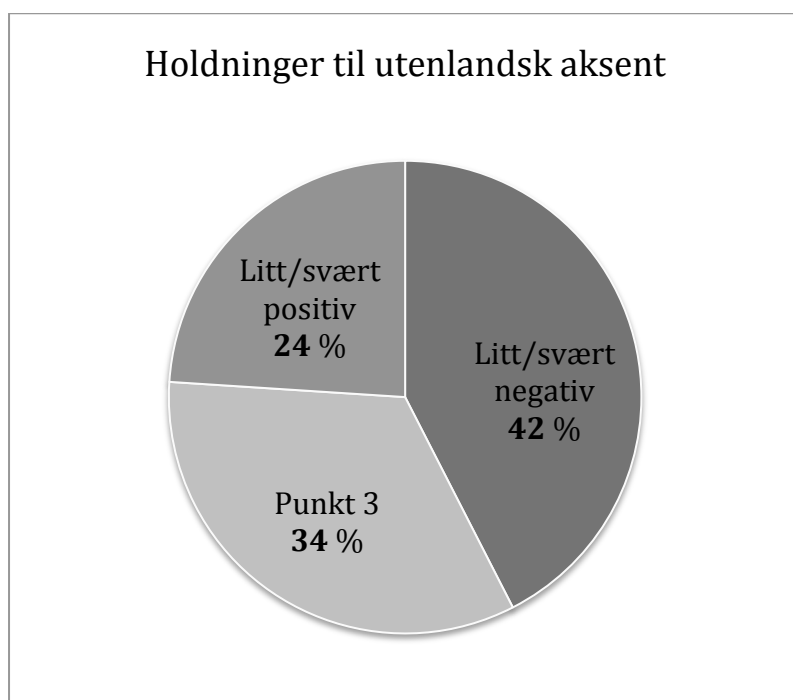
Holdninger til dialekter	Holdninger til utenlandsk aksent
Det er positivt at personer i viktige stillinger snakker dialekt	En person som snakker norsk med utenlandsk aksent, bør ikke undervise norske elever
Det er problematisk at det er så mange dialekter i Norge	En person som snakker norsk med utenlandsk aksent, bør ikke være norsklærer
Personer i viktige stillinger bør snakke bokmål	En person som jobber som lærer, bør få hjelp til å bli kvitt aksenten sin
Det er bare positivt at vi har så mange dialekter i Norge	En person kan godt jobbe som norsklærer, selv om han eller hun snakker norsk med utenlandsk aksent
	Lærere bør snakke uten utenlandsk aksent
	Skolen bør sørge for å lære innvandrerbarn norsk som er aksentfri
	Det å snakke norsk med utenlandsk aksent, bør regnes som en variant av norsk.
	En person som snakker norsk med utenlandsk aksent, snakker ikke godt norsk

Jeg har deretter beregnet gjennomsnittlig toleranse for påstandene som dreier seg om dialekt, og for påstandene som dreier seg om utenlandsk aksent. Beregningene kommer fram i diagram 6 og 7 nedenfor. Holdningene presenteres her med utgangspunkt i fempunkts Likertskalaen som informantene forholdt seg til i spørreskjemaet, og fordeler seg på en skala fra 1 til 5, der 5 representerer de mest positive holdningene (jf. kapittel 5.2).

Diagram 6: Holdninger til dialekter og dialektbruk, spørreskjema

Diagram 7: Holdninger til utenlandsk aksent, spørreskjema

Diagrammene viser at det er 41 % av informantene som er litt eller svært positive til dialekt og dialektbruk i Norge, mens 24 % er litt eller svært positive til utenlandsk aksent. I disse

beregningene er *punkt 3* isolert. Tvetydigheten som kan ligge i dette punktet (jf. kapittel 4.3.10) gjør at vi ikke kan vite om punktet gjenspeiler en middels høy holdning, eller om det signaliserer en nøytral holdning eller likegyldighet til påstanden (jf. Garrett 2010). Hvis vi inkluderer punkt 3 i beregningene, ser vi at prosentandelen av informantene som har holdninger fra middels og opp, blir 85 % for dialekt og dialektbruk, og 58 % for utenlandsk aksent. Da opererer vi altså med helt andre holdningstall, som viser betydelig mer positive holdninger enn de første beregningene. Dette blir et tolkningsspørsmål i en kvanitativ studie, og bør følges opp mer kvantitativ for sterkere konklusjoner. Det kan likevel se ut som at de siste beregningene stemmer bedre overens med det som er kommet fram gjennom tidligere studier av holdninger til dialekter i Norge. Nedover vil jeg derfor presentere tall med utgangspunkt i beregninger som regner punkt 3 som en *middels høy*.

I kapittel 5.5.1 kom det fram at informantene vurderer de to påstandene om utenlandsk aksent ulikt fra hverandre, i tillegg til at de vurderer dem ulikt fra påstandene om dialekter. Påstandene skiller seg innholdsmessig fra hverandre i den forstand at påstand 30 dreier seg om en vurdering av *varietetet* aksentpreget norsk (*Det å snakke norsk med utenlandsk aksent, bør regnes som en variant av norsk*), mens påstand 31 dreier seg om *personer* som snakker med denne varietetet (*En person som snakker norsk med utenlandsk aksent, snakker ikke godt norsk*). Her går det altså et skille mellom struktur og person. Gjennomsnittsberegninger for holdninger til disse to påstandene viser at informantene ikke vurderer aksent som spesielt god norsk på varietetsnivå. Det er 24 % som er litt eller svært positive til denne påstanden (51 % hvis vi inkluderer punkt 3), men at de ikke vil si at en person som snakker med en slik varietet ikke snakker godt norsk. 40 % er uenige i den siste påstanden (68 % hvis vi inkluderer punkt 3). Det kommer altså fram en forskjell i hvordan informantene vurderer varieteter og hvordan de vurderer personer, og at informantene er mye mer positive til personer.

For å se om det er noen sammenheng mellom informantenes holdninger til dialekt og holdningene deres til utenlandsk aksent, har jeg sammenliknet gjennomsnittsverdiene for de to holdningskategoriene. 124 av informantene er middels til svært *positive* til dialekt og dialektbruk. Av disse er 53% middels til svært positive til utenlandsk aksent. Av de 22 personene som er litt eller svært *negative* til dialekt og dialektbruk, er 59 % litt eller svært negative til utenlandsk aksent. Når de samme beregningene gjøres *uten* punkt 3, ser tallene litt annerledes ut. Bare 29 % av de som er litt eller svært positive til dialekt og dialektbruk, er litt eller svært positive til utenlandsk aksent. Her synes altså sammenhengen å være betydelig svakere.

Oppsummering av forskningsspørsmål 6

I forskningsspørsmål 6 spurte jeg om det er noen sammenheng mellom toleranse for dialekter og toleranse for utenlandsk aksent i dette materialet. Det viser seg å gjøre store utslag for beregningene om man anser *punkt 3* på holdningsskalaene i undersøkelsen som et nøytralt eller likegyldig alternativ, eller om man anser det som en middels høy holdning. Ved å forholde seg til den siste måten å tolke avkrysningen på, synes beregningene gjort av dette materialet å stemme godt overens med det som har kommet fram i tidligere undersøkelser. Kulbrandstad (2008) fant svært positive holdninger til dialekter og dialektbruk blant studentene på lærerutdanningene, og NRK (2009, 2012, 2014) har funnet svært positive holdninger til det samme blant den norske befolkningen mer generelt. I dette materialet er det 85 % som oppgir middels til høye holdninger til dialekter og dialektbruk (når punkt 3 regnes som en middels høy holdning). I mitt materiale uttrykker 58 % at de er middels til svært positive til utenlandsk aksent. Dette gjenspeiler fortsatt relativt positive holdninger, og dessuten noe mindre positive holdninger enn til dialekt og dialektbruk. De samme tendensene som både Kulbrandstad (2008) og NRK (2009) har funnet tidligere.

Man bør være forsiktig med å trekke konklusjoner basert på prosenttall for gjennomsnittsvurderinger. Det kan imidlertid se ut som at informantene i denne undersøkelsen generelt er positive til talemålsvariasjonen i Norge, og da spesielt til de innenlandske varietetene.

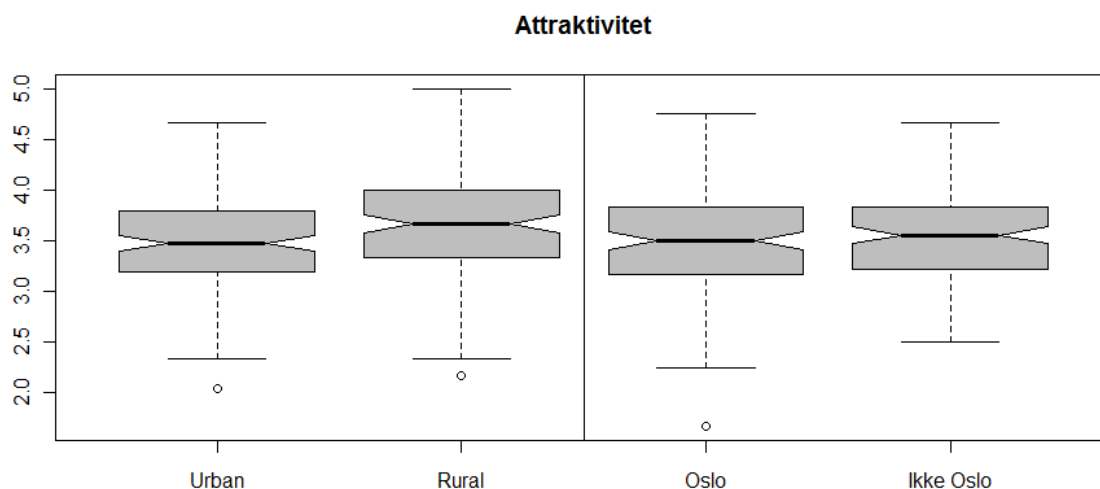
5.6.7 Forskningsspørsmål 7

Er det noen sammenheng mellom registrerte og rapporterte holdninger til dialekter og utenlandsk aksent?

For dette forskningsspørsmålet er det ikke gjort noen statistiske analyser, og jeg vil vise noen beregninger og sammenlikninger på et overordnet nivå.

Analysene fra masketesten viser at det er de ikke-urbane dialektene som blir sett på som mest attraktive (mer attraktive enn både de urbane dialektene og enn oslodialekten) (jf. forskningsspørsmål 4). Det er altså ikke oslomålet som vurderes høyest av informantene, men de regionale dialektene. Vi kan se i diagram 8 at informantene plasserer seg gjennomgående fra 3 og oppover på holdningsskalaen.

Diagram 8: Forskjeller i attraktivitet mellom urbane og ikke-urbane dialekter, masketest

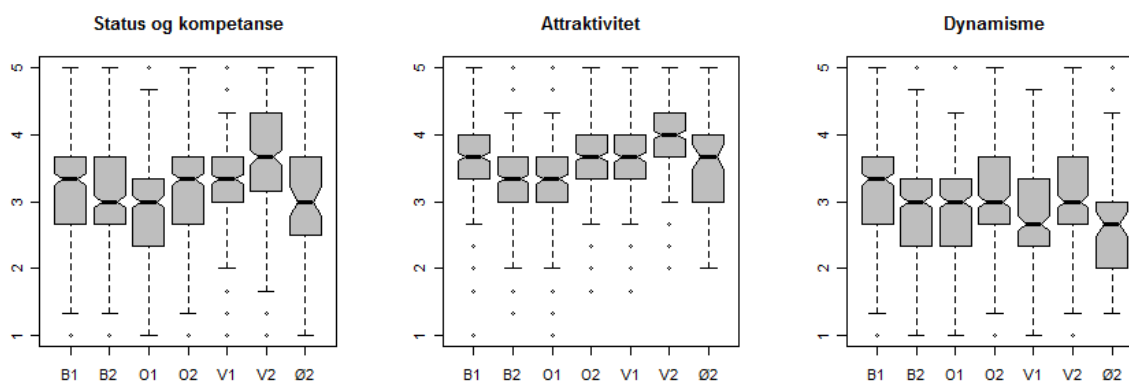

(Jensen 2015)

Analysene fra de registrerte holdningene i masketesten viser også generelt positive holdninger til lett aksentpreget norsk. Vi så at informantene, som gruppe, gjennomgående ligger på 3 og oppover på holdningsskalaen innenfor alle de tre dimensjonene uavhengig av hvilken dialekt de har vurdert. Diagram 9 nedenfor viser variasjonen i de tre dimensjonene for alle stemmene som ble presentert for informantene i masketesten (B1 = bergensstemme 1 osv, jf. oversikten i kapittel 4.3.3.)³⁹. V2 er valdresstemmen uten aksent. Det kommer tydelig fram at denne stemmen gjennomgående vurderes høyest. H2 (Hardanger) er den stemmen med tydeligst aksent. Den kommer gjennomgående lavest ut i masketestvurderingene. Ellers kommer det fram av diagrammet at holdningene hele veien ligger på nivå 3 og oppover, som reflekterer litt eller helt positiv til påstanden (jf. den fempunktts semantiske differensierings-skalaen brukt i masketesten). Oppsummert er mønsteret som kommer fram i masketesten at stemmen uten aksent blir vurdert mest positiv, og jo kraftigere aksent, jo lavere vurderinger. En relativt lett aksent, slik som det er på bergens- og oslostemmen, og den ene valdresstemmen i denne testen, har informantene middels til høy toleranse for.

³⁹ Avhengig av informantsted var det enten hardanger- eller valdresdialekten som ble brukt i masketesten

Diagram 9: Vurdering av stemmer, masketest

(Jensen 2015)

I spørreskjemaet avdekkes informantenes registrerte holdninger til dialekt og aksentpreget norsk. Som det kom fram i kapittel 5.6. er informantene generelt svært positive til dialekter og dialektbruk. 85 % av informantene er middels til svært positive til dialekter og dialektbruk. Også beregningene for utenlandsk aksent viser at informantene er generelt positive. 58 % er middels til svært positive til utenlandsk aksent.

Sammenlikner vi de holdningene som kommer fram med den direkte spørreskjemaetoden og den direkte masketestmetoden, ser vi at det er et relativt godt samsvar både når det gjelder holdninger til dialekter og når det gjelder holdninger til utenlandsk aksent. I masketesten kan vi se at informantene stort sett plasserer seg i den delen av holdningsskalaen som representerer litt eller svært positiv til påstandene om dialekter. I spørreskjemaet plasserer 50 % av informantene seg i det samme sjiktet. Det er altså ingen kontrast mellom holdningene som er registrert i masketesten og holdningene som er rapportert i spørreskjemaet. Det samme ser vi når det gjelder holdningene til utenlandsk aksent. Informantene plasserer seg fra 3 og oppover på holdningsskalaen i masketesten, som er noe lavere enn til dialektene. Beregninger gjort av besvarelsene fra spørreskjemaet viser at det er 58 % av informantene som plasserer seg i dette sjiktet⁴⁰. Heller ikke her kommer det fram noen kontrast mellom de ubevisste og de bevisste holdningene.

Oppsummert viser holdningene som er rapportert i spørreskjemaet at informantene stort sett er positive til dialekter og utenlandske aksenter. Beregningene fra spørreskjemaet

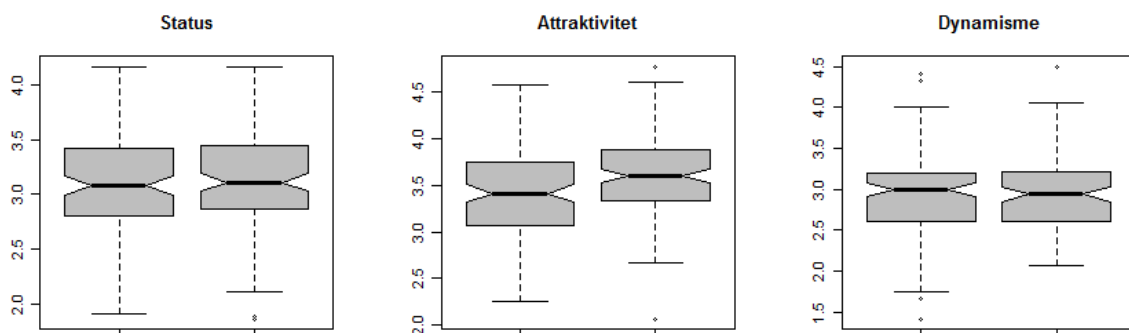
⁴⁰ Antall informanter som har gjennomført masketesten: 145. Antall informanter som har gjennomført spørreskjemaet: 147 (jf. kapittel 4.3.9)

viser særlig positive holdninger til dialekt og dialektbruk. Masketesten står ikke i kontrast til dette, men bekrefter snarere de rapporterte holdningene. I denne blir ikke-Oslo-dialektene og de ikke-urbane dialektene vurdert positivt, særlig langs attraktivitets og dynamismeskalaen. På et overordnet nivå er det altså en god sammenheng mellom registrerte og rapporterte holdninger til dialekter og utenlandsk aksent i dette materialet.

Utenlandsk utseende fra masketesten sammenliknet med holdninger til innvandring fra spørreskjemaet

Holdningskategori 4 i spørreskjemaet dreier seg om holdninger til innvandring i Norge. Det som kommer fram av rapporterte holdninger i denne kategorien, kan sees i sammenheng med hvordan informantene vurderte de utenlandske ansiktene i masketesten, fordi sistnevnte vil si noe om deres ubevisste holdning til innvandrere. I masketesten blir personene med utenlandsk utseende vurdert mer positivt enn de med norsk utseende, og da særlig langs attraktivitetsdimensjonen, hvor holdningene plasserer seg fra godt over 3 og oppover (jf. den fempunkts semantiske differensieringsskalaen brukt i masketesten) (se diagram 10 nedenfor). Fordi masketesten måler informantenes ubevisste holdninger, er dette i seg selv et interessant funn. Spørsmålet er om dette reflekteres i de rapporterte holdningene til informantene, der vi spør direkte etter holdninger til innvandring.

Diagram 10: Norsk/ikke-norsk utseende, masketest

Norsk utseende til venstre, utenlandsk utseende til høyre.

(Jensen 2015)

Tabell 5.5 viser gjennomsnittsberegning for holdningskategori 4: Holdninger til innvandring.

Tabell 5.5 Gjennomsnitt for holdninger til innvandring, spørreskjema

	Når folk fra andre land flytter inn i en by eller bygd, er det positivt for lokalsamfunnet	Innvandring utgjør en trussel mot norsk kultur	Jeg kunne tenke meg å bosette meg i flerkulturelle områder i Norge i fremtiden
Gjennomsnittsvurering	3.7	3.4	3.1

Vi kan se at holdningene fra spørreskjemaet stemmer overens med holdningene fra masketesten. I spørreskjemaet ligger snittverdiene for holdninger til innvandring fra 3 og oppover, og vi kan se en sammenheng mellom rapporterte og registrerte holdninger, også her. I masketesten blir personene med utenlandsk utseende vurdert mer positivt enn de med norsk utseende, og da særlig langs attraktivitetsdimensjonen, hvor holdningene plasserer seg fra godt over 3 og oppover.

Oppsummering av forskningsspørsmål 7

I forskningsspørsmål 7 spør jeg om det er noen sammenheng mellom registrerte og rapporterte holdninger til dialekter og utenlandsk aksent i dette materialet. Ut fra beregningene ser vi tydelige sammenhenger mellom registrerte og rapporterte holdninger både til dialekter og til utenlandsk aksent. I tillegg kan vi se en tydelig sammenheng mellom holdningene til innvandring indirekte avdekket i masketesten og direkte rapportert i spørreskjemaet. At det er såpass sterke sammenhenger mellom funn gjort med indirekte og direkte tilnærming, stemmer ikke godt overens med funn fra tidligere studier, der man har avdekket ulike holdninger og dered har operert med to ulike holdningssett (jf. for eksempel Kristiansen 1991). Det er imidlertid gledelig å se at holdningene til både dialekter, utenlandsk aksent og innvandring er såpass positive som det ser ut til i dette materialet – uavhengig om ungdommene blir spurt direkte eller om de blir testet indirekte. De positive holdningene som kommer fram i spørreskjemaet, er med andre ord ikke bare et utslag av politisk korrekthet, men ser ut til å stikke dypere enn som så.

5.7 Noen flere funn

Selv om jeg ikke har formulert konkrete forskningsspørsmål rundt det følgende, er det interessant å se på om mine tall gjenspeiler det som tidligere forskning har vist. Derfor vil jeg

kort presentere noen funn knyttet til geografisk plassering av dialektene og aksentene i masketesten og noen funn knyttet til stereotypier.

I forbindelse med diskusjonen om åpne og lukkede spørsmål i holdingsundersøkelser (kapittel 4.4.3), så vi at Garrett, Coupland og Williams (2003) beskriver den dypere innsikten man får ved å hente ut holdninger fra ”keywords” i åpne spørsmål. I masketesten hadde vi med to åpne spørsmål: *Hva er det første du tenker om denne personen? Og hvor tror du denne personen kommer fra?* I det følgende vil jeg presentere noe av det som kom fram gjennom disse åpne spørsmålene.

5.7.1 Geografisk plassering av dialektene og aksentene i masketesten

Det viser seg at informantene plasserer noen av dialektene i masketesten geografisk feil. Det at informantene *tror* de vurderer en bestemt varietet (eller altså en person fra et bestemt sted), er en forstyrrelse i den forstand at stereotypiene som vekkes i informantene er rettet mot noe annet enn det de faktisk hører og ser. Dialektene som var representert i masketesten var fra Valdres, Bergen og Hardanger i tillegg til Oslo. Informantene kjenner stort sett igjen bergensdialekten, men de tror blant annet at flere av personene i masketesten er fra Nord-Norge, og også fra Kristiansand. De hører også at det er et eller annet som er ”ikke-urbant”, og skiller mellom bygd og by, og også mellom bygd: Østland og bygd: Vestland, når de plasserer dialektene.

Det spiller i og for seg ikke så stor rolle for meg at informantene plasserer dialektene feil, fordi det i denne sammenhengen ikke har vært interessant å se på holdninger til hver enkelt dialekt. Dette har antakelig ingenting å si for resultatene fra masketesten heller, i og med at denne måler de ubevisste holdningene til måtene å snakke (og se ut) på. Det er imidlertid interessant å se hvilke beskrivelser informantene knytter til stemmene de hører, og å se dette i et stereotypiperspektiv. Vi ser at de varietetene som informantene kjenner igjen som ikke-urbane, får beskrivelser som bonde, bondeland, ”uti gokk et sted” osv. Dette stemmer godt overens med beskrivelser fra tidligere studier (jf. for eksempel Mæhlum 2003 om hedmarksdialekten). Når det gjelder aksentene ser vi at disse stort sett plasseres riktig. Tidligere studier har vist at det er lettere å plassere aksentene til innvandrergupper som er godt etablerte i landet (jf. pretesten for denne undersøkelsen, kapittel 4.3.2; Kulbrandstad 2006; Boyd 1990). I dette tilfelle gjelder dette den pakistanske innvandrerguppen i Norge.

Informantene skiller mellom by- og byggedialektene, og de skiller mellom bygd på Østlandet og bygd på Vestlandet. Det at Valdres ikke blir gjenkjent som Valdres, men bare

som bygd, er spesielt interessant. Vi ser altså at informantene ikke er gode til å plassere dialektene, men at de hører at det handler om bygd. I tråd med den overordnede problemstillingen for dette prosjektet, og om hvordan toleransen for talemålsvariasjonen i Norge kommer til uttrykk, er dette interessant å studere. Informantene plasserer dialektene geografisk feil, men de plasserer aksentene riktig (for eksempel som). Dette stemmer godt overens med det tidligere studier har vist om gjenkjenning av etablerte innvandregrupper og deres måter å snakke målspråket på.

5.7.2 Stereotypier

Svært mange av informantene plasserer valdresdialekten som totendialekt, og assosiasjonene som kommer fram sammen med plasseringen av dialekt i de åpne spørsmålet viser tydelig hvilke stereotyp oppfatninger informantene har av begge disse bygdedialektene. Bonde og bygd går igjen i alle mulige varianter (bondegutt, bondeknøl, bro-bonde, bygdegutt, bygdetulling). I de åpne spørsmålene fra masketesten kan man se hvordan stereotype beskrivelser fordeler seg for informantenes vurderinger av henholdsvis de urbane og de ikke-urbane dialektene (se tabell 5.6 nedenfor). Vi ser at dette ganske tydelig gjenspeiler det tidligere studier har vist, at standard- og hovedstadsmål gjerne regnes som statusvarieteter, mens regionale dialekter gjerne regnes som attraktive, og at det dessuten stemmer godt overens med holdningene som masketesten avdekket (jf. svar på forskningsspørsmål 4). De stereotype beskrivelsene som informantene gjør i masketesten fordeler seg altså tydelig på bygd og by.

Tabell 5.6 Stereotype beskrivelser av urbane/ikke-urbane dialekter, masketest

Stereotype beskrivelser av de urbane dialektene	Stereotype beskrivelser av de ikke-urbane dialektene
Kul	Beskjeden, sjenert
Gangster	Lite lur, retarda, dum
Kjekk	Sjarmerende
Doktor, ”future doctor”	Grei, snill,
Soss	Hyggelig, koselig
Selvsikker	Nusselig

De stereotype beskrivelsene til informantene viser også hvordan de betegner innvandrere og deres måter å snakke på. Pakistaner og utlending går igjen i beskrivelsene i form av bindestreksbeskrivelser og assosiasjoner uttrykket på andre måter (norsk-pakistaner, pakkis, pakkis-nerd, bergensutlending). Andre, mer eller mindre negative, stereotype betegnelser som dukker opp i masketesten er innvandrer keeg, ”party-svenske (ikke svensk da)”, badass, wannabe, wollah, vestkant, thug, soss, pappagutt, kebab, oslo-gutt.

Tidligere studier har vist at stereotype oppfatninger i aller høyeste grad gjøres av dialektene i Norge (Mæhlum 2003, Mæhlum & Røyneland 2009). I behandlingen av forskningsspørsmålene så vi at stemmene i masketesten med kombinasjonen utenlandsk aksent og ikke-urbane dialekter får positive vurderinger. At de ikke-urbane dialektene framstår som hyggelige, koselige og ufarlige, og dermed på et vis opphever ”ikke-norskheten”, (og potensielle gangster-assosiasjoner) som ligger i den utenlandske aksenten, kommer til uttrykk også i assosiasjonene og stereotypifiseringen som informantene i denne undersøkelsen gjør.

5.7.3 En alternativ dimensjonsinndeling

Det ble gjort korrelasjonsanalyser av besvarelsene fra masketesten. Her kom det fram at alfaverdiene for de tre dimensjonene lå på 0.76, 0.53 og 0.58 for henholdsvis status/kompetanse-, attraktivitet- og dynamismedimensjonene, noe som forteller oss at verdiene for attraktivitet og dynamisme er noe svake (jf. 0.7-0.8 regnet som gode alfaverdier). Ved å splitte attraktivitetsdimensjonen, vil det stå igjen to dimensjoner med alfaverdier på 0.78 og 0.70, som regnes som solide verdier. Analyser viste også relativt gode korrelasjoner mellom de fem egenskapene *hyggelig*, *ærlig*, *intelligent*, *målrettet* og *selvstendig* og mellom de fire egenskapene *sosial*, *(ikke-)kjedelig*, *selvsikker* og *kul*. Man kan tenke seg at *sosial* er en egenskap som henger nærmere sammen med dynamiske egenskaper som *kul* og *(ikke-)kjedelig*, mens *hyggelig* og *ærlig* heller kan assosieres med statusegenskapene. En alternativ dimensjonsinndeling vil se ut som det vises i tabell 5.7.

Tabell 5.7 To alternative holdningsdimensjoner

Dimensjon 1	Dimensjon 2
Hyggelig	Sosial
Ærlig	(Ikke-) kjedelig
Intelligent	Selvsikker
Måltrett	Kul
Selvstendig	

Disse funnene kan være tilfeldige, men det er likevel et argument for å være litt kritisk til tredimensjonsinndelingen og å gjøre noen nye konseptualiseringer og refleksjoner rundt hva dimensjonene uttrykker før man går i gang med en slik undersøkelse. Jeg vil likevel understreke at dimensjonsinndelingen for denne undersøkelsen ikke er svak, og at analysene gjort med utgangspunkt i den har gitt interessante resultater. Disse funnene vil kunne sammenholdes med det større materialet fra hele prosjektet, for å trekke grundigere konklusjoner.

6 Avslutning

6.1 Innledning

I dette kapitlet vil jeg prøve å samle trådene for oppgaven min ved å oppsummere noen av resultatene i lys av temaet og problemstillingen som ble presentert i kapittel 1. I kvantitativ forskning bør man være forsiktig med å konkludere, men jeg vil peke på noen av tendensene jeg ser i analysene av undersøkelsen. Hovedtyngden i dette kapitlet vil ligge i kapittel 6.2 Funn. Her vil jeg først oppsummere hovedfunnene fra masketesten og spørreskjemaet hver for seg. Deretter vil jeg fokusere på forskningsspørsmålene mine, og også bevege meg litt uover disse når jeg presenterer noen flere interessante funn.

6.2 Funn

6.2.1 Resultater fra masketesten – registrerte holdninger

Av de syv stemmene som ble brukt i masketesten ser vi at stemmen med hardangerdialekt gjennomgående får lavest skår, og det er spesielt i dynamismedimensjonen. Denne stemmen er den i materialet som har kraftigst aksent, og de lave vurderingene er kanskje ikke så overraskende (Cunningham-Andersson 1993: Garrett 2010). Stemmen fra valdres uten utenlandsk aksent skiller seg klart signifikant i positiv retning fra alle de andre stemmene brukt i testen, langs alle de tre dimensjonene (status/kompetanse, attraktivitet og dynamisme).

Resultatene viser at informantene tilsynelatende ikke vurderer noen forskjell mellom to og to av stemmene som bruker deres egen dialekt verken når det gjelder status/kompetanse- eller attraktivitet. Det gjør de når de vurderer andre dialekter enn den lokale. Man skulle kunne forvente at man kjenner sin egen dialekt best, og at man vil legge bedre merke til avvik i denne. Det synes ikke å være tilfelle i dette materialet. Det er vanskelig å si noe om hva som gjør dette utslaget. Stemmene har likt nivå av aksent, og vi må kanskje vurdere om det er andre faktorer, som som andre kvaliteter ved stemmen eller utseende, som har spilt inn. Hva det er som gjør at informantene vurderer på denne måten lar det seg ikke gjøre å gå nærmere inn på i en kvantitativ undersøkelse som denne.

Både valdres- og hardangerinformantene vurderer valdresstemmen uten aksent mer positivt både langs status/kompetanse- og langs attraktivitetsdimensjonen, enn det oslo- og bergensinformantene gjør. Vi ser altså at ikke-urbane informanter, oppvurderer ikke-urban

dialekter. Dette står i skarp kontrast til tilsvarende studier i Danmark der den lokale dialekten gjennomgående skårer svært lavt i indirekte holdningstester – særlig i statusdimensjonen (jf. Kristiansen 1991; Maegaard 2009). Det er spesielt interessant at valdresinformantene vurderer sin egen dialekt (både med og uten aksent) relativt høyt på statusdimensjonen. De oppfatter med andre ord ikke at deres ikke-urbane dialekt har lavere status. Det gjør derimot informantene fra Oslo. Sett i lys av det Brit Mæhlum (2007: 57) sier om rurale og urbane dialekters indeksikalitet i Norge, ser vi valdresinformantene ikke deler synet på egen dialekt som mindre prestisjefull, selv ikke når dialekten er kombinert med utenlandsk aksent. Disse funnene kan si noe om lojalitet til ikke-urbane dialekter blant ikke-urbane informanter.

6.2.2 Resultater fra spørreskjemaet – rapporterte holdninger

I spørreskjemaet kommer det fram en spesielt lav sammenheng i kategori 3: holdninger til ulike flerspråklige praksiser. Innholdsmessig samsvarer påstandene i kategorien godt med hverandre⁴¹, og det gir ingen umiddelbar mening at svarene fra denne delen av spørreundersøkelsen ikke henger bedre sammen. Her burde det antakelig gjøres grundigere analyser enn hva jeg har mulighet til å gjøre i denne omgang.

6.2.3 Svar på forskningsspørsmål 1

Regnes en person som snakker norsk med aksent som mer norsk hvis vedkommende har et norsk utseende enn hvis vedkommende har et utenlandsk utseende? Svaret på dette er et tydelig ja. Dette resultatet gir det tydeligst signifikante resultatet i hele analysen, på godt over to standardavvik. De få tidligere språkholdningsstudiene som er gjort med kombinasjoner av stemmer og ansikter, viser at utseende slår kraftigst ut når bilde og stemme opptrer sammen som stimulus (jf. Rödin & Özcan 2011; Holmes, Murachver & Bayard 2001). Dette ser også ut til å gjelde i min undersøkelse: Alle stemmene i masketesten har utenlandsk aksent (bortsett fra én). Når disse stemmene kombineres med bilder av personer med norsk eller utenlandsk utseende, er det ingen tvil om at det er kombinasjonen aksent og norsk utseende som får de høyeste vurderingene.

6.2.4 Svar på forskningsspørsmål 2

Får en person som snakker norsk med aksent mer positive vurderinger hvis vedkommende har et norsk utseende enn hvis vedkommende har et utenlandsk utseende? Analysene av dette

---

⁴¹ Se kapittel 5.5.1

forskningsspørsmålet viser at det kun kommer fram noen reelle forskjeller i vurderingene for henholdsvis norsk og ikke-norsk utseende langs attraktivitetsdimensjonen (*hyggelig, sosial, ærlig*). Forskjellene går i favør av de med utenlandsk utseende, og er dessuten tydelig signifikante, i størrelsen et halvt standardavvik. Vi ser at unge både på Vestlandet og på Østlandet er generelt positive til utenlandsk utseende. Dette er i tråd med SSBs holdningsundersøkelser, som viser at den yngre delen av befolkningen, som gruppe, generelt er mer positive til innvandrere og innvandring.

Holdningsundersøkelsen til SSB (2014) viser mer positive holdninger til innvandrere og innvandring jo mer tettbygd strøk en bor i. I denne undersøkelsen synes det ingen forskjell i vurdering av personer med norsk eller utenlandsk utseende gjort av informanter i bygd og by. Forskjellen synes derimot å ligge mellom østlands- og vestlandsinformantene, der sistnevnte har mest positive holdninger til utenlandsk utseende. Dette kan henge sammen med at innvandringen er større på Østlandet enn på Vestlandet (Stambøl 2013 SSB). Dette blir imidlertid bare spekulasjoner.

6.2.5 Svar på forskningsspørsmål 3

Hvilke dialekter vurderes som mest ”norske”? Analysene viser at av de urbane og de ikke-urbane dialektene, vurderes de ikke-urbane dialektene som mest norske. Denne forskjellen er signifikant. Av oslodialekten og de andre dialektene, er det ikke-Oslo-dialektene som vurderes som mest norske. Her er dessuten forskjellen svært signifikant. Vi ser altså at forskjellen i vurdering ikke først og fremst ligger mellom urbane og ikke-urbane dialekter, men mellom oslomål og resten. Dette kan ses i lys av den norske språkhistorien, og hvordan bygd og bonde ble symboler på det norske etter en lang unionsperiode. Fra språkforskningen kan vi se beskrivelser av byens talemål som vulgært, fordervet og unorsk, og bymålene i landet ble lenge bortprioritert i språkforskningen til fordel for ”de fullkomne dialektene” (jf. Mæhlum & Røyneland 2011). I vårt materiale kan det se ut som at det fortsatt gjøres en nedvurdering av hovedstadsålet, og at ideen om regionale dialekter som det mer ekte, opprinnelige og norske lever videre, også hos unge mennesker i dag. Alle de regionale dialektene som var representert i min undersøkelse skårer høyere enn oslomålet på norskhetsskalaen.

6.2.6 Svar på forskningsspørsmål 4

Hvilke dialekter vurderes mest positivt? Analysene viser at oslomålet skårer marginalt høyest på status. De ikke-urbane dialektene vurderes som de klart mest attraktive (her er forskjellen signifikant), og bergensdialekten som mest dynamisk. At oslomålet skårer høyest på status er i tråd med tidligere studier som har avdekket prestisjevurdering av hovedstadsdialekter (Kristiansen 1991; Sandøy m.fl. 2000). Ikke-urbane dialekter vurderes som attraktive har også kommet fram i tidligere studier, og det presiseres ofte at disse dialektene signaliserer vennlighet eller tillit (Sandøy 2000; Mæhlum 2007). Ved å studere informantenes svar på det åpne spørsmålet i masketesten *Hva er det første du tenker på med denne personen?* kommer den typen egenskaper fram: *hyggelig, snill, søt, koselig* er eksempler på vurderinger informantene gjør av personene med ikke-urbane dialekter i masketesten. I analysene av forskningsspørsmål 3 kom det fram at de ikke-urbane også er de som vurderes som mest norske. Man kan tenke seg at kombinasjonen ikke-urban dialekt og aksent opphever den ikke-norskheten som ellers signaliseres av en utenlandsk aksent (og utseende), nettopp fordi de ikke-urbane dialektene assosieres med denne typen egenskaper.

6.2.7 Svar på forskningsspørsmål 5

Hvilke felles bakgrunnsvariabler kan man finne hos de som viser en høy toleranse for språklig variasjon? I dette materialet ser det ut som at jentene mer positive holdninger enn guttene både til innvandring, dialekt og utenlandsk aksent, noe som stemmer godt overens med tidligere studier (SSB 2014). Jentene ved de ikke-urbane informantskolene skiller seg tydelig ut i positiv retning når det gjelder holdninger til dialekt og dialektbruk: 95 % av disse jentene har rapportert middels til høy toleranse for dialekt. At hele 90 % av informantene som har rapportert middels til høy toleranse for innvandring, også oppgir en middels til høy toleranse for dialekter og dialektbruk, kan peke på en sammenheng mellom tradisjonelt og moderne mangfold. Kontakthypotesen (SSB) synes å bli bekreftet i dette materialet, når det kommer fram en viss sammenheng mellom positive holdninger til utenlandsk aksent, og egen erfaring med flerkulturelle områder og flerspråklige personer.

6.2.8 Svar på forskningsspørsmål 6

Er det noen sammenheng mellom toleranse for dialekter og toleranse for utenlandsk aksent i dette materialet? Ved å studere holdningene til dialekt og utenlandsk aksent fra spørreskjemaet, kommer det fram at 85 % av informantene er middels til svært positive til

dialekt og dialektbruk i Norge. Dette må anses som en betydelig andel av informantutvalget, og stemmer også godt overens med hva tidligere studier har avdekket. I dette materialet uttrykker 58 % middels til svært positive holdninger til utenlandsk aksent. Dette gjenspeiler en relativt høy toleranse. Beregningene viser det samme som har blitt avdekket tidligere (Kulbrandstad; NRK), nemlig positive holdninger til utenlandsk aksent, og svært positive til dialekt og dialektbruk i Norge.

6.2.9 Svar på forskningsspørsmål 7

Er det noen sammenheng mellom registrerte og rapporterte holdninger til dialekter og utenlandsk aksent? Fra de generelle beregningene knyttet til dette forskningsspørsmålet kan vi se tydelige sammenhenger mellom registrerte og rapporterte holdninger både til dialekter og til utenlandsk aksent. I tillegg kan vi se en tydelig sammenheng mellom holdningene til innvandring indirekte avdekket i masketesten og direkte rapportert i spørreskjemaet.

Tidligere studier har vist at indirekte og direkte tilnærming til språkholdninger ikke nødvendigvis avdekker de samme holdningene (jf. for eksempel Kristiansen 1991), og det er diskutert om vi bør operere med to ulike holdningssett, et bevisst og et ubevisst. I mitt materiale viser det seg imidlertid å være relativt god sammenheng mellom resultatene i masketesten og i spørreskjemaet. Holdningene til både dialekter, utenlandsk aksent og innvandring befinner seg i den positive enden av skalaen både i den indirekte og den direkte delen av undersøkelsen.

6.2.10 Noen flere funn

Det viser seg at informantene plasserer noen av dialektene i masketesten geografisk feil, mens de stort sett plasserer førstespråket bak aksenten riktig. Vi ser at informantene ikke er gode til å plassere dialektene, men at de hører at det handler om bygd. At informantene plasserer aksentene riktig, stemmer godt overens med det tidligere studier har vist om gjenkjenning av etablerte innvandrergrupper og deres måter å snakke målspråket på (Kulbrandstad 2006; Boyd 1990; Cunningham-Andersson 1997).

Svært mange av informantene plasserer valdresdialekten som totendialekt, og det kommer tydelig fram hvilke stereotype oppfatninger informantene har av begge disse byggedialektene. Eksempler på dette er *bondegutt*, *bondeknøl*, *bygdegutt* og *bygdetulling*. Videre ser vi at informantenes egne beskrivelser av personene med henholdsvis urbane (for eksempel *kul*, *selvsikker*, *future doctor*) og ikke-urbane (for eksempel *sjenert*, *snill*, *nusselig*,

lite lur) dialekter, tydelig gjenspeiler det tidligere studier har vist, at standard- og hovedstadsmål gjerne regnes som statusvarieteter, mens regionale dialekter gjerne regnes som attraktive. Dette stemmer dessuten godt overens med funn gjort i masketesten (jf. forskningsspørsmål 2). De stereotype beskrivelsene som informantene gjør i masketesten, fordeler seg altså tydelig på bygd og by. At de ikke-urbane dialektene på et vis opphever ikke-norskheten som ligger i den utenlandske aksenten, kommer altså til uttrykk i assosiasjonene og stereotypifiseringen som informantene i denne undersøkelsen gjør.

I korrelasjonsanalyser av besvarelsene fra masketesten kom det fram at korrelasjonen innad i to av de tre dimensjonene (henholdsvis attraktivitets- og dynamismedimensjonen) er noe svake. Ved å splitte attraktivitetsdimensjonen, og fordele disse egenskapene på status/kompetanse og dynamismedimensjonene, viste analyser to dimensjoner med en god del høyere alfaverdier. Dette er et argument for en mer eksplorerende innstilling til dimensjonsinndelingen i slike undersøkelser. Den tredelte dimensjonsinndelingen for denne undersøkelsen er imidlertid ikke svak, og analysene gjort med utgangspunkt i den har gitt mange interessante, og en hel del signifikante, resultater.

6.3 Konklusjon

Temaet for denne masteroppgaven er språkholdninger og mer spesifikt unges holdninger til dialekter og utenlandsk aksent. Formålet med undersøkelsen min har først og fremst vært å kartlegge toleranse for dialekter og utenlandsk aksent blant unge rundt i Norge i 2015. Oppgavens tittel, *Mer eller mindre norsk. En sosiolingvistisk undersøkelse av unges toleranse for (en utvidet) norsk talemålsvariasjon*, etterspør blant annet tendensen til at den tradisjonelle toleransen for talespråklig variasjon strekker seg utover toleransen for de norske førstespråksvarietetene.

Mine analyser kan bekrefte en tradisjonell toleranse for talespråklig innenlandsk variasjon blant unge i 2015. Ungdommene som har deltatt i denne undersøkelsen er svært tolerante til norske dialekter. Vi kan dessuten se at de også er relativt tolerante til utenlandsk aksent. Toleransen for den norske talemålsvariasjonen ser med andre ord ut til å strekke seg ut over førstespråksvarietetene. Dette bekrefter det Kulbrandstad (2008) har funnet med sine spørreundersøkelser på lærerstudenter og i den norske befolkningen for NRK (2009). Det Kulbrandstad fant med en direkte tilnærming kan se ut til å stemme for min undersøkelse også med indirekte tilnærming.

Mer eller mindre norsk gjenspeiler den skalaen for norskhet som informantene i undersøkelsen har vurdert ansikter og stemmer etter. Jeg har blant annet spurt en person regnes som mer eller mindre norsk med en annen dialekt enn standard østnorsk. Mine resultater peker på at man regnes som mer norsk jo mindre tydelig aksent man har, og at man regnes som mer norsk med andre dialekter enn oslomålet.

6.4 Videre forskning

Fordi deler av det metodiske opplegget for denne undersøkelsen har vært eksplorerende og vi har måttet være innovative og føle oss fram underveis, ville det selvsagt være interessant å gjennomføre flere undersøkelser av liknende type. Innenfor hovedprosjektet holder Unn Røyneland på med samme type undersøkelse, men uten aksent på stemmene i masketesten. Det vil være av interesse å sammenlikne mine resultater fra det som kommer fram med hennes undersøkelse. Det ligger åpenbare muligheter i å utvide prosjektet til å gjelde andre byer og dialekter i Norge, noe som vil åpne for enda mer sammenlikning. Hvis liknende undersøkelser skal gjennomføres, vil det være av interesse å ha forskningsspørsmål direkte knyttet til metoden, ikke minst siden denne er såpass innovativ og uutprøvd.

Det lå opprinnelig i planene å gjennomføre *kvalitative* fokusgruppesamtaler med mindre grupper elever i etterkant av undersøkelsen. Det kan være ønskelig å følge opp temaene for masketesten og spørreskjemaet med en slik metodisk tilnærming for å få en dypere forståelse for hva elevenes holdninger er forankret i (jf. for eksempel Wray & Bloomer 2012) Resultatene fra slike samtaler vil ikke statistisk sett være generaliserbare, eller sammenliknbare, men kunne ha andre fordeler i en forskningssammenheng.

Jeg har avdekket holdninger til dialekt og aksent blant videregående skoleelever. Det ville naturligvis være interessant å utvide utvalget til å gjelde andre grupper informanter. For eksempel kan lærere ved norske skoler være et tenkelig studieobjekt i forbindelse med dette temaet. I Oslo forholder lærerne seg til en etnisk svært sammensatt elevgruppe, noe som kommer til uttrykk både i elevenes utseende og i deres måte å snakke norsk på. Dette gjelder selvfølgelig flere norske byer. Det ville være av interesse å studere lærernes holdninger til hva som regnes som mer eller mindre norsk, god eller dårlig norsk, og ikke minst hvordan dette virker inn på rollen deres som nøytral kunnskapsformidler.

Med tanke på de studiene som viser ulike holdninger avdekket med ulike metoder (jf. for eksempel Kristiansen 1991) kan det være interessant å gå nærmere på en slik sammenlikning med dette materialet. Analysene jeg har gjort innenfor rammene av et masterprosjekt viser bare tendenser, og jeg har kun kunnet trekke forsiktige konklusjoner av mine beregninger.

6.5 Siste ord

Nyere litteratur om sosiolingvistisk metode understreker viktigheten av å utvikle alternative metoder og å utforske nye muligheter for å hente inn og studere holdninger. Brit Mæhlum m.fl. (2008) beskriver det som å ”utvide og sprengte slike gamle grenser” og Peter Garrett (2010) som å ”continue to explore innovations and opportunities to study the same attitudes with more than one method”. I arbeidet med denne masteroppgaven har jeg oppdaget flere sider ved et slikt eksplorerende arbeid, og jeg har fått mange dyrebare erfaringer etter å ha satt meg inn i, og videreutviklet, eksisterende metoder.

Litteraturliste

- Aiken, Lewis R. 2002. "Attitudes and related psychosocial constructs: theories, assessment, and research." I. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Akselberg, Gunnstein. 1997. "Kvalitativ eller kvantitativ sosiolingvistikk?" I *Spåket er målet. Festskrift til Egil Pettersen på 75-årsdagen 4. mars 1997*, redigert av Jarle Bondevik, Gjert Kristoffersen, Oddvar Nes og Helge Sandøy. Bergen: Alma Mater.
- Andreassen, Kristina Kvarv, Minja Tea Dzamarija, og Tove Irene Slaastad. 2013. "Stort mangfold i lille Norge. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre - befolkningsstatistikk." *Samfunnsspeilet* nr. 5.
- Auer, Peter. 2013. *Space in Language and Linguistics. Geographical, Interactional, and Cognitive Perspectives*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Berggren, Harald. 1999. *Andrespråklæring*. Oslo: Ad notam Gyldendal.
- Bijvoet, Ellen, og Kari Fraurud. 2008. "Svenskan i dagens flerspråkiga storstadsmiljöer: en explorativ studie av unga stockholmaresperceptioner av variation och varieteter." *Nordand: Nordisk tidsskrift for andrespråksforskning* nr. 3 (2):7-38.
- Blom, Svein. 2014. "Holdninger til innvandrere og innvandring 2014." I. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Blommaert, Jan. 2010. *The Sociolinguistics of Globalization*. New York: Cambridge University Press
- Bourdieu, Pierre. 1991. *Language and symbolic power*. Redigert av John B. Thompson, *Ce que parler veut dire l'économie des échanges linguistiques*. Cambridge: Polity Press.
- Boyd, Sally. 2004. "Utländska lärare i Sverige. Attityder til brytning." I *Svenska som andraspråk. Forskning, undervisning och samhälle*, redigert av Kenneth Hyllenstam og Inger Lindberg. Studentlitteratur.
- Brunstad, Endre. 2006. "Globalisering og språkleg mangfald." I *Den nye norsken? Nokre peilepunkt under globaliseringa*, redigert av Helge Sandøy og Kari Tenfjord. Oslo: Novus forlag.
- Brunstad, Endre. 2007. "Språkverdiar." I *Å sjå samfunnet gjennom språket. Heidersskrift til Helge Sandøy på 60-årsdagen 14.06.2007*, redigert av Gunnstein Akselberg og Johan Myking. Oslo: Novus forlag.
- Brunstad, Endre, Toril Opsahl, og Unn Røyneland. 2010. "Hip-hop, ethnicity and linguistic practice in rural and urban Norway." I *The Languages of Global Hip-hop*, redigert av Marina Terkourafi, 223-256. London: Continuum.

- Campbell-Kibler, Kathryn. 2013. "Connecting attitudes and language behavior via implicit sociolinguistic cognition." I *Language (De)standardisation in Late Modern Europe: Experimental Studies*, redigert av Tore Kristiansen og Stefan Grondelaers. Oslo: Novus Press.
- Carlsen, Cecilie. 2006. "Lekfolks og fagfolks toleranse for aksentpreget norsk." I *Den nye norsken? Nokre peilepunkt under globaliseringa*, redigert av Helge Sandøy og Kari Tenfjord. Oslo: Novus forlag.
- Cunningham-Andersson, Una. 1993. "Stigmatized pronunciations in non-native Swedish." *Phonetic Experimental Research, Institute of Linguistics, Universtiy of Stockholm (PERILUS)* nr. XVII.
- Cunningham-Andersson, Una. 1997. "Native speaker reactions to non-native speech." I *Second Language Speech. Structure and Process*, redigert av A. James og J. Leather. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Cutler, Cecilia, og Unn Røyneland. 2014. "Where the fuck am I from?": Hip-Hop youth and the (re)negotiation of language and identity in Norway and the US." I *Language, Youth and Identity in the 21st Century. Linguistic Practices across Urban Spaces*, redigert av Jacomine Nortier og Bente A. Svendsen. Cambridge: Cambridge University Press.
- Danielsen, Eileen. 2014. Norges verste dialekt er kåret! , <http://p3.no/norges-verste-dialekt-er-karet/>.
- Edwards, John R. 1982. "Language attitudes and their implications among English speakers." I *Attitudes towards Language Variation*, redigert av Ellen Bouchard Ryan og Howard Giles. London: Edward Arnold.
- Garrett, Peter. 2010. *Attitudes to language, Key topics in sociolinguistics*. Cambridge: Cambridge university press.
- Garrett, Peter, Nikolas Coupland, og Angie Williams. 2003. *Investigating Language Attitudes. Social meanings of dialect, ethnicity and performance*. Cardiff: University of Wales Press.
- Giddens, Anthony. 1990. *The Consequences of Modernity*. Cambridge: Polity Press.
- Grønmo, Sigmund. 1996. "Forholdet mellom kvalitative og kvantitative tilnærminger i samfunnsforskningen." *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*.
- Gusland, Tone Beate. 2013. - *Vi må jo bare si "mø": En sosiolingvistisk analyse av reklamefilmer for melk*. Masteroppgave, Universitetet i Oslo.

- Handgaard, Brynjulf. 2012. Språk i NRK. Oppsummering av spørreundersøkelse til journalister, ledere og publikum når det gjelder språkbruken i NRK.
- Haugen, Ragnhild. 2004. *Språk og språkhaldningar hjå ungdomar i Sogndal*, Nordisk institutt. Det historisk-filosofiske fakultetet. , Universitetet i Bergen, Bergen.
- Hellevik, Ottar. 1991. *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. 5. utg. utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Holmes, Kelly, Tamar Murachver, og Donn Bayard. 2001. "Accent, appearance, and ethnic stereotypes in New Zealand. (Accent, Appearance & Ethnic Stereotypes)." *New Zealand Journal of Psychology* nr. 30 (2):79.
- Husby, Olaf, og Marit Helene Kløve. 2007. *Andrespråksfonologi: teori og metodikk*. Oslo: Pensumtjeneste.
- Hylland Eriksen, Thomas. 2008. *Globalisering: åtte nøkkelbegreper*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Høydahl, Even. 2013. "Innvandrerens bosettingsmønster. Innvandrere i bygd og by." *Samfunnsspeilet* nr. 2.
- Jensen, Bård Uri. 2015. Høgskolen i Hedmark.
- Johnstone, Barbara. 2010. "Language and place." I *Cambridge Handbook of Sociolinguistics*, redigert av Rajend Mesthrie.
- Jølbo, Ingrid D. . 2007. *"Det e måden e uttykke meg på". En sosiolingvistisk undersøkelse av dialektbruk i norsk som andrespråk*, Institutt for nordistikk og språkvitenskap, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Kleiven, Jo. 1975. "Stereotypiar omkring dialektbruk - nokre døme frå Bergen." I *Språk og identitet*, redigert av Åge Steinset og Jo Kleiven. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Kristiansen, Tore. 1991. *Sproglige normidealer på Næstvedegnen. Kvantitative sprogholdningsstudier*. Doktoravhandling, Københavns universitet, København.
- Kristiansen, Tore. 2011. "Attitudes, ideology and awareness." I *The SAGE handbook of sociolinguistics*, redigert av Ruth Wodak, Barbara Johnstone og Paul Kerswill. Los Angeles, California: SAGE.
- Kristoffersen, Gjert. 1996. "Noen grunnleggende banaliteter om tolkning av sosiolingvistiske forskningsresultater." I *Samspel och variation. Språklige studier tiläggnade Bengt Nordberg på 60-årsdagen*. Uppsala, Institutionen för nordiska språk.
- Kulbrandstad, Lars Anders. 2002. Omtale av utlendingers måte å snakke norsk på - en studie av et avismateriale fra internett.

- Kulbrandstad, Lars Anders. 2006a. "'Det va jo norsk da, men det va' kje norsk': ungdommer møter andrespråkspreget norsk." I Oslo: Novus, 2006.
- Kulbrandstad, Lars Anders. 2006b. "Holdninger til "utenlandsk aksent"." I *Den nye norsken? Nokre peilepunkt under globaliseringa*. Oslo: Novus.
- Kulbrandstad, Lars Anders. 2006c. "Holdninger til "utenlandsk" aksent." I *Den nye norsken? Nokre holdepunkt under globaliseringa*, redigert av Helge Sandøy og Kari Tenfjord. Oslo: Novus forlag.
- Kulbrandstad, Lars Anders. 2008. *Større språklig mangfold : en utfordring for lærerutdanning og grunnskole : et bidrag til fornying av norskfaget*. Vol. nr. 12-2008, Rapport (Høgskolen i Hedmark : trykt utg.). Elverum: Høgskolen i Hedmark.
- Kulbrandstad, Lars Anders. 2009. "'Det finnes det vel ikke noe forskning på?" Et eksempel på studentinvolvering i forskning." *Acta Didactica Norge* nr. 3 (1).
- Lambert, W. E., R. C. Hodgson, R. C. Gardner, og S. Fillenbaum. 1960. "Evaluational reactions to spoken languages." *Journal of abnormal and social psychology* nr. 60:44.
- Lambert, Wallace E., Hannah Frankle, og G. Richard Tucker. 1966. "JUDGING PERSONALITY THROUGH SPEECH: A FRENCH-CANADIAN EXAMPLE 1." *Journal of Communication* nr. 16 (4):305-321. doi: 10.1111/j.1460-2466.1966.tb00044.x.
- Lippi-Green, Rosina. 2012. *English with an accent : language, ideology, and discrimination in the United States*. 2nd ed. utg. London: Routledge.
- Litosseliti, Lia. 2010. *Research methods in linguistics*. Redigert av Lia Litosseliti, *Research methods in linguistics*. London: Continuum.
- Lowie, Wander, og Bregtje Seton. 2013. *Essential Statistics for Applied Linguistics*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Maegaard, Marie. 2005. "Language attitudes, norm and gender a presentation of the method and results from a language attitude study." *International Journal of Linguistics* nr. 37 (1):55-80. doi: 10.1080/03740463.2005.10416083.
- Maegaard, Marie. 2009. "Den kvalitative sprogmaskemetode - mellem ideologi og praksis." I *Dialektforskning i 100 år*, 55-80. København: Afdeling for Dialektforskning. Nordisk forskningsinstitut, Københavns Universitet.
- McLaren, Lauren M. 2003. "Anti-Immigrant Prejudice in Europe: Contact, Threat Perception, and Preferences for the Exclusion of Migrants." *The University of North Carolina Press* nr. 81 (3):909-936.

- Melby, Guri. 2008. "Språk og symbolsk makt i "Team Antonsen"." I *Målbryting. Skrifter frå prosjektete Talemålsending i Noreg 9*, redigert av Gunnstein Akselberg. Bergen: Nordisk institutt, Universitetet i Bergen.
- Mæhlum, Brit. 1996. "Norsk og nordisk sosiolingvistik - en historisk oversikt." I *Studies in the development of linguistics in Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden: papers from the Conference on the History of Linguistics in the Nordic Countries, Oslo, November 20-22, 1994*, redigert av Carol et al. Henriksen. Oslo: Novus forlag.
- Mæhlum, Brit. 2003. "Normer." I *Språkmøte. innføring i sosiolingvistik*, redigert av Brit Mæhlum, Unn Røyneland, Gunnstein Akselberg og Helge Sandøy. Oslo: Cappelen akademisk forlag.
- Mæhlum, Brit. 2007. *Konfrontasjoner. Når språk møtes*. Oslo: Novus forlag.
- Mæhlum, Brit. 2010. "Language and social spaces." I *Language and Space: Theories and Methods. An International Handbook of Linguistic Variation*, redigert av Peter Auer og Jürgen Erich Schmidt. De Gruyter Mouton.
- Mæhlum, Brit, og Unn Røyneland. 2009. "Dialektparadiset Norge - en sannhet med modifikasjoner." I *I Mund og Bog. 25 artikler om sprog tilegnet Inge Lise Pedersen på 70-årsdagen d. 5. juni 2009*, redigert av Henrik Hovmark, Iben Stampe Sletten og Asgerd Gudiksen. København: Afdeling for Dialektforskning, Nordisk Forskningsinstitutt, Københavns Universitet.
- Mæhlum, Brit, og Unn Røyneland. 2011. "'Lasternes hule" eller "Civilisationens Arnested"? Byens posisjon i norsk talemålsforskning." I *Nordiskfaget - tradisjon og fornying*, redigert av J. G. Jørgensen og Lars S. Vikør. Oslo: Novus forlag.
- Mæhlum, Brit, Unn Røyneland, Gunnstein Akselberg, og Helge Sandøy. 2008. *Språkmøte: innføring i sosiolingvistik*. Redigert av Brit Mæhlum, Unn Røyneland, Gunnstein Akselberg og Helge Sandøy. 2. utg. utg. Oslo: Cappelen akademisk forl.
- NRK. 2009. Holdningsundersøkelse om språk. redigert av NRKs språkutvalg, NRK Forskningsinstitutt, Språkrådet og TNS Gallup.
- NRK/Norstat. 2014. Holdninger til språkbruk i NRK.
- NTNU. *UPUS - Utviklingsprosessar i urbane språkmiljø 2010* [cited 22.06.2015]. Tilgjengelig fra <https://http://www.hf.uio.no/iln/forskning/prosjekter/upus/>.
- Omdal, Helge. 1978. Holdninger til dialekter og dialektbruk hos norske studenter. I *Dialektologkonferens*, redigert av Sven Benson og Hugo Karlsson. Göteborg: Den Nordiske dialektologkonferansen [1] 1978 Göteborg.

- Opsahl, Toril. 2009. *"Egentlig alle kan bidra!" - en samling sosiolingvistiske studier av strukturelle trekk ved norsk i multietniske ungdomsmiljøer i Oslo*. Doktoravhandling, Universitetet i Oslo.
- Opsahl, Toril, og Ingvild Nistov. 2010. "On Some Structural Aspects of Norwegian Spoken among Adolescents in Multilingual Settings in Oslo." I *Multilingual Urban Scandinavia. New Linguistic Practices*, redigert av Pia Quist og Bente A. Svendsen. Multilingual Matters.
- Pettersen, Silje Vatne. 2015. Key figures for immigration and immigrants.
- Quist, Pia. 2012. "Skandinavisk i kontakt med indvandrersprog." *Sprog i Norden*.
- Rindal, Ulrikke. 2013. *Meaning in English : L2 attitudes, choices and pronunciation in Norway*, Department of Teacher Education and School Research, Faculty of Educational Sciences, University of Oslo, Oslo.
- Rubin, Donald L. 1992. "Nonlanguage Factors Affecting Undergraduates' Judgments of Nonnative English-Speaking Teaching Assistants." *Research in Higher Education* nr. 33 (4):511-31.
- Rödin, Magnus, og Gülay Özcan. 2011. Is It How You Look or Speak That Matters? - An Experimental Study Exploring the Mechanisms of Ethnic Discrimination. *SULCIS Working Paper Series*, http://www.su.se/polopoly_fs/1.55507.1321514496!/SULCISWP2011_3.pdf.
- Sandøy, Helge. 2000. "Utviklingslinjer i moderne norske dialekter." *Folkemålsstudier. Meddelanden från Föreningen för nordisk filolog* nr. 39.
- Sandøy, Helge, Gunnstein Akselberg, og Gjert Kristoffersen. 2007. Dialektendringsprosesser. Prosjektskisse. Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studium, HF, UiB.
- Silverstein, Michael. 2003. "Indexical order and the dialectics of sociolinguistic life." *Language & Communication* nr. 3:193-229.
- Stambøl, Lasse Sigbjørn. 2013. Bosettings- og flyttemønster blant innvandrere og deres norskfødte barn.
- Stjernholm, Karine. 2013. *Stedet velger ikke lenger deg, du velger et sted: tre artikler om språk i Oslo*. Doktoravhandling, Universitet i Oslo, Oslo.
- Strømsodd, Svein Arne. 1979. *Dialektholdninger blant folk i to bydeler i Oslo*. Hovedoppgave, Universitetet i Oslo, Oslo.
- Svendsen, Bente A. 2006. "Fra språklig enhet til språklig pluralisme?" I *Normalitet*, redigert av Jan-Kåre Breivik og Thomas Hylland Eriksen. Oslo: Universitetsforlaget.

- Tidsskrift, Norsk Lingvistisk. 2009. *Tema: Standardtalemål?* Redigert av Hans Olav Enger: Novus forlag.
- Torstensson, Niklas. 2010. *Judging the immigrant : accents and attitudes*, Umeå University, Department of Language Studies, Umeå.
- United Nations. 2013. *International Migration Report 2013*. New York: Department of Economic and Social Affairs, Population Division.
- UrbanDictionary. 2015. *Pakeha* 2011 [cited 17.05 2015]. Tilgjengelig fra <http://nb.urbandictionary.com/define.php?term=Pakeha>.
- Vedeld, Knut, og Rolf Venheim. 2008. Normalfordeling og standardavvik. <https://http://www.matematikk.org/artikkel.html?tid=68746>.
- von Ommeren, Rikke. 2010. "Ja, jæi la an på å tåla oppdaling, ja". *En sosiolingvistisk studie av språklige praksisformer blant voksne innvandrere i Oppdal*. Masteravhandling, Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap. Det humanistiske fakultet, NTNU, Trondheim.
- Walton, Steven. 2006. "Språkleg normalitet." I *Normalitet*, redigert av Thomas Hylland Eriksen og Jan-Kåre Breivik. Oslo: Universitetsforlaget.
- Wray, Alison, og Aileen Bloomer. 2012. *Projects in linguistics and language studies: a practical guide to researching language*. Redigert av Aileen Bloomer. 3rd ed. utg. London: Hodder Education.
- Zahn, Christopher, og Robert Hopper. 1985. "Measuring Language Attitudes: The Speech Evaluation Instrument." *Journal of Language and Social Psychology* nr. 4 (2):113-123.

Vedlegg

Vedlegg 1 – Pretesten i sin helhet

Hvem tenker du på som innvandrere?

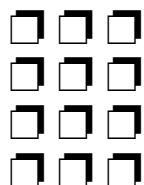
Beskriv den typiske innvandrereren

Bakgrunn, alder, utseende, yrke, språk

Hvem er mest typisk «innvandrer» av disse?

Ranger dem fra 1 til 12 (1 er mest og 12 er minst «innvandrer») Hvor tror du de kommer fra?

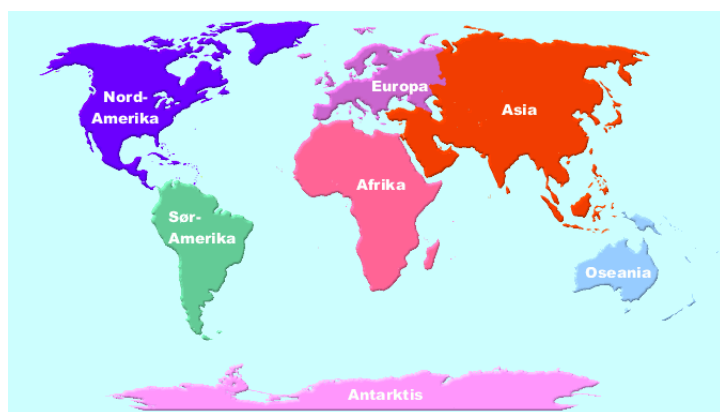
Skriv til høyre for hvert bilde

Hvor tror du denne personen kommer fra? (Stemme)

Kryss av på ett eller begge kartene

Stemme X

Vedlegg 2 – Masketesten med detaljer for hvert informantsted

K Bjerke og Elvebakken				
Navn	Stemme	Utseende	Kjønn	Aksent
Stemme 1	Bergen 1	Ikke norsk	Gutt	Ja
Stemme 2	Valdres 2	Norsk	Gutt	Nei
Stemme 3	Dummy 1	Ikke norsk	Jente	Ja
Stemme 4	Oslo 1	Ikke norsk	Gutt	Ja
Stemme 5	Bergen 2	Norsk	Gutt	Ja
Stemme 6	Valdres 1	Ikke norsk	Gutt	Ja
Stemme 7	Dummy 2	Ikke norsk	Jente	Ja
Stemme 8	Oslo 2	Ikke norsk	Gutt	Ja
Stemme 9	Valdres 2	Ikke norsk	Gutt	Nei
Stemme 10	Bergen 2	Ikke norsk	Gutt	Ja
Stemme 11	Dummy 3	Norsk	Jente	Ja
Stemme 12	Oslo 1	Norsk	Gutt	Ja
Stemme 13	Dummy 4	Ikke norsk	Jente	Ja
Stemme 14	Bergen 1	Norsk	Gutt	Ja
Stemme 15	Oslo 2	Norsk	Gutt	Ja
Stemme 16	Valdres 1	Norsk	Gutt	Ja

K Nydalen og Valdres				
Navn	Stemme	Utseende	Kjønn	Aksent
Stemme 1	Bergen 1	Ikke norsk	Gutt	Ja
Stemme 2	Valdres 2	Norsk	Gutt	Nei
Stemme 3	Oslo 1	Ikke norsk	Gutt	Ja
Stemme 4	Valdres 1	Ikke norsk	Gutt	Ja
Stemme 5	Dummy 1	Ikke norsk	Jente	Ja
Stemme 6	Bergen 2	Norsk	Gutt	Ja
Stemme 7	Oslo 2	Ikke norsk	Gutt	Ja
Stemme 8	Dummy 2	Ikke norsk	Jente	Ja
Stemme 9	Oslo 1	Norsk	Gutt	Ja
Stemme 10	Dummy 3	Norsk	Jente	Ja
Stemme 11	Valdres 1	Ikke norsk	Gutt	Ja
Stemme 12	Bergen 1	Norsk	Gutt	Ja
Stemme 13	Dummy 4	Ikke norsk	Jente	Ja
Stemme 14	Bergen 2	Ikke norsk	Gutt	Ja
Stemme 15	Oslo 2	Norsk	Gutt	Ja
Stemme 16	Valdres 2	Norsk	Gutt	Nei

K Bergen og Hardanger				
Navn	Stemme	Utseende	Kjønn	Aksent
Stemme 1	Bergen 1	Ikke norsk	Gutt	Ja
Stemme 2	Valdres 2	Norsk	Gutt	Nei
Stemme 3	Oslo 1	Ikke norsk	Gutt	Ja
Stemme 4	Hardanger 2	Ikke norsk	Gutt	Ja
Stemme 5	Dummy 1	Ikke norsk	Jente	Ja
Stemme 6	Bergen 2	Norsk	Gutt	Ja
Stemme 7	Oslo 2	Ikke norsk	Gutt	Ja
Stemme 8	Dummy 2	Ikke norsk	Jente	Ja
Stemme 9	Oslo 1	Norsk	Gutt	Ja
Stemme 10	Dummy 5	Norsk	Jente	Ja
Stemme 11	Bergen 1	Norsk	Gutt	Ja
Stemme 12	Dummy 4	Ikke norsk	Jente	Ja
Stemme 13	Bergen 2	Ikke norsk	Gutt	Ja
Stemme 14	Hardanger 2	Norsk	Gutt	Ja
Stemme 15	Valdres 2	Norsk	Gutt	Nei
Stemme 16	Oslo 2	Ikke norsk	Gutt	Ja

Vedlegg 3 – Teksten til masketesten

Dette er en telefonsamtale. Du skal si replikkene til B.

Gjør om ord og endelser til det som passer for din dialekt.

A: Hallo?

B: Hei. Hva skjer?

A: Nettopp kommet hjem. Sitter bare på Face. Hva skjer?

B: Bli med å finne på noe?

A: Kanskje. Jeg er skikkelig sliten, ass.

B: Plis? Jeg tror den filmen vi snakket om fortsatt går.

A: Men jeg har den innleveringen til i morgen også. Må egentlig sitte med den, ass.

B: Samfunnsfagen? Jeg er heller ikke ferdig med den. Hva hvis jeg kommer til deg først? Vi kan skrive ferdig og så dra rett bort på kinoen etterpå?

A: Jaaa. Jo, greit. Ta med pc'en. Hei, har du samfunnsfagboka hjemme?

B: Ja, tror jeg har boka. Jeg kan ta den med.

A: Okei. Kom klokka fem da. Må spise først og sånn.

B: Jess. Vi sees.

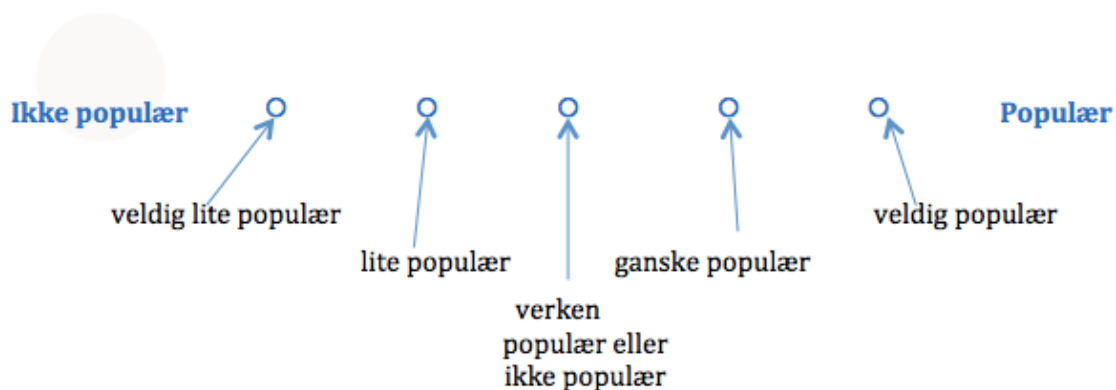
A: Ja, vi sees.

Vedlegg 4 – Evalueringsskjemaet til masketesten

Sted og dato: _____

Min kode: _____

I denne delen av undersøkelsen skal du få høre en del personer som du skal vurdere på en fempunktsskala. Alle skalaene har samme oppbygning, og de ulike punktene på skalaene kan forklares slik:

Hver innspilling varer i cirka 20 sekunder. Etersom det er relativt knapt med tid, er det viktig at du svarer fort og på impuls.

Svar på så mange skalaer som mulig. Husk også å svare på det første spørsmålet (øverst på siden) og det siste (nederst på siden).

Det fins ikke riktige og gale svar. Vi er ute etter dine intuisjoner og meninger. Svaret du gir vil bli anonymisert i behandlingen av materialet.

STEMME X

Det første jeg tenker om denne personen er:

Ikke hyggelig	☐	☐	☐	☐	☐	Hyggelig
Bor ikke i by	☐	☐	☐	☐	☐	Bor i by
Ikke ærlig	☐	☐	☐	☐	☐	Ærlig
Ikke kjedelig	☐	☐	☐	☐	☐	Kjedelig
Ikke norsk	☐	☐	☐	☐	☐	Norsk
Ikke selvsikker	☐	☐	☐	☐	☐	Selvsikker
Ikke sosial	☐	☐	☐	☐	☐	Sosial
Ikke intelligent	☐	☐	☐	☐	☐	Intelligent
Ikke målrettet	☐	☐	☐	☐	☐	Målrettet
Ikke selvstendig	☐	☐	☐	☐	☐	Selvstendig
Ikke kul	☐	☐	☐	☐	☐	Kul
Ikke utlending	☐	☐	☐	☐	☐	Utlending
Ikke fin dialekt	☐	☐	☐	☐	☐	Fin dialekt

Hvor tror du denne personen kommer fra i Norge og/eller i verden? Vær så presis som mulig:

Vedlegg 5 – Spørreskjemaet

Spørreskjema.

Svar på alle spørsmålene, og prøv å være så ærlig som mulig. Vi er interesserte i hva du mener.

* Required

Din kode (fire siffer) *

---

1) Kjønn *

Mark only one oval.

- Gutt
- Jente

Oppvekststed *

Mark only one oval.

- Bygd
- Tettsted
- Liten by
- By
- Stor by

3) Navn på oppvekststed *

---

4) Hvordan vil du beskrive grunnskolen som du gikk på? *

Mark only one oval.

- Ikke en flerkulturell skole
- En litt flerkulturell skole
- En veldig flerkulturell skole

5) Har én eller begge foreldrene dine et annet/andre morsmål enn norsk? *

Mark only one oval.

- Ja
 Nei

6) Hvilket språk snakker du hjemme? *

Mark only one oval.

- Norsk
 Et annet språk
 Både norsk og et annet/flere språk

7) Hva er ditt/dine morsmål? *

---

8) Jeg bruker ett eller flere språk i hverdagen i tillegg til norsk *

Mark only one oval.

- Ja   *Skip to question 10.*
 Nei   *Skip to question 11.*

Med hvem bruker du andre språk enn norsk? *

Check all that apply.

- Søsken
 Foreldre
 Annen familie
 Venner
 På jobb
 Andre

9) Hvordan vil du beskrive norsken din når du snakker med venner? *

Mark only one oval.

- Den lokale dialekten
- En annen dialekt enn den lokale
- Bokmål/bokmålspreget
- Nynorsk/nynorskpreget
- Blandingsdialekt/avslepen dialekt
- Norsk med utenlandsk aksent
- Snakker ikke norsk med venner

10) Hvordan vil du beskrive norsken din når du snakker med familie? *

Mark only one oval.

- Den lokale dialekten
- En annen dialekt enn den lokale
- Bokmål/bokmålspreget
- Nynorsk/nynorskpreget
- Blandingsdialekt/avslepen dialekt
- Norsk med utenlandsk aksent
- Snakker ikke norsk med familie

Det er en fordel å snakke en annen dialekt enn den lokale i noen sammenhenger

Mark only one oval.

- Helt enig
- Litt enig
- Verken enig eller uenig
- Litt uenig
- Helt uenig

Det er en fordel å snakke norsk med utenlandsk aksent i noen sammenhenger

Mark only one oval.

- Helt enig
- Litt enig
- Verken enig eller uenig
- Litt uenig
- Helt uenig

11) I oppveksten hørte jeg andre språk enn norsk rundt meg *

Mark only one oval.

- Aldri
- Sjelden
- Noen ganger
- Ofte
- Daglig

12) I oppveksten hørte jeg andre dialekter enn min egen rundt meg *

Mark only one oval.

- Aldri
- Sjelden
- Noen ganger
- Ofte
- Daglig

13) I oppveksten hørte jeg norsk med utenlandsk aksent rundt meg *

Mark only one oval.

- Aldri
- Sjelden
- Noen ganger
- Ofte
- Daglig

14) I oppveksten har jeg hatt kontakt med personer med annen bakgrunn enn norsk *

Mark only one oval.

- Aldri
- Sjelden
- Noen ganger
- Ofte
- Daglig

Spørreskjema

Nedenfor står en rekke påstander du skal ta stilling til. Prøv å svar så ærlig som mulig. Vi vil vite hva du mener.

15) Alle dialekter er lette å forstå *

Mark only one oval.

- Helt enig   *Skip to question 21.*
- Litt enig   *Skip to question 21.*
- Verken enig eller uenig   *Skip to question 21.*
- Litt uenig   *Skip to question 20.*
- Helt uenig   *Skip to question 20.*

Hvilke dialekter er vanskelige å forstå? *

Check all that apply.

- Nordnorsk
- Trøndersk
- Vestnorsk
- Sørlandsk
- Østnorsk

16) Noen dialekter er svært vanskelige å forstå *

Mark only one oval.

- Helt enig   *Skip to question 22.*
- Litt enig   *Skip to question 22.*
- Verken enig eller uenig   *Skip to question 23.*
- Litt uenig   *Skip to question 23.*
- Helt uenig   *Skip to question 23.*

Hvilke dialekter er vanskelige å forstå?

Check all that apply.

- Nordnorsk
- Trøndersk
- Vestnorsk
- Østnorsk
- Sørlandsk

17) Alle utenlandske aksenter er lette å forstå *

Mark only one oval.

- Helt enig   *Skip to question 25.*
- Litt enig   *Skip to question 25.*
- Verken enig eller uenig   *Skip to question 25.*
- Litt uenig   *Skip to question 24.*
- Helt uenig   *Skip to question 24.*

Hvilke aksenter er vanskelige å forstå? *

Check all that apply.

- Aksenter fra Vest-Europa og Amerika (f.eks USA, Latin-Amerika, Frankrike, Nederland)
- Aksenter fra Øst-Europa (f.eks Russland, Ungarn, Polen, Litauen)
- Aksenter fra Midt- og Sør-Asia (f.eks Iran, Irak, Afghanistan, Pakistan, India, Sri Lanka)
- Aksenter fra Øst-Asia (f.eks Kina, Japan, Korea)
- Aksenter fra Nord-Afrika (f.eks Algerie, Marokko, Sudan)
- Aksenter fra Sentral- og Sørlege Afrika (f.eks Somalia, Eritrea, Kongo, Botswana, Zimbabwe)

18) Noen utenlandske aksenter er svært vanskelige å forstå *

Mark only one oval.

- Helt enig   *Skip to question 26.*
- Litt enig   *Skip to question 26.*
- Verken enig eller uenig   *Skip to question 27.*
- Litt uenig   *Skip to question 27.*
- Helt uenig   *Skip to question 27.*

Hvilke aksenter er vanskelige å forstå? *

Check all that apply.

- Aksenter fra Vest-Europa og Amerika (f.eks USA, Latin-Amerika, Frankrike, Tyskland)
- Aksenter fra Øst-Europa (f.eks Russland, Ungarn, Polen, Litauen)
- Aksenter fra Midt- og Sør-Asia (f.eks Iran, Irak, Afghanistan, Pakistan, India, Sri Lanka)
- Aksenter fra Øst-Asia (f.eks Kina, Japan, Korea)
- Aksenter fra Nord-Afrika (f.eks Algerie, Marokko, Sudan)
- Aksenter fra Sentral- og Sørlege Afrika (f.eks Somalia, Eritrea, Kongo, Botswana, Zimbabwe)

19) Det er lettere å forstå en som snakker norsk med utenlandsk aksent, enn en som snakker dialekt *

Mark only one oval.

- Helt enig
- Litt enig
- Verken enig eller uenig
- Litt uenig
- Helt uenig

20) En person som snakker norsk med utenlandsk aksent, bør ikke undervise norske elever *

Mark only one oval.

- Helt enig
- Litt enig
- Verken enig eller uenig
- Litt uenig
- Helt uenig

21) En person som snakker norsk med utenlandsk aksent, bør ikke være norsklærer *

Mark only one oval.

- Helt enig
- Litt enig
- Verken enig eller uenig
- Litt uenig
- Helt uenig

22) En person som jobber som lærer, bør få hjelp til å bli kvitt aksenten sin *

Mark only one oval.

- Helt enig
- Litt enig
- Verken enig eller uenig
- Litt uenig
- Helt uenig

23) En person kan godt jobbe som norsklærer, selv om han eller hun snakker norsk med utenlandsk aksent *

Mark only one oval.

- Helt enig
- Litt enig
- Verken enig eller uenig
- Litt uenig
- Helt uenig

24) Lærere bør snakke uten utenlandsk aksent *

Mark only one oval.

- Helt enig
- Litt enig
- Verken enig eller uenig
- Litt uenig
- Helt uenig

25) Skolen bør sørge for å lære innvandrerbarn norsk som er aksentfri *

Mark only one oval.

- Helt enig
- Litt enig
- Verken enig eller uenig
- Litt uenig
- Helt uenig

25b) Innvandrere bør ikke lære dialekt når de kommer til Norge *

Mark only one oval.

- Helt enig
- Litt enig
- Verken enig eller uenig
- Litt uenig
- Helt uenig

26) Det er positivt at personer i viktige stillinger snakker dialekt *

Mark only one oval.

- Helt enig
- Litt enig
- Verken enig eller uenig
- Litt uenig
- Helt uenig

27) Det er problematisk at det er så mange dialekter i Norge *

Mark only one oval.

- Helt enig
- Litt enig
- Verken enig eller uenig
- Litt uenig
- Helt uenig

28) Personer i viktige stillinger bør snakke bokmål *

Mark only one oval.

- Helt enig
- Litt enig
- Verken enig eller uenig
- Litt uenig
- Helt uenig

29) Det er bare positivt at vi har så mange dialekter i Norge *

Mark only one oval.

- Helt enig
- Litt enig
- Verken enig eller uenig
- Litt uenig
- Helt uenig

30) Det å snakke norsk med utenlandsk aksent, bør regnes som en variant av norsk. *

Mark only one oval.

- Helt enig
- Litt enig
- Verken enig eller uenig
- Litt uenig
- Helt uenig

31) En person som snakker norsk med utenlandsk aksent, snakker ikke godt norsk. *

Mark only one oval.

- Helt enig
- Litt enig
- Verken enig eller uenig
- Litt uenig
- Helt uenig

31b) Innvandrere bør ikke snakke dialekt *

Mark only one oval.

- Helt enig
- Litt enig
- Verken enig eller uenig
- Litt uenig
- Helt uenig

32) Alle innvandrereforeldre bør snakke norsk med barna sine *

Mark only one oval.

- Helt enig
- Litt enig
- Verken enig eller uenig
- Litt uenig
- Helt uenig

33) Innvandrere bør snakke bare norsk *

Mark only one oval.

- Helt enig
- Litt enig
- Verken enig eller uenig
- Litt uenig
- Helt uenig

34) Det er bare positivt for et barn å vokse opp med flere språk *

Mark only one oval.

- Helt enig
- Litt enig
- Verken enig eller uenig
- Litt uenig
- Helt uenig

35) Det er viktig at innvandrere beholder sine egne språk *

Mark only one oval.

- Helt enig
- Litt enig
- Verken enig eller uenig
- Litt uenig
- Helt uenig

36) Det er best for et barn å vokse opp med bare ett språk *

Mark only one oval.

- Helt enig
- Litt enig
- Verken enig eller uenig
- Litt uenig
- Helt uenig

37) Det er uheldig hvis innvandrere mister sine egne språk *

Mark only one oval.

- Helt enig
- Litt enig
- Verken enig eller uenig
- Litt uenig
- Helt uenig

38) Etnisk norske er lite åpne mot innvandrere. *

Mark only one oval.

- Helt enig
- Litt enig
- Verken enig eller uenig
- Litt uenig
- Helt uenig

39) Når folk fra andre land flytter inn i en by eller bygd, er det positivt for lokalsamfunnet. *

Mark only one oval.

- Helt enig
- Litt enig
- Verken enig eller uenig
- Litt uenig
- Helt uenig

40) Etnisk norske tror de er bedre enn andre med annen bakgrunn *

Mark only one oval.

- Helt enig
- Litt enig
- Verken enig eller uenig
- Litt uenig
- Helt uenig

41) Etnisk norske er positive til innvandrere *

Mark only one oval.

- Helt enig
- Litt enig
- Verken enig eller uenig
- Litt uenig
- Helt uenig

42) Innvandring utgjør en trussel mot norsk kultur *

Mark only one oval.

- Helt enig
- Litt enig
- Verken enig eller uenig
- Litt uenig
- Helt uenig

43) Etnisk norske personer er negative til innvandreres måter å snakke norsk på *

Mark only one oval.

- Helt enig
- Litt enig
- Verken enig eller uenig
- Litt uenig
- Helt uenig

44) Jeg kunne tenke meg å bosette meg i flerkulturelle områder i Norge i fremtiden *

Mark only one oval.

- Helt enig
- Litt enig
- Verken enig eller uenig
- Litt uenig
- Helt uenig

45) Etnisk norske mener deres måte å snakke på er den beste. *

Mark only one oval.

- Helt enig
- Litt enig
- Verken enig eller uenig
- Litt uenig
- Helt uenig

Takk for innsatsen!

Vi ønsker dine tilbakemeldinger på undersøkelsen du akkurat har deltatt i. Har du noen kommentarer, tanker eller reaksjoner, skriv dem i kommentarfeltet under.

Vedlegg 6 – Kategorier i Kulbrandstads (2008) undersøkelse

Kategoriene i Kulbrandstads (2007) spørreskjema i undersøkelsen av lærerstudenters holdninger

Holdninger til tradisjonelle dialekter allment

Holdninger til norsk med aksent allment

Holdninger til dialektbruk i yrkessammenheng

Holdninger til norsk med utenlandsk aksent i yrkessammenheng

Temaer knyttet til undervisning

Innvandernes språkpraksis

Tospråklighet

Norge og innvandring

Vedlegg 7 – Henvendelse til skoler/skoleledelse

Forespørsel om bruk av skoleklasser til forskningsprosjekt

I forbindelse med et større forskningsprosjekt ved Universitetet i Oslo søker vi tre skoleklasser til å gjennomføre en undersøkelse om holdninger til språk. Vi ønsker å gjennomføre denne på studiespesialiserende studieretning. Opplegget vårt varer i én skoletime. Fordi det er en forutsetning at elevene ikke snakker med hverandre, er det nødvendig for oss å gjennomføre undersøkelsen i alle klassene samtidig.

Bakgrunn og formål

Vår undersøkelse er en del av et forskningsprosjekt ved MultiLing, Senter for flerspråklighet ved Universitetet i Oslo. Mer informasjon om MultiLing finner du her: <http://www.hf.uio.no/multiling/> Undersøkelsen skal gjennomføres av omtrent 400 elever ved videregående skoler i og rundt Oslo og Bergen.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Selve undersøkelsen består av to deler: En lytte-/avkrysningsdel og et digitalt spørreskjema. Begge disse vil gjennomføres i løpet av én skoletime. Informasjon som innhentes vil dreie seg om meninger og holdninger, og opplysningene som innhentes vil ikke være direkte personidentifiserende.

Hva skjer med informasjonen om elevene?

Alle opplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Informasjonen som innhentes og brukes til dette forskningsprosjektet vil utelukkende bli brukt til forskning, og vil ikke distribueres eller publiseres på annen måte. Vi ønsker ikke at elevene identifiserer seg med navn, men at de bruker en kode som de får tildelt fra oss før selve undersøkelsen starter.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og elevene kan når som helst trekke sitt samtykke uten å oppgi noen grunn. Da vil all informasjon om dem bli slettet.

Dersom dere ønsker mer informasjon om oss eller om undersøkelsen, kan dere henvende dere på e-post:

Unn Røyneland, unn.royneland@iln.uio.no (professor, prosjektleder)

Kristin Myklestu, krismyk@student.iln.uio.no (vitenskapelig assistent, student)

Ragni Vik Johnsen, ragnivj@student.iln.uio.no (student)

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Vedlegg 8 – Informasjon til stemme- og bildemodeller

Lyd- og bildemodeller til forskning ved Universitetet I Oslo

Vi etterlyser modeller til en undersøkelse i et forskningsprosjekt ved MultiLing, Senter for flerspråklig ved Universitetet i Oslo, om *hvilke holdninger unge i Norge har til aksentpreget norsk*. Formålet med undersøkelsen er å øke toleransen for ulike måter å snakke norsk på.

Vi trenger ansikter som skal kobles til forskjellige stemmer. Rent praktisk betyr det at du bidrar med et bilde og /eller et lydopptak av deg selv. Disse skal brukes i en spørreundersøkelse til ungdom i områdene i og rundt Oslo og Bergen. Bildene/opptakene kommer utelukkende til å bli brukt i forskningssammenheng, og vil ikke distribueres eller publiseres på annen måte. Materialet vil være forsvarlig lagret, og slettes ved prosjektets slutt. Ditt bidrag med bilde og/eller lydopptak er frivillig, og du kan når som helst trekke deg og kreve at materialet slettes.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Med vennlig hilsen,

Unn Røyneland, professor (prosjektleder)

Kristin Myklestu (vitenskapelig assistent, student)

Ragni Vik Johnsen (student)

Hvis du har noen spørsmål, eller ønsker å vite resultatene fra undersøkelsen etter hvert, kan du henvende deg på e-post:

unn.royneland@iln.uio.no

krismyk@student.iln.uio.no

ragnivj@student.iln.uio

Vedlegg 9 – Samtykkeskjema til stemme- og bildemodeller

Samtykkeerklæring

Takk for ditt bidrag til forskningsprosjektet om *Dialektale identiteter i det senmoderne Norge*.

Jeg gir med dette tillatelse til at mitt bilde/lydopptak kan brukes til dette forskningsprosjektet. Bildet/opptaket vil utelukkende bli brukt til forskning, og vil ikke distribueres eller publiseres på annen måte.

Sted/dato

Underskrift

Vedlegg 10 – Informasjon til informanter

Informasjon om deltakelse i forskningsprosjekt

Bakgrunn og formål

Undersøkelsen er en del av et forskningsprosjekt ved MultiLing, Senter for flerspråklighet ved Universitetet i Oslo. Mer informasjon om MultiLing finner du her: <http://www.hf.uio.no/multiling/> Undersøkelsen skal gjennomføres av omtrent 400 elever ved videregående skoler i og rundt Oslo og Bergen.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Selve undersøkelsen består av to deler: En lytte-/avkrysningsdel og et digitalt spørreskjema. Begge disse vil gjennomføres i løpet av én skoletime. I tillegg vil noen få av deltakerne bli bedt om å delta i en samtale i etterkant. Informasjon som innhentes vil dreie seg om meninger og holdninger, og opplysningene som innhentes vil ikke være direkte personidentifiserende.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle opplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Informasjonen som innhentes og brukes til dette forskningsprosjektet vil utelukkende bli brukt til forskning, og vil ikke distribueres eller publiseres på annen måte. Vi ønsker ikke at du identifiserer deg med navn, men at du bruker en kode som du får tildelt fra oss før selve undersøkelsen starter.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Da vil all informasjon om deg bli slettet.

Dersom du ønsker å trekke deg, kan du henvende deg på e-post:

Unn Røyneland, unn.royneland@iln.uio.no (professor, prosjektleder)

Kristin Myklestu, krismyk@student.iln.uio.no (vitenskapelig assistent, student)

Ragni Vik Johnsen, ragnivj@student.iln.uio.no (student)

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Vedlegg 11 – Samtykkeskjema til informanter

Samtykkeerklæring

Takk for ditt bidrag til forskningsprosjektet ved MultiLing, Senter for flerspråklighet ved Universitetet i Oslo.

Ved å signere nedenfor, samtykker du i at du har fått informasjon om studien og at du ønsker å delta. Videre godtar du at opplysninger som innhentes om deg kan brukes i vitenskapelige publikasjoner.

Sted/dato

Underskrift

Din kode:

Vedlegg 12 – Oversikt over masketesttabbe

K Nydalen og Valdres				
Navn	Stemme	Utseende	Kjønn	Aksent
Stemme 1	Bergen 1	Ikke norsk	Gutt	Ja
Stemme 12	Bergen 1	Norsk	Gutt	Ja
Stemme 16	Valdres 2	Norsk	Gutt	Nei
Stemme 2	Valdres 2	Norsk	Gutt	Nei
Stemme 3	Oslo 1	Ikke norsk	Gutt	Ja
Stemme 9	Oslo 1	Norsk	Gutt	Ja
Stemme 4	Valdres 1	Ikke norsk	Gutt	Ja
Stemme 11	Valdres 1	Ikke norsk	Gutt	Ja
Stemme 7	Oslo 2	Ikke norsk	Gutt	Ja
Stemme 15	Oslo 2	Norsk	Gutt	Ja
Stemme 14	Bergen 2	Ikke norsk	Gutt	Ja
Stemme 6	Bergen 2	Norsk	Gutt	Ja

K Bergen og Hardanger				
Navn	Stemme	Utseende	Kjønn	Aksent
Stemme 1	Bergen 1	Ikke norsk	Gutt	Ja
Stemme 11	Bergen 1	Norsk	Gutt	Ja
Stemme 15	Valdres 2	Norsk	Gutt	Nei
Stemme 2	Valdres 2	Norsk	Gutt	Nei
Stemme 3	Oslo 1	Ikke norsk	Gutt	Ja
Stemme 9	Oslo 1	Norsk	Gutt	Ja
Stemme 4	Hardanger 2	Ikke norsk	Gutt	Ja
Stemme 14	Hardanger 2	Norsk	Gutt	Ja
Stemme 7	Oslo 2	Ikke norsk	Gutt	Ja
Stemme 16	Oslo 2	Ikke norsk	Gutt	Ja
Stemme 13	Bergen 2	Ikke norsk	Gutt	Ja
Stemme 6	Bergen 2	Norsk	Gutt	Ja

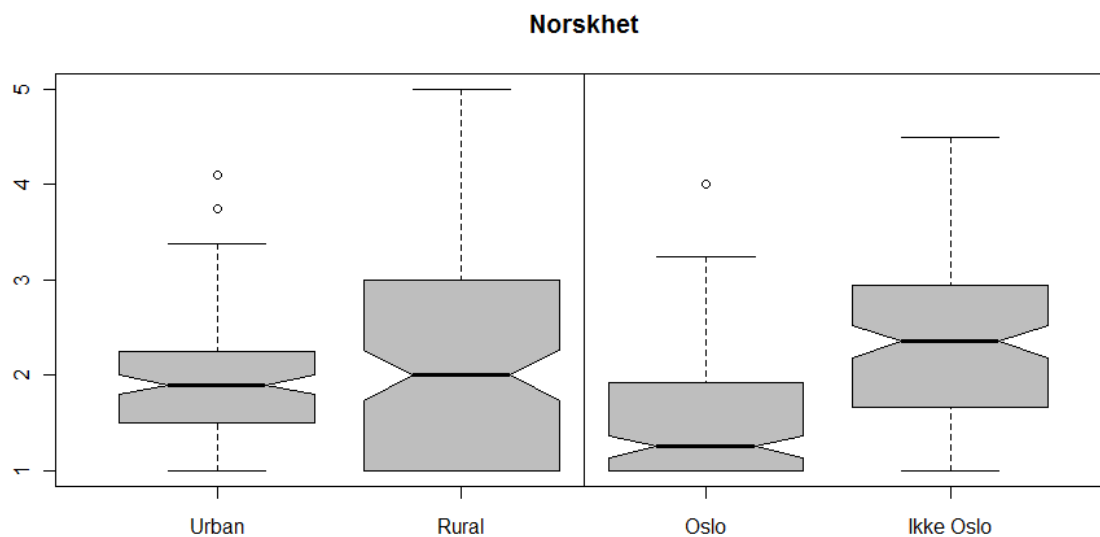
Vedlegg 13 – Oversikt over påstander fra spørreskjema som ble vendt for koding

I kodingen av besvarelsene fra spørreskjemaet har jeg vendt følgende påstander for å få de positive holdningene kodet med 5, uavhengig av påstandsformuleringen:

- 20) En person som snakker norsk med utenlandsk aksent, bør ikke undervise norske elever
- 21) En person som snakker norsk med utenlandsk aksent, bør ikke være norsklærer
- 22) En person som jobber som lærer, bør få hjelp til å bli kvitt aksenten sin
- 24) Lærere bør snakke uten utenlandsk aksent
- 25) Skolen bør sørge for å lære innvandrerbarn norsk som er aksentfri
- 27) Det er problematisk at det er så mange dialekter i Norge
- 28) Personer i viktige stillinger bør snakke bokmål
- 31) En person som snakker norsk med utenlandsk aksent, snakker ikke godt norsk
- 32) Alle innvandrerforeldre bør snakke norsk med barna sine
- 33) Innvandrere bør snakke bare norsk
- 36) Det er best for et barn å vokse opp med bare ett språk
- 38) Etnisk norske er lite åpne mot innvandrere
- 40) Etnisk norske tror de er bedre enn andre med annen bakgrunn
- 42) Innvandring utgjør en trussel mot norsk kultur
- 43) Etnisk norske personer er negative til innvandreres måter å snakke norsk på
- 45) Etnisk norske mener deres måte å snakke på er den beste

Helt uenig	☐	☐	☐	☐	☐	Helt enig
Helt uenig	5	4	3	2	1	Helt enig
(positiv holdning)						(negativ holdning)

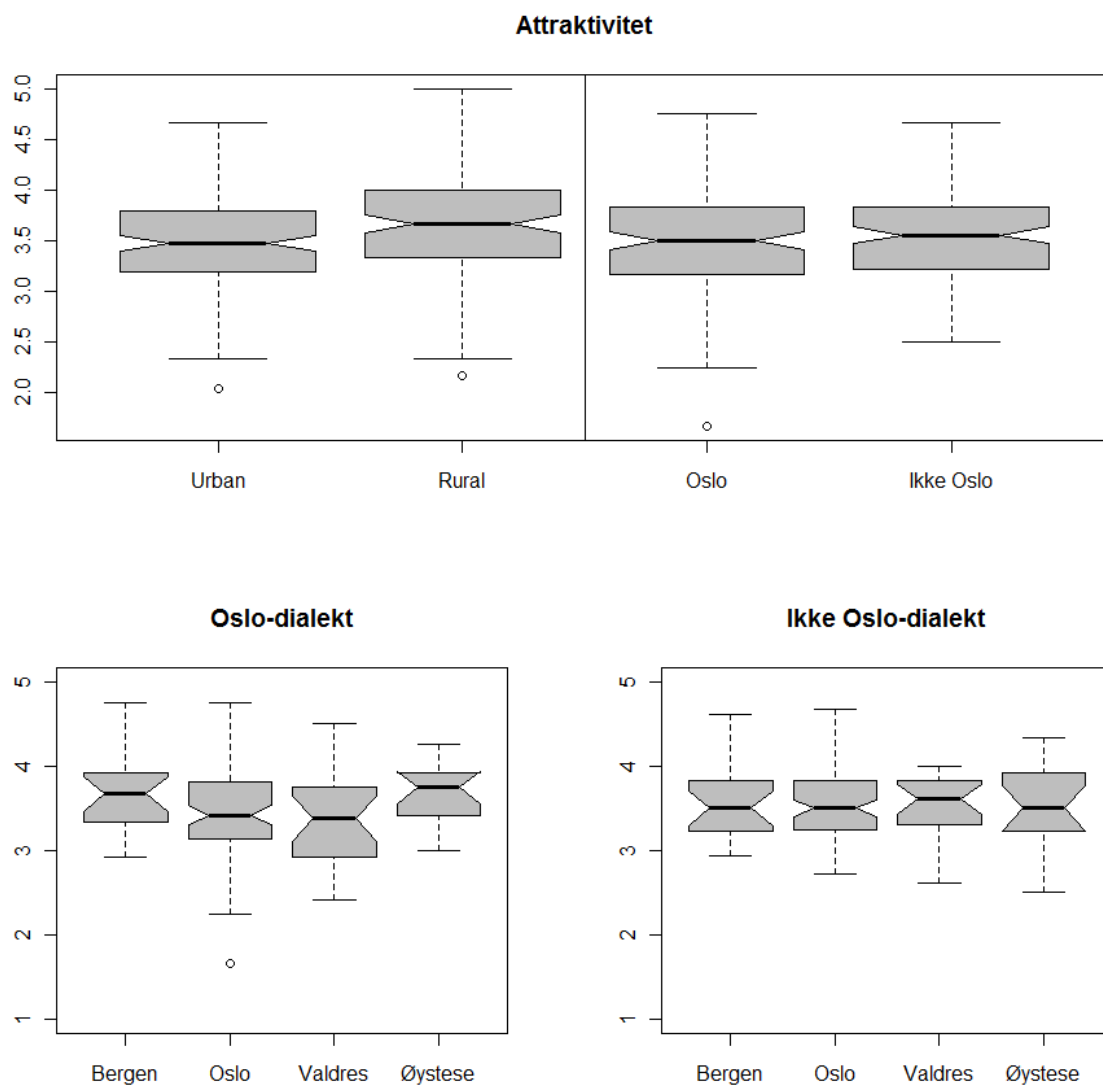
Vedlegg 14 – Forskjellen i vurdering av norskhet mellom de urbane og de ikke-urbane dialektene, og mellom Oslo- og ikke-Oslo-dialekter

Bildetekst: Forskjeller i vurdering av norskhet for urbane/ikke-urbane og Oslo-/ikke-Oslo-dialekter

(Jensen 2015)

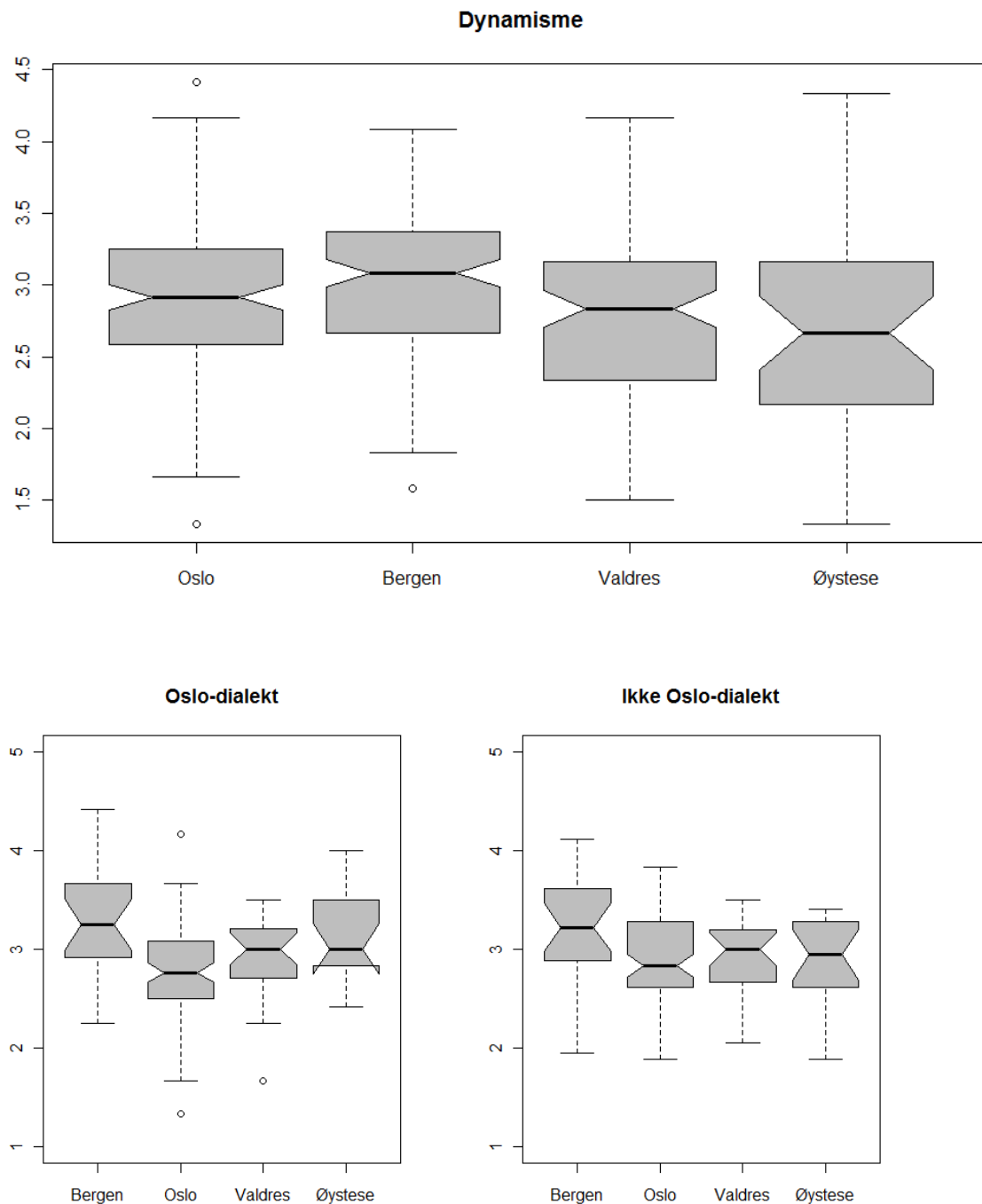
Vedlegg 15 – Forskjell i attraktivitet mellom urbane og ikke-urbane dialekter

(Jensen 2015)

Vedlegg 16 – Forskjeller i dynamisme mellom urbane og ikke-urbane dialekter, og Oslo- og ikke-Oslo-dialekter

(Jensen 2015)